

TÜSTAV

sosyal adalet

TÜSTAV

KAPAK BASKISI
Baylan Basım ve Ciltleri
1964/4

sosyal adalet

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

Yıl : 2, Sayı : 19/1

İmtiaz sahibi :
Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü :
Remzi İNANÇ

Yazı Kurulu Başkanı :
Prof. Sadun AREN

Yönetim yeri:

Olgunlar Sokak, 8/1
Bakanlıklar - ANKARA
Kısa yazışma adresi :
P. K. 193, Yenışehir - Ankara

Fiyatı : 250 Kuruş

ABONE : 1 yıllık 24 lira
6 aylık 12 lira
Yurt dışı abonelerde posta
ücreti abone bedeline eklenir.

İLAN : Beher sütunda santimi
25 diradır. Tam sayfa ve
renkli ilanlar için özel
tarife uygulanır.

Dizildiği ve basıldığı yer :
Devintes Matbaası - ANKARA

(17 Nisan 1964 günü basılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

Olaylara bakışlar	2
Türkiye İşçi Partisinin programı	4
MEHMET ALI AYBAR	
Sosyal Sigortalar Kurumu	4
Singer grevi	7
Toplu İş Sözleşmesi ve ötesi	8
KEMAL SÜLKER	
Kurulu düzenin son umudu: Vergi	9
ERGIN GÜNÇE	
Plâncığımız ne halde?	11
Dış ticaretimizin bir sorunu	13
MORİS GABBAY	
Gültepe: İlk işaret taşı	16
KEMAL BİLBAŞAR	
Çiçekçi Atatürkçülük	18
Tutacaksın yakasından	19
HÜSEYİN KORKMAZGİL	
56 ncı 31 Mart	20
Sosyalist Kültür Derneği	21
CAN YÜCEL	
Bu bezirgânlar ve kalkınma	22
ERDOĞAN BAŞAR	
Köy Enstitüleri yeniden ve nasıl kurulmalıdır?	26
FAKİR BAYKURT	
Köy Enstitüleri yeniden nasıl kurulabilir?	28
SÜLEYMAN EGE	
Toplum kalkınması yerine Köy Enstitüleri	30
Makinelî Tarımın köylerimize getirdiği yeni sorunlar	31
HALİL AYTEKİN	
İran'da Toprak Reformu	35
SUAT AKSOY	
Japonya	37
Uluslararası politikada yeni gelişmeler	39
Kıbrıs	41
Kennedy'nin vurulduğu: Güney	45
Breh, Breh, Breh.. ..	47
CAN YÜCEL	
Geri akımlara karşı tepki	48

Olaylara Bakış

- Toplumcu akımda gelişme ● TIP nin programı ● İşçi hareketleri ● Vergiler
- Plâncılığımız ● Gültepe ● Köy Enstitüleri ● Geri akımlarla savaş. ●

Bir yıla yakın bir süredenberi toplumcu akım bir yayın organından yoksun bulunmaktadır. Bu yüzden bu süre içinde ne toplumcu akımdaki gelişmeleri ne de içte ve dıştaki olayların toplumcu açıdan değerlendirilmelerini kamu oyuna duyurmak mümkün olmamıştır. Yeniden ve şimdilik aylık olarak çıkmaya başlayan Sosyal Adalet bu boşluğu doldurmağa çalışacaktır. Bu maksatla dergimizin bu bölümünde, toplumsal hayatımızı ilgilendiren çeşitli olayların son bir yıl içindeki gelişmeleri özetlenmeğe çalışılacaktır.

TOPLUMCU AKIMIN GELİŞMELERİ :

Hiç şüphe yoktur ki, memleketimiz bakımından son bir yıllık devrenin en önemli olayı, toplumcu hareketin gösterdiği hızlı ve sıhhatli gelişmedir. Bu gelişmenin ilk belirtisi Kasım 1963 de yapılan mahalli idare seçimlerinde olmuştur. Toplumcu hareketin tek siyasi partisi olan Türkiye İşçi Partisi, teşkilatlanmasının henüz başlangıcında olduğu halde bu seçimlere girme kararını vermiştir. Bunun üzerine, Türk tarihinde ilk defa olarak, Devlet Radyolarından toplumcu akımın canlı, inanmış ve gür sesi günlerce duyuldu.

Seçimlerin sonucu, hiç de azımsanmayacak bir başarı oldu. Gerçekten, ancak 9 ilde ve buralarda da ancak birkaç yerde seçime girebilmiş olmasına, seçim pusulalarını basmak için para sıkıntısı çekilmesine, seçim tecrübesizliğine ve sandık başlarında müşahit bulunduramayacak kadar bir kadroyla idare edilmesine rağmen 35.000 nin üstünde muteber oy alınmış ve tam iştirâk edilen yerlerde üçüncü parti durumuna geçilmiştir.

Seçimlerden sonra hızla teşkilatlanmaya başlayan TIP, 20 gün gibi kısa bir süre içinde 16 ilde, bütün ilçeleri de dahil olmak üzere teşkilatlanmıştır. Bugün TIP'in 23 ilde teşkilâtı vardır.

Diğer önemli gelişme, Türkiye İşçi Partisinin 9 — 10 Şubat 1964 tarihinde İzmir'de ilk büyük kongresini yapmış olmasıdır. Böylece partinin bütün kademelerindeki organlar, seçimle işbaşına geçmiş bulunmaktadır.

Büyük Kongrenin çok önemli diğer bir yanı, burada parti programının kabul edilmiş olmasıdır. Delegelerin ve dinleyicilerin ayakta ve

alkışlarla kabul ettikleri bu program, toplumcu akımın meydana getirdiği ve etrafında birleşeceği ilk ve tek vesikadır. Bu programda, Türk topluluğunu mutluluğa götürececek kapitalist olmayan bir kalkınma yolu, oldukça ayrıntılı bir şekilde gösterilmiş ve bu yola niçin emekçi halk kütlelerinin kendi siyasi iktidarılarıyla gidebileceği anlatılmıştır.

Tam bir içtenlikle, hiçbir art düşünce olmaksızın geniş bir toplumcu aydın grubu tarafından uzun tartışmalar sonunda hazırlanmış olan TIP programı ile toplumcu hareket birlik ve beraberliğini sağlayacak çok güçlü bir araç kazanmış olmaktadır. Diğer taraftan, program, genel olarak toplumcu akıma ve özel olarak ta TIP'e bazen içtenlikle fakat haksız ve gereksiz olarak, bazen de bilgisizlikten ötürü, yönetilmiş olan suçlamalara son verecek, ya da düpedüz yalan ve iftiraları, bunları yapanların suratına çalışacak bir açıklıkta ve niteliktedir. Bu yönü ile program, memleketimizdeki toplumsal meselelerin tartışılmasına bir seviye ve ciddiyet getirmiş bulunmaktadır.

Toplumcu akımın siyasi nitelikte olmayan kesimlerinde de gelişmeler olmaktadır. Sosyalist Kültür Derneği son aylar içinde İstanbul ve Diyarbakır il kongrelerini yapmış Ankara'da da il teşkilâtını kurmuştur. Dergimizin baskıya verildiği sırada da Genel Kongresini yapmış olacaktır. Son yılın olaylarının kazandırdığı tecrübeler, Sosyalist Kültür Derneğinin toplumcu hareket içindeki yerini ve faaliyet alanını daha belli bir şekilde ortaya koymuş olduğundan, bu konudaki tereddütler ve yanlış anlamalar tamamıyla ortadan kalkmış bulunmaktadır. Böylece S.K. Derneği yeni bir faaliyet devresine daha güçlü olarak girmektedir.

Öğretmenler Federasyonu ve Öğretmen Dernekleriyle, diğer toplumcu, Atatürkçü ve devrimci derneklerin de son yıl içinde güçlendiklerini ve seslerini daha gürlekle duyurduklarını görüyoruz. Özellikle, gerici akıma karşı ortak bir cephe kurmak için Öğretmenler Federasyonunun çağırmasına bütün derneklerin koşması bu yöndeki gelişmenin en büyük delili ve örneğidir. Bu olay da gösteriyor ki, memleketimizin koşulları, insanlarımızın mutluluğunu ve memleketimizin

kalkınmasını isteyen her kişiyi ve teşekkülü aynı hat üzerinde birleşmeğe zorlamaktadır.

Nihayet, toplumcu akımın temel kaynağını teşkil eden işçi hareketlerinde de, son yıl içinde büyük bir canlılık ve gelişme görmekteyiz. Toplu sözleşme, grev ve lokavt kanununun yürürlüğe girmesi üzerine işçi sendikaları büyük bir ciddiyet ve azimle toplu sözleşmeler yapmağa girişmişler ve haklarını alabilmek için grevler yapmaktan çekinmemişlerdir. Ancak, memleketimizin ekonomik ve sosyal konuları işçi haklarının bu yolla alınmasına elverişli değildir. Bu gerçek, taleplerini kabul ettirmek için ellerindeki ve en önemli silâhın, «grev hakkının» kullanılması pek kolay olmayan bir silâh olmasının ortaya çıkmasıyla işçiler tarafından yavaş yavaş anlaşılmaktadır. Gerçekten, bir kere grev yapmak ancak sendikaların mali bir güce sahip olmalarıyla mümkündür. Geçmişte yapılan bir iki grev hareketinde, çok çeşitli çevrelerde görülen yardım ve alâka elbette ki, grevler sayı olarak artıp, olay olarak kanık sandıkça, bahis konusu olmamaktadır. Ayrıca grevlelere karşı siyasi tazyikte artmaktadır.

İşçiler, şartlar ne olursa olsun, elbette ki, bir yöndeki mücadelelerine devam edeceklerdir ve bu mücadele sonunda gerçek çözümün politik olduğunu görececek, öğreneceklerdir. Bu sebeptendir ki, son aylardaki yoğun işçi hareketlerini toplumcu akımın bir güçlenme belirtisi olarak görürüz.

HÜKÜMET NE YAPIYOR?

Mahalli seçimlerden sonra ikinci koalisyonun çözülmesi üzerine kurulmuş olan bugünkü hükümet, çok büyük bir iddia ile ortaya çıktı. Başbakanın ifadesiyle bu «Reformlar Hükümeti» olacaktı. Vergi ve toprak reformları için Şubat ayını aşmayan tarihler tesbit edilmişti. Halbuki bugün, Nisan'ın ortasında manzara ne oldu?

Reform kavramı ile hiçbir ilişkisi olmayan bazı zaruri vergi kanunları, hâlâ meclislerden çıkarılamamıştır. Toprak reformu ise tamamiyle unutulmuş, kayıplara karışmıştır. Her ne kadar bir tasarının hazırlanmış olduğu söylenmekte ise de, muhtevası tamamen gizli tutulmakta, kimseye söylenmemektedir. Eğer hakikaten elde hazırlanmış bir tasarı varsa, bunun böyle bir sır gibi gizli tutulması anlaşılır iş değildir. Yok eğer elde böyle bir tasarı yoksa, o zaman elbette iki bu susuş anlaşılır bir şey olur. Ayrıca bütçeyle toprak reformunu uygulamak için hiçbir tahsisat konulmamış olması da, hükümetin meseleyi ne derece ciddiye aldığını gösterir.

Kaldı ki, millet toprak reformu kanununu beklerken, birden bire karşımıza, sanki alay eder gibi, tapulama kanunu çıktı. Bu kanunla toprak reformunun tam tersi bir iş yapılmak isteniyor bu reform fiilen önleniyordu. Cumhurbaşkanı'nun vatosu şimdilik bu yağmayı durdurmuş bulunuyor.

Diğer taraftan iktisadi kalkınmamız da tatminkâr bir şekilde yürümektedir. Plân ve plânlı kalkınma, artık hiç kimsenin ciddiye almadığı boş lâflar halini almıştır. Birkaç yıl evvelinin tek ümidi olan plânlı kalkınma da, toprağını bulmıyan bir fidan gibi, sönüp gitmiştir.

Aynı sebepten ötürü, plânlama teşkilâtının kalkınma hızımız hakkında verdiği rakamlar da aktif bir gayretin değil, fakat sadece pasif bir özlemin sonuçlarıdır. Kaldı ki bunlar da-ki 1962 için % 6 geçen yıl için de 6 - 7 civarındadır - ekonomik hayatın diğer göstergeleri tarafından doğrulanmamaktadır.

Kalkınma meselemizde kilit noktaları olan dış ticaretimiz ise gittikçe büyüyen bir yara halindedir. Geçen yıl ki dış ticaret açığımız hem mutlak (323 milyon dolar) hem de nisbi olarak (ihracatımızın % 88 i) bütün tarihimizde bir rekor teşkil etmektedir. İktidarın buna karşı bulduğu tek çare dış yardım koparmaktır. Fakat böylece her yıl daha hızla kabaran dış borçlarımızın bizi sürüklediği sonuç her düşünen kafayı çözümsüz bir soru işareti olarak kurcalayıp durmaktadır.

Bu olumsuz manzara üzücü olmakla beraber beklenmedik birşey değildir. Çünkü, Türkiye öyle bir aşamaya gelmiştir ki, kalkınma meselelerinin çözülmesi ancak KÖKLÜ reformlarla mümkündür. Halbuki böyle reformların, çıkarları bizzat bu reformlarla gelişme halinde olan şimdiki iktidar zümresi tarafından yapılmasına imkân yoktur.

VE GERİCİ HAREKETLER :

Mevcut iktidarın toplum yapısını değiştirecek kalkınmayı sağlamakta gösterdiği bu aciz ve başarısızlıktır ki, memleketteki gerici akımların baş kaldırmalarına ve çözüm getiren bir kuvvetmiş gibi ortaya çıkmalarına sebep olmuştur. İktidarın bünyesinden gelen yetersizliği ve körlüğü, meseleyi böylece görmesine engel olduğu için, gericilikle savaşta yanlış hedefler seçmekte ve böylece ciddi bir savaş yapmak imkânlarından yoksun bulunmaktadır.

İşte bu koşullardır ki bütün meselelerimizin ve bu arada gericilik meselesinin de tek çözüm ümidi olan toplumcu hareketi, açık ve gizli türlü suçlamalara, baskılara ve sindirme gayretlerine rağmen geliştirmekte ve güçlendirmektedir.

Türkiye İşçi Partisinin Programı

Türkiye İşçi Partisi'nin geçen şubat lamirde toplanan Birinci Büyük Kongresi, partinin yeni programını kabul etmiştir. Partinin bu ikinci programıdır. Birinci program, kuruluşun hemen sonra çok kısa zaman da ve sınırlı imkânlarla hazırlandığı için yeterli değildi. Bir yıl sonra kurucular adına yayınlanan 8 Şubat 1962 tarihli bildiride, partinin dayandığı temel ilke ve görüşler açıklanmıştır. Bu temel ilke ve görüşler, sonradan parti tüzüğü'nün iki ve üçüncü maddelerinde yer aldı. Partinin yeni programı bu maddelerin ışığında hazırlanmıştır.

Yeni parti programı, yurt sorunlarına toplumcu açıdan bakan ve çözüm getiren ciddi bir eser. Partinin araştırma bürosunda aylarca süren titiz ve zahmetli çalışmalar sonunda hazırlandı. Partili olmayan bazı toplumcu arkadaşlarımızın da değerli yardımlarını gördük.

Günümüzün başlıca sorunu şu:

Türkiyeyi mümkün olan en büyük hızla ilerletmek, tam gelişmiş bir toplum haline getirerek, halkımızın uygarlığın bütün nimetlerinden yararlanmasını, insanca yaşamasını sağlamak...

Bu amaca, ilerletmek toplumlardan herhangi birinin rejimini, yöntemlerini benimseyerek ulaşmanın, en kestirme yol olacağı düşünülebilir. Türkiye'de ikiyüzyıldır tutulan yol, genellikle bu olmuştur. Batının politik rejimi, kanunları, eğitim sistemi taklit edilerek, Türkiye çağdaş uygarlığa ulaştırılmak istenmiştir. Bugün de başka bir taklitçilik akla gelebilir: Toplumcu ülkelerin rejimlerini, yöntemlerini benimsemek.

M. Ali AYBAR

Türkiye İşçi Partisi taklitçiliğe karşıdır. Çünkü bütün toplumlar için geçerli genel gelişme kanunları bulunmakta beraber, her toplumun tarihinden gelen ve temel yapısında yaşayışında yansıyan bir takım özellikleri vardır. Bu özellikler toplumlar arasında derin ayrımlar yaratır. Genel olarak aynı sosyal yapıda olan iki toplum bile, birbirinin tıpatıp aynı değildir. Bundan dolayı bütün toplumlara uygulanabilecek tek bir rejim, tek bir yöntem yoktur. Gerçi sistem olarak Kapitalizm de, Toplumculuk da tektir. Ama bu sistemlerin toplumlara göre uygulanışı, başka başka olmaktadır. Amerikan kapitalizmi ile Suudi Arabistanın kapitalizmi bir

değildir. İsveç'in toplumculuğu ile Ceza-yirin toplumculuğu da bir değildir. Hala geri kalmış toplumların kendi gerçeklerini bilim ışığında değerlendirerek, mutlak kendilerine özgü kalkınma yollarını bulmaları gerekmektedir.

a — Türkiye'nin tabiat ve iş gücü kaynakları hızlı bir kalkınma politikasını besleyecek zenginliktedir. Sermaye ve donatım stokları zayıf olmakla beraber, bunlar da yetersiz değildir.

b — Tabiat kaynakları gereği gibi değerlendirilmemektedir. İş gücü de tam olarak kullanılmıyor. İşsizlik hızla gelişmektedir. Ayrıca üretici gücümüzün teknik seviyesi de düşüktür. Türkiye genel olarak ilkel tekniklerle üretim yapan geri kalmış bir tarım ülkesidir.

c — Türkiye'nin sosyal yapısı kalkınmayı, ilerlemeyi engellemektedir. Hâkim sınıf durumunda olan toprak ağalarıyla, yabancıya aracılık eden büyük sermaye sahiplerinin çıkarları, köklü dönüşümler yapılmasına karşıdır. Türkiye, kapitalist yoldan, özel sektör eliyle de kalkınıp ilerleyemez.

Türkiye İşçi Partisi'nin yeni programında gerçeklerimiz değerlendirilerek, Türkiye'ye özgü kalkınma ve ilerleme yolu çizilmeğe çalışılmıştır. Bu yolu yanılmadan çözmek için, önce Türkiye'nin toplum yapısı ele alınmıştır:

Türkiye'nin tabiat kaynakları, bu kaynakları işletmekte, değerlendirmekteki güçlü, sosyal sınıfları, bunlar arasındaki ilişkilerin mahiyeti, toplumumuzun politik yapısı incelenmiştir. Bu incelemeler sonunda şu gerçekler ortaya çıkmıştır:

Sosyal Sigortalar Kanunu

Kenan SOMER

«Sosyal Güvenlik faaliyetlerimizin, Anayasa İcra Planına, Kalkınma Planına, bu sahadaki milletler arası gelişmelere ve sosyal gerçeklere göre düzenlenmesi kaçınılmaz bir zarurettir.»
— Kanun Gereğesinden —

Sosyal Sigortalar Kanunu tasarısı Senatóda gerekli süre içinde görülmeyeceği için, Millet Meclisinden çıktığı şekilde kanunlaştı. Önem sırası na konulara Kanunun getirdikleri şöyle sızılabilir.

1 — İşçi Sigortaları Kurumunun adı değışmiş, Sosyal Sigortalar Kurumu olmuştur.

2 — Hastalık Sigortası Sağlık Yar-

dımları, Sigortalıların es ve çocuklarına da tesmil edilmiştir.

3 — Malullük ceza yaşlılık aylığı alan sigortalıların, Sigortaca tedavileri temin edilmiştir.

4 — İş Kazalarıyla Meslek hastalıkları halinde 20 ayla mukayyet olan tedavi ve geçici işgöremezlik ödeneği süresindeki bu tabdit kaldırılmıştır.

5 — İhtiyarlık yaş haddi kadın sigortalılarda 60 dan 55 e indirilmiş, erken yaşlanma halinde kadın ve erkek sigortalılara 50 yaşından itibaren yaşlılık aylığı bağlanabilmesi sağlanmıştır.

6 — Sigortanın şumul sahasının genişletilmesi de öngörülmüş, fakat bu, şimdilik geçici bir maddeyle işlemeze hale getirilmiştir.

Hepsi bu.

Buna karşılık, sigortalıların ödeyeceği prim nispetleri de artırılmıştır. Kanunun 73. ü maddesi, sigortalı hissesini, kazancının % 9 u olarak tesbit ediyor. İşveren hissesi, tarifeye göre tesbit edilecek İş kazalarıyla Meslek Hastalıkları Sigortası primi hariç ki, tamamen işverence ödenmektedir. sigortalı kazancının % 11 ine çıkarılmıştır.

Böylece, Kanun gereğesinde belirtildiği gibi, Sosyal Güvenlik faaliyetlerimiz Anayasa İcra Planına, Kalkınma Planına, bu sahadaki milletlerarası gelişmelere ve sosyal gerçeklere göre düzenlenmiş midir?

ANAYASA İCRA PLANI HEDEFLERİ

Gerçekten, Anayasanın 48. maddesi herkesin toplumsal güvenlik hakkına sahip olduğunu, bu hakkın sağlanması

d — Türkiye gittikçe ağırlaşan bir buhran içindedir. İleri memleketlerle aramızdaki mesafe boyuna açılmaktadır. Buhranın nedenleri, sosyal ilişkilerin üretici kuvvetleri geliştirecek bir nitelikte bulunmamasında gizlidir. Fakat toplumun yaratıcı kuvvetleriyle sosyal yapı arasındaki bu gelişki, yaratıcı kuvvetlerin, yani başta işçi sınıfı olarak emekçi halkımızın uyanmasına, kendi varlığının bilincine ulaşmasına yol açmaktadır.

Bu gerçekler karşısında Türkiye İşçi Partisi:

1 — Kalkınma ve ilerlemenin ancak «kapitalist olmayan yoldan» gerçekleştirilebileceği;

2 — Bu yola girilebilmesi için de, önce iktidarın el ve öz değiştirmesi sonucuna varmıştır.

«Kapitalist olmayan kalkınma ve ilerleme yolu» halkın yürütümüne katılıp denetlediği, halktan yana bir devletçilik sistemidir. Bu devletçilik sisteminin ekonomisi, plânlı bir karma ekonomidir. Fakat halktan yana olan kamu sektörü, yönetici ve düzenleyici durumdadır. Ulusal ekonomide ağır basan odur. Ve halktan yana emredici plân, özel sektör için de mecburidir.

Ancak Türkiye'nin bu gerçek kalkınma ve ilerleme yoluna girebilmesi için, halkın kendisinin iktidara gelmesi şarttır. Bundan dolayı Türkiye İşçi Partisi çözümün, önce politik olduğu inancındadır.

Türkiye İşçi Partisinin getirdiği asıl yaratıcı yenilik burada. Gerçekten de çağdaş uygarlığa ulaşma devamız, bugüne kadar - Kurtuluş Savaşı hariç - hep halkın dışında ele alınmıştır. Hatta halka uygarlık dâvasını engelleyen bir varlık gözü ile bakılmıştır.

Türkiye İşçi Partisi Türkiye'nin ilerleme ve kalkınma dâvasını, halktan ayrı görmüyor. Kalkınma dâvasının ancak halkın bu dâvaya aktif bir varlık olarak katılmasıyla amacına ulaşacağına inanıyor. Gerçekten de halkın inanılı ve şevkili çabası sağlanmadıkça, Türkiye'yi ileri bir toplum haline getirmek için gerekli olan köklü dönüşümlerden hiç biri başarılamaz.

Toprak reformunun, tarım reformunun zorunluluğu, sağduyu sahibi herkesce artık kabul ediliyor. Yani büyük toprak sahiplerinin ellerindeki topraklar, ailelerinin geçimine yetecek kadarı kendilerine bırakılarak, Anayasa gereğince kamulaştırılacak ve toprağı olmayan ya da yetmeyen köylü ailelerine, parasız dağıtılacaktır. Ve verime çalışabilmeleri için de, bunlara gerekli ve mümkün olan bütün yardımlar Devlet eliyle yapılacaktır. Fakat sağduyu sahibi herkesin zoruntulu-

ğunu kabul ettiği, üstelik Anayasamızın da öngördüğü bu toprak reformu bir türlü yapılamıyor. Toprak reformu kanunu Meclisten çıkmadığı taktirde istifa edeceğini söyleyen hükümet, bir yandan da toprak reformunun gerçekleştirilmesini imkânsız hale getirecek olan Tapulama Kanununu çıkartmağa çalışıyor. O Tapulama Kanunu ki, kabul edilirse Devlete ait toprakların hükümsüz belgelerle, ya da iki şahitle toprak ağalarına yağma edilmesine yol açacaktır.

Bu neden böyle oluyor? Çünkü Büyük Mecliste toprak reformunun yapılmasında çıkarı olan yoksul köylünün temsilcileri yoktur. Ama aynı mecliste toprak ağaları geniş ölçüde temsil edilmektedirler. Demek ki toprak reformunun yapılabilmesi için toprak reformundan yararlanacak olanların yani yoksul köylünün, emekçi halkımızın, oylarını kendi kendisine, yani kendi öz partisi olan Türkiye İşçi Partisi'ne vererek Büyük Meclise kendisinin girmesinden başka çare yoktur.

Öteki reformların gerçekleşmesi de buna bağlıdır. Emekçi halkımız Mecliste çoğunlukla temsil edilmedikçe, ne Devlet eliyle hızla sanayileşmek, ne dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı devletleştirmek, ne de Ulusal geliri hakça, emeğe göre dağıtmak mümkün değildir.

Türkiye İşçi Partisi iktidarı, halkı toplum hayatının bütün alanlarında aktif bir varlık haline getirecek, kamu işlerinin yürütümüne halkın doğrudan doğruya katılmasını ve işleri denetlemesini sağlayacaktır. Böylece Demokrasi halkın hergünkü hayatında derece derece gerçekleşen ve uygulanan bir rejim haline gelecektir. Ve nasıl halkın kendi çıkarlarına hizmet eden reformlara karşı olması düşünülemezse; hürriyetlere karşı olması da düşünülemediğinden - çünkü hürriyetler halkın çıkarlarıyla asla çelişmez - bugün Anayasa sayfalarında kalmaya mahkûm temel hak ve hürriyetlerimiz ancak Türkiye İşçi Partisi iktidara geldiği gün eksiksiz ve tastamam uygulanacaktır.

Dünya görüşü, insanı ve emeği toplumun en yüce değerleri sayışı, halkı yaratıcı ve itici biricik güç olarak kabul edişiyse Türkiye İşçi Partisi yepyeni bir ufuk açıyor. Kardeşçe dayanışarak, inanılı ve şevkili çabamızla yarıncın mutlu Türkiye'sini biz kuracağız.

İçin sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurma ve kurdurmanın Devletin ödevlerinden bulunduğunu belirtmektedir.

Kalkınma Plânında da Sosyal Güvenliğin toplumun her grubu için bahis konusu olduğuna ve sosyal güvenlik çalışmalarının bir elden yürütülmesinin sağlanması öngörülmüştür.

Sosyal Sigortalar Kanunu gerekçesinde bu hususlara bol bol atıfta bulunulmuştur. Fakat, örneğin Kalkınma Plânında Sosyal Sigortalar için konulan sarıh hedeflerle, Kanunun getirdikleri arasında bir ilgi var mıdır?

Bir defa Kalkınma Plânında Sosyal Sigortalar, zaman içinde ve özellikle gelir grupları arasında bir gelir dağıtım mekanizması olarak düşünülmektedir. (Bk. Plân, sayfa 109) Sonra, işsizlik sigortasının tesisi, belli başlı hedeflerden biri olarak tesbit edil-

miştir. Ayrıca, bütün yurttaşları kapsayan genel bir ihtiyarlık ve sağlık sigortası öngörülmekte, sosyal sigorta çalışmalarının bir elden yürütülmesi ileri sürülmektedir. Gene Plânda, sigorta priminin tamamını ödemek şartıyla, serbest meslek erbabı, esnaf ve küçük sanatkâr gibi emekçi grupların Sosyal Sigortalar kapsamına girebilmesinin temini de bir hedef olarak ileri sürülmüştür.

Bütün bunlarla birlikte, sigorta fonlarının, bir yandan iktisadi kalkınma hedeflerine, bir yandan sigortacılığın mahiyetine uygun bir şekilde ve bu fonlarla karşılanacak yükümleri sürekli ve emin olarak yerine getirecek tarzda işletilmesi de, Plânda Sosyal Sigorta hedefleri olarak öngörülmüştür.

DAĞ VE FARE

Sosyal Sigortalar Kanunu. Sosyal Sigortalar için Plânda öngörülen hedeflerin hiç birini gerçekleştirecek nitelikte değildir.

Bir defa, işsizlik sigortasının adı bile anılmamaktadır. Oysaki Türkiye'nin başta gelen toplumsal ve ekonomik meselesi işsizliktir ve Sosyal Sigortalar adıyla takdim edilen bir teğebbüsün, bu meseleye mutlaka bazı çözüm şekilleri getirmesi beklenir.

Genel bir ihtiyarlık ve sağlık sigortasının da sözü edilemez: Kanun, tarım işçilerini bile sigorta kapsamının dışında bırakmaktadır. (Mad. 6.) Tarım kesimi dışındaki istisnalar da geniş tutulmuştur. Bu kanunun, İşçi Sigortaları Kurumunun halen kapsadığı sigortalı sayısını fihri bir şekilde arttıracığı çok şüphelidir. Gerçi, bas

ta da izaret edildiği gibi, Kanunda bazı resmî hükümleri mevcuttur. Ne var ki, şehir ve kasaba belediye sınırları içinde bulunan yerlerde 4 kişiden, bunlar dışında 8 kişiden az işçi çalıştırılan işyerlerinde, kanunun uygulanması Bakanlar Kurulunun kararıyla bağlanarak, sanayi alanında bile sigortanın tam olarak uygulanması Geçici Birinci Maddeyle öngörülmüş bulunmaktadır.

Gene Kanunun Sigortalılar yararına getirdiğini başta kaydettiğimiz bir hüküm, yani sağlık yardımlarının sigortalının eş ve çocuklarını kapsamaması hakkındaki 35. ci madde hükmü, geçici 5. maddeyle ancak Bakanlar Kurulu kararıyla uygulanabilir bir hale getirilmiştir.

Kanunun sigortalılar yararına getirdiği belli başlı hükümler böylece fiilen işlemez, ya da güç işler bir duruma sokulmuştur.

Sosyal Sigorta çalışmaları bir elden yürütülmesi hedefini gerçekleştireceği nitelikte de hiç bir hüküm getirilmemiş değildir. Ashuda, gene bildiğimiz İşçi Sigortalıları Kurumu, İşçi Sigortalıları Kurumu olarak kalmış, yalnız adı değişmiş, düpedüz işçi niteliğinde olan ve çalıştıkları işyerleri İş Kanunu kapsamına giren bir kısım vatandaşları gene Sigorta kapsamı dışında bırakılmıştır. Kanunun Sosyal Sigortalılar Kurumu adına bir gerekçe olarak atıf yaptığı Halkınma Planında, özel rejimlerinden dolayı İşçi Sigortalılarına bağlı olmayan 11000 kadar DDY, işçisiyle, 35000 kadar Askerî Fabrikalar işçilerinin, T.C. Emekli Sandığı Kanunu gereğince, müktesep haklarıyla birlikte İşçi Sigortalılarına devredilmesi gerektiği ileri sürülmekteydi.

Kanun bu işçileri gene Sigorta dışında bırakmıştır.

Hele gene Planda hedef olarak ileri sürülen bir hususun, yani sigorta priminin tamamını ödemek şartıyla, serbest meslek erbabi, esnaf ve küçük sanatkâr gibi emekçi gruplarının Sosyal Sigortalılar (!) kapsamına girilebilmeleri imkânlarının, kanunda sözü bile edilmemektedir.

RIZKINI VERMEDİKTEN SONRA...

Bütün bunlardan sonra, Kanun gerekçesi, İşçi Sigortalıları Kurumu yerine Sosyal Sigortalılar Kurumu adını teklif ederken Anayasa hükmü ve Plan hedeflerine atıf yapıyor!. Fakat ne Anayasa hükmü ve ne de Plan hedeflerinin öngördüğü Sosyal Adalet ve Sosyal Güvenlik tedbirlerinin özlemini gerçekleştirici hiç bir yeni hüküm getirmiyor. Bu durum, bir kimsenin adını değiştirerek onu Mesut diye çağırarak, adamın gerçekten mesut olacağını sanmaya benzetilebilir.

Şimdilik kâğıt üzerinde de kalsa, sigortalılar yararına bazı hükümler

getirilmiş olmasını bir kazanç sayanlar bulunacaktır. Bunlara da kısmen hak vermek helki insafî bir davranış olur. Yalnız buna karşılık, Kanunun Sigortalıların ödeyeceği prim oranlarını arttırıcı hükümler getirdiği ni de unutmamak gerekir. Böylece bir elden verilenin öbür elden alınması gibi bir durum hasil olmaktadır. Hatta işveren hissesinin daha yüksek oranda artırılması da buna engel olamıyacaktır. İktisat biliminin ortaya koyduğu açık bir gerçek var: İşverenin ödediği sigorta primleri ne kadar yüksek olursa olsun, piyasa mekanizması içinde, ya fiyatların yükselmesi, ya da ücret artışlarının önlenmesi veya artış oranlarının frenlenmesi yollarından, prim yükü gene emekçilere yükümlenmektedir. Sigorta primlerine işverenin katılması, hatta hissesinin işçiden yüksek tutulması, asıl bir gelir dağıtım mekanizması olarak düşünülemez. Sadece sigorta priminin bir kısmının doğrudan doğruya işçiden, bir kısmının da dolaylı yoldan gene işçiden alınması anlamına gelir.

ASIL GEREKEN

Sigorta primleri konusunda asıl üzerinde durulması gereken mesele, Devletin buna iştirak ettirilmesidir. Devlet, sigorta primlerinin önlenmesine belli bir ölçüde katılmalıdır. Bu konuda sayısız örnek verilebilir. B.İ.T. nin yayınlara göre daha 1950 yıllarında bazı memleketlerde devletin Sosyal Sigorta masraflarına fiili katılma oran-

ları şöyleydi :

Batı Almanya	: % 38,3
İsveç	: % 16,4
Belçika	: % 37,3
Danimarka	: % 75,6
A. B. D.	: % 2,3
Fransa	: % 18,7
İtalya	: % 21,1
Japonya	: % 36,5
İngiltere	: % 61,3
İsveç	: % 77,4

Bu rakamların çoğu, 10 yıl öncesine ait bulunuyor. Zaman, bunların miktar ve oranlarını arttırıcı yönde çalışmıştır ve çalışmaktadır.

Fakat, Anayasa ve Planın Sosyal Adalet ve Sosyal Güvenliğin sağlanması gibi ileri hükümlerine gereğince bütününe atıf yapılan Sosyal Sigortalılar Kurumunda, Sigorta primleri ne Devletin katılması düşünülmemiştir. Kanunun bütünü karşısında, bu mutkânlık yargınamaz!

Sigorta primlerine Devletin katılmasının da, mevcut vergi, sistemimizin ve ekonomik düzenimizin özellikle dolayısıyla prim yükünün gene emekçilerin sırtında kalmasını önleyemeyeceği düşünülebilir. Ancak, ne de olsa, Gelir ve Kurumlar Vergileri dolayısıyla, işverenlerimizin çok müteazil oranlarda da olsa, Devlet gelirlerine reel iştirakleri vuku bulmak tadır. İşverenlerimizin bu reel iştirakleri oranında, sigorta primlerine Devletin katılması, sigortalıların prim yükünü hafifletici bir etki yapabilir.

SİNGER GREVİ

Önce İlyas Kabil tevkif edildi. Bir kaç gün sonra da ühürleri: Kemal Türkler, Ruhi Yünlü, Yusuf Suda, Nu retin Çavdarlı ve Seyfi Demirsoy! Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununda, her grev olayında bir kaç sendikacının tevkifatı emreden bir hüküm yoktur. Ama gene de, her grev olayında bir kaç sendikacı tevkif edilmektedir.

Bu defa da öyle oldu. Ne var ki, bu defa ilgililer ölümlü kaçırıldılar. Ve ancak o zaman Türk - İş'ten ses çıktı.

5 Nisan 1964 Pazar günü Demirsoy, Türkler, Yünlü, Suda ve Çavdarlı, 27 Marttan beri grevde olan Kartaldaki Singer Fabrikası bahçesinden, grevdeki işçilerin arasından alınarak, Sıkı Yönetim tutsuklarına tahsis edilen Bahmenenya götürüldüler. Demirsoy derhal «Paga» ya bir telgraf çekti: «İçerdeyiz, saygılar!»

Telgraf hareketi verildi. Olay üzerine Türk - İş Genel Merkezinde toplanan Türk - İş'e bağlı sendika başkanları çok sert bir bildiri yayınladılar.

«Paga» ziyaret edildi. Bazı bakanlar, sendikacılardan özür diledi.

Ve Sıkı Yönetim ilgilileri tarafından «adiliyet ehliyetiyle» Kartal Cumhuriyet Savcılığına havale edilen 5 sendikacı serbest bırakıldı.

Suç mahalli (!) Kartal'da. Sayca Sendikacıları suçsuz buldu. Daha önce tevkif edilen İlyas Kabil henüz içerdeydi.

Kartal'da, Cevizli Tuzay Yolu No. 92 de kurulu Singer Fabrikasındaki grev, yeni bir safhaya girmişti.

GREV

Singer Sanayi A.Ş. İşyerinde çalışan işçilerin çoğunluğu Türkiye Maden - İş Sendikasının üyesidir. Fabrikanın personel müdürü ki, işveren vekilidir. İşçilere baskı yapmakta, onları Maden - İş'ten istifaya zorlamaktadır. Hatırlı bir kısmını fabrikaya ait otomobille notere göndererek tarifalarını sağlamıştır.

Çünkü aynı işyerindeki işçilerden bir kısmı, nedense (!) işverenin büyük sempatisini kazanan Çelik - İş Sendikası adlı bir kuruluşa mensuptur ve işveren, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununa aykırı olarak, bu kuruluşla bir toplu sözleşme imzalamıştır.

Fakat kanuna göre toplu sözleşmenin, işyerinde üyesi çoğunlukta olan sendikayla, yani Türkiye Maden - İş Sendikasıyla yapılması gerekir.

İşverenin yapmak istemediği de budur!

Türkiye Maden - İş Sendikası, işçiler tarafından kurulu bir işçi sendikasıdır!

İşverenin Çelik-İş Sendikası adlı kuruluşla yaptığı toplu sözleşme, kamu ni mercilerce hükümsüz sayılmıştır.

İşveren Türkiye Maden - İş Sendikasıyla toplu sözleşmeye yanaşmayınca, sendika için yapılacak tek şey katıydı: Grev!

Nitekim 29 Şubat'ta toplanan Türkiye Maden - İş Sendikası Genel Yeri Heyeti bu karara varmış ve bunu işverene de (noter aracılığıyla) duyurmuştur.

16 Mart 1964 günü işyerinde «Grev Oylaması» yapılmıştır. Çoğunluk, aynı grevden yana kullanmıştır.

İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı da, 19 Mart günü grev yapılmasına müsaade etmiştir.

Bunun üzerine 27 Mart 1964 Cuma günü grev başlamış ve Maden - İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler işçilere bir çağrı yayınlamıştır.

ÇAĞRI

Kemal Türkler'in çağrısında şu satırlar yer alıyor:

«İşverenimiz Maden - İş'in karşısına toplu sözleşme masasına gelmekten çekindi. Halbuki bu bir kanun emri idi.

Maden - İş haldarımızı mutlaka almaya azimlidir. Singer'de toplu iş sözleşmesini mutlaka Maden - İş yapacaktır.

Temenni ederiz ki, şimdiki kadar kanun emrini tanımak istemiyen Singer işvereni doğru yola gelsin.

Türkiye yabancı sermayeye kucak açmıştır. Fakat, şunu iyi bilmek gerekir ki, Türkiye yabancı sermayeye kucak açarken, Türk işçilerinin sosyal haklarını eîğnenmesine asla müsaade etmiş değildir.

Singer işvereni zihniyetini değiştirip Türk kanunlarına uymadıkça Türk işçisi olarak mutlaka karşısında olacağız.

Maden - İş'in müadelesi sizindir. Sizin azminizle mutlaka başarıya ulaşacaktır. Sizleri 27.3.1964 gününden itibaren greve çağırıyorum.»

İŞVEREN

İşveren, Kemal Türkler'in nazik deyimleriyle, Türkiye'nin «kucak açtığı» yabancı sermayenin seçkin bir temsilcisidir.

Çalıştırdığı işçilerin çoğunluğunu temsil eden ve işçiler tarafından kurulmuş bir sendikayla değil, gününün dilediği bir başka sendikayla toplu

sözleşme masasına oturmak istemektedir. Maden - İş Sendikası Basın ve Hukuk Dairelerinin yayınladığı bildiriye söylendiği gibi, «kendini bildiğini okumak arzusunadadır.»

Grevle ilgili kanun ve idari işlemlerin sonuçlanmasından sonra da, işveren grevi baltalamak için ellinden geleni ardına koymamıştır. Örneğin, grev ve yalnız Türkiye Maden - İş Sendikası'na üye olan işçilerin katılabileceğini, öteki işçilerin katılamayacağını, aksi halde suç işlemiş olabileceklerini yaymıştır. Tabii kanunda böyle bir kayıt yoktur! Böylece bir tagla iki kuş vurneğini hesaplamıştır:

— Hem bir kısım işçiyi katılmaktan alıkoyarak grevin etkisini azaltmak, hem de, grev sonunda yapılaben toplu iş sözleşmesinden mümkün olduğu kadar az işçinin yararlanmasını sağlamak.

Sendikacı İlyas Kabil'in tevkifi, işverenin çabalarının pek de boşa gitmediğini kanıtlamıştır. Ama Demirsoy ve arkadaşlarının Bahmenenya sevkini ölümlü kaçırıldığını gösterdi.

Ve Türk - İş sahneye çıktı!

BİTİMKİLER

Türk - İş'in tepkisi sert oldu. Bu sertlikte dış ölçüsüzlükler kadar, bizat Türk - İş'in bünyesi de etkili olmuştur. Genel Başkanlarının tevkif edilmesine kadar bekleyen bir topluluğun tepkisi daha yumuşak olamazdı. Türk - İş yöneticileri, bıçak kemiğe dayanmadan gerekli tepkiyi gösterebilmek için dayanmadan yoksun olduklarını, bıçak kemiğe dayanınca da, ancak duygusal faktörlerin izah edilebileceği gibi davranışlara kapılabileceklerini, Singer olayları dolayısıyla, bir kere daha ortaya koydular. Ayrıca, Konfederasyon Başkanının dokunulmazlığından söz etmek de gerektirdi. Bazı ilgililerde, bilinemez, bazı kişiler dışında kalanlara pek ilâ dokunulabileceği, buna müsaade edilebileceği kanısı uyanırdı, ya da peidştirilmiş olabilirdi. Hem aynı sebeplerle tevkif edilmiş olan İlyas Kabil için Türk - İş yöneticilerinin ufacık bir hassasiyet göstermemiş lubuovları da böylesine bir kanıvi desteklerdi.

Sendikacılık bütün emekçilerin ekonomik ve toplumsal çıkarlarını ayırın gözetmeden savunmak, bunun için savaşmak demektir. Sendika yöneticilerinin bütün davranışları da bu savasa uygun düşmelidir. Aynı savasa katılanlar arasında ayrıca gözetmek, emekçilerin sermaye karşısında parçalanmış ve gülesüz bir durumda kalmaları sonucunu verebilir. Pie dokunulmazlık düşümlüce, bir bütün emek savaşçıları için düşünülmesi, bütün emek savaşçıları için aynı dayanak, zamanında ve belki de acırı sertliklere düşme-yen tepkiler halinde gösterilmelidir.

Toplu İş sözleşmesi ve ötesi...

- İşçi ne kazanıyor.
- Sarı sendikalar
- Düzendeki çelişkiler
- Patronların davranışı

Anayasanın 47. maddesinde yer alan haklardan Toplu Sözleşme ve Grev hakkı, TBMM'nin 15 Temmuz 1963'te kabul edilen bir kanunla 24 Temmuz 1963'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, Çalışma Bakanı Sayın Ecevit'in deyişiyle «büyüklükle 27 Mayıs devriminin bize kazandırdığı Anayasa'nın ileri hedeflerinden birisine daha ulaşmaktayız. Bu kanunların uygulanmaya bağlanmasıyla, iktisadi kalkınmamızı sosyal adalet içinde yürütmeyi en sağlam teminata bağlamış olacağız. Böylelikle Demokrasimiz de sosyal yönden çok kuvvet kazanmış olacaktır» (1)

Meclis, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunundan başka bir de Sendikalar Kanunu kabul etmişti ki, bu yeni kanun da Anayasa'nın 46. maddesinde yer alan bir hakkı, kanaatimizce kısıtlamıştı. Çünkü Anayasa yalnız «İçki niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir» dediği halde yeni kanun bütün işçiler için ağır, anti demokratik hükümler getirmiştir. Nitekim, bu kanunların kabulü üzerine Başbakanı bir telgraf gönderen Türk-İş İcra Heyeti, «Millet Meclisinin dünkü oturumunda kabul edilen iki kanunla, Türkiyemiz Atatürk'ün tasavvur ettiği demokrasiye doğru dev bir adım daha atmıştır» derken, gerçeği de belirtmekten kendini alamamıştır: «Cumhuriyet Senatossunca işçi ve işveren sendikaları olarak değiştirilen Kanun Kurma komisyonunun hazırladığı metne uyularak eski adını «sendikalar kanunu» adını aldı ve ağır cezai hükümlerle, beklenilenden ağır bir hükümet denetimi ve çeşitli kısıtlayıcı hükümlerle çıkıverdi» (2)

İŞVEREN BİLGİÇLİĞİ

Bu iki kanunun çıkması, kanunların tenkid edilebilecek birçok hükümleri ve aydınlığa kavuşturulması teahhüt eden maddeleri bulunmakla beraber çalışma hayatına yeni bir hava getirmiş, işçileri derleyip toparlayıcı çalış-

malar yanında işverenlerin de sendikalar kurmalarını zorunlu kılmıştır, işverenlerin çıkarlarını savunan Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu işçilerin hakkı dert ve davalarının işçiler, işverenler ve memleket yararına uygun şekilde hallolunabilmesi için şu çağrıda bulunmuştur:

«... Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türk İşverenlerini, kendi işkollarında kurulan sendikalara katılmaya davet eder» (3)

Çünkü birçok işverenler kendi dar dünyalarında mutlak hâkim olarak kalmak ve sosyal güdüşe uymak gereğini duymamışlardır. Nitekim Çalışma Bakanı Ecevit bunu, gezilerinde temas ettiği işverenlerin tutumunu üzerine şöyle belirtmiştir:

«Gezdiğim illerden bazısında, Toplu İş Sözleşmesi, grev ve lokavt kanununu bile okumamış birçok işverenlere, fabrikatör ve işletmecilere rastladım. Onları, kendilerine ülkünlü veren bu kanunu okumaktan, bu kanunun gerektirdiği yolda hareket etmektен kaçınmakta, sanki bu kanunun kapsamı ve etkisi dışında kalabiliyorlarmış gibi bir davranış içinde gördüm» (4)

İşre böyle bir ortamda bızce Anayasa hükümlerine aykırı hükümleri belirgin olan Toplu İş sözleşmesi, grev ve lokavt kanununu yürürlüğe girdikten sonra başlayan çalışmalar, iş hayatının, işverenlerin tutumunun ve kanunlardaki eksikliklerin rahatça ortaya çıkmasına yararmıştır.

İŞÇİ BİLGİÇLİĞİ

İşçi sendikaları ve federasyonları, 24 Temmuz 1963'ten sonra, işverenlere yapacakları Toplu İş sözleşmesine çağrıdan sonra yapacakları teklifleri, üzerinde duracakları istekleri süratle tebliğ etmişlerdir. Genel olarak şu konular üzerinde durulmuştur:

- 1 — Ücretler,
- 1 — Asgari ücretin arttırılması,
- 2 — Ücretlere belli oranda zam yapılması,

- 3 — İşçilerin her yıl kıdem zammı alınabilmesi,
- 4 — Ücret skalalarında azami ücretin yükseltilmesi ve kademeler arası farkın arttırılması,
- 5 — Fazla mesai yapıldığı takdirde, fazla mesai farkının yüzde nisbetinin yükseltilmesi,
- 6 — Çeşitli primlerle, ücretin takviyesi,
- 7 — Sosyal yardımlarla 400 saat ücretinin sağladığı gelirin korunması,
- 8 — Ulusal ve dinsel bayramlarda çalışılmadan zamlı ödeme yapılması,
- 9 — Yıllık ücretli izin ücretinin zamlı ödenmesi,
- 10 — Sosyal hayat ve eğitim çalışmalarını sebebiyle verilecek izin süresinin uzatılması ve izinlerin ücretli olması.

V. S. V. S.

E — Çalışma Şartları

- 1 — Çalışma haftasının beş gün ve 45 saate indirilmesi,
- 2 — Sabahleyin ve öğleden sonra ara dinlenmeleri verilmesi,
- 3 — Fazla mesai yapılması hâlinde en az 48 saat önce işçiye haber verilmesi ve işçinin mazereh hâlinde fazla mesaiye katılmamasının kabulü,
- 4 — Pazar günleri fazla mesai yapmaya davet edilen işçilere ücretlerinin yüzde 100 zamlı ödenmesi,
- 5 — İşçilerin kendi işlerinden başka işlerde çalıştırılmaması,
- 6 — İşverin işyönetmeliğinin sendikaların görüşü alınarak yeni baştan düzenlenmesi,
- 7 — İş emniyeti ve disiplinle ilgili konular için ayrı ayrı komiteler kurulması,
- 8 — İşçilerin işe giriş ve gidişlerinin işverence sağlanması.

V. S. V. S.

C — Kanunların sınırları genişletme:

- 1 — İşten çıkarma ihbar süresinin arttırılması,
- 2 — Kıdem tazminatına esas olan her yıl için 15 günlük tazminat öçğüsünün yükseltilmesi,
- 3 — İşveren yetkisiyle ve mücbir sebepler karşısında verilecek izinlerin ücretli olması,
- 4 — Yıllık ücretli izin sürelerinin arttırılması,
- 5 — Hastalık sigortasında ödenmeyen ilk üç günlük hastalık ödeneğinin işverence kargılanması,
- 6 — Gebelik, doğum, 81üm yardımları yeterli hâle gelinceye kadar sigortaca verilen yardım miktarlarının işverenlerce ek yardımlarla arttırılması.

Kemal SÜLKER

Kurulu düzenin son umudu : vergi

Ergin GÜNÇE

Türkiyede birşeyden söz edebilmek için hemen her şeye değinmek gerekiyor. Bunun için müdir nedir, gerçekten birşey söyleyebilenler parmakla sayılacak kadarı az. «Gerçekten birşey söylemek», için özünü belirtmek, bu özün, içinde yaşadığımız «derebeylik-kapitalizm-bürokrasi» karmaşı düzenin yapısı ve işleyişiyle ilişkilerini ortaya koymak demektir. Bu yapılmadıkça «operakende düşünmekten» kurtulamıyoruz. Bu şekilde düşünmek, yazmak ve konuşmaktan kurtulamadıkça da, ne sorunların emekçi halk kitlelerinin yaşamıyla bağlantısını tam anlamıyla kavrayabiliyor, ne de onlara derdimizi anlatabiliyoruz.

Bugün, toplumu aydınlar, yazarlar arasında bile yurt ve dünya sorunlarını parça parça, teknik yönlerine ağırlık vererek, sözün ona «uzmanca» ele almak isteyenlere rastlanmıyor değil. Bütün içinde, sistem içinde yerine yerleştirilmedikçe, hemen hiç bir aydınlık getiremeyen bu parçalardan çıkarılan derme çatma sonuçlar da, böylece, en azından havada kalmakta, yerini bulamamaktadır.

İşte bu temel sebepler dolayısıyla, bu yazıda, hükümetin yeni vergilendirmelerinden söz etmeden önce, ana çizgileriyle, bugünkü düzenin iktisadi yapısını ele alarak vergileri buna göre değerlendirmeye çalışacağız.

Bilindiği gibi, son günlerde, 1964 Bütçesindeki 1 milyar liraya yakın açığı kapatmak amacıyla getirilen vergi tasarımları Meclisten çıkmaya başlamış bulunuyor. Bu tasarımlar kabul edildiği takdirde, şimdiye kadar çoktan vergiye tâbi tutulması gerekenler de artık vergi vermeğe başlayacağı gibi, vergi kaçakçılarının durumu biraz güçleşecektir. Bugün, vasıtasız vergilerin yüzde 65'ini, vasıtalı vergilerin ise yüzde 70'ini üretim araçlarına sahip olmayanlar, yani emekçiler ödemektedir. Yeni kanunlar uygulanabilirse bu büyük adaletsizliğin bir miktar azalması mümkün olabilecektir. Mafiyah, hem kanunların uygulanması konusunda hem de kanunlar uygulansa bile, fiyat mekanizmasına hüküm bulunan yeni vergi mükelleflerinin, vergileri döndürüp doluşturup yine emekçilerin omuzuna yüklemeyecekleri konusunda hayale kapılmama yeri yoktur. Bir kere, bugünkü Maliye Bakanlığı teşkilatı, hem bürokrasi içinde hocalanmakta olduğundan, hem de «özel teşebbüsün ürüktümeyelims» felsefesinden ötürü, vergi ödeyenlerin keyfine ve namusuna sıkı sıkıya bağlı olan, «beyanname» üzerinden vergi almakta beklediği başarıyı gösteremeyecektir. Diğer taraftan, hem geniş çapta işsizlik yüzünden ücretleri aşağıya doğru itmeğe muktedir olan, hem de fiyatlar üstünde oynatabilmek, yani fiyatları, aşağı yukarı, dilediğince tesbit edebilmek yüzünden müteşebbisler, zararlarını emekçilere yansıtabilmektedir. Hele zaruri ihtiyaç maddeleri istihlal edenler, fiyatları arttırdıklarında talep azalamayacağı için, ödedikleri vergiyi (hiç değilse bunun önemli bir kısmını) başta emekçiler olmak üzere müşterilerden geri almaktadır. Nazari olarak sadece vasıtalı vergilerde işleyen bu yansıtma mekanizması, sermaye sahiplerinin gerçek gelirlerini beyan etmemelerini sağlayan hiçbir türü vergi kaçırma yolu

olduğundan, Türkiye'de vasıtasız vergiler alanında da müşahede edilebiliyor. Gerçek gelir tam olarak vergi matrahı olabilseydi bile, tam veya kısmi bir tekele sahip olan müteşebbislerin, duruma göre, ödedikleri vergi ile birlikte vergiden sonra ellerinde kalan gelirden de mutlak bir artış görülebilirdi.

Özel teşebbüsün egemen olduğu böyle bir düzenin son vergi değişikliklerine karşı hiç bir tepki gösterilmemesi gerekirdi. Oysa böyle olmanus, içinde buldukları denizi hiç de iyi tanımayan özel teşebbüs balıkları yaygarayı basmışlardır. Şunun şurasında verecekleri bir parça vergi ile neler sağlayacaklarını, sistemin işleyişini iyi bilmedikleri için, kavrayamıyorlar.

«Kalkınma Planının» gerektirdiği yatırılabilir fonların dostumuz kapitalist ülkelerden geleceği umulan kısmının gelmediği malûm. Bunun üzerine kâğıt üzerinde yüzde 7 olarak hesaplanan kalkınma hızının, hiç değilse kâğıt üzerinde gerçekleştirilmesi için kala kala iş finansman kaynakları kalıyor. Oy endişesi, bu paraların «kaynakta tevkîf» yoluyla kolayca vergilendirilmeleri mümkün olan emekçilerden alınması ihtimalini ortadan kaldırıyor. Yoksa bu kolay gelir sağlama yoluna başvurmamak varken ne diye insan kendini zora koşmalı?

Bu son vergi değişikliklerinden yana olanların, omu bir reform diye göklere çıkaranların da yaptıkları insana daha az tuhaf gelmiyor. Bu şekilde, bu Maliye Teşkilatı ile 1 milyar liralık açığı yeni vergilerle kapatacağına gerçekten inamıyorlar mı? Daha geçen yıl, tarım kazançlarının vergilenmesinden topu topu 30 milyon lira hasılat sağlanabildi. Eldedileceği dilşünülen gelirin beşte biri kadar bir hasılat bu.

Ortada yılda 2 milyar gelir sağlanabilecek dış ticaret alanı durup duruyor. Devletleştirilmesi için sayısız sebep olan dış ticaretin, devletleştirilmesi için kimseye bir bedel ödemek de gerekmiyor. Hal böyleyken nasıl olsa toplanamayacak olan 1 milyar için bu kadar gürültü koparılmasına ve ülke özel teşebbüsün yürüğünün hoptatılmasına lüzumu var mı?

Daha kendi mantığı içinde yerinde olup olmadığı su götüreren bu yeni vergilerin, başka bir anlayış ve açt demek olan «reform» yönünden ele alınmaması, yöneticileri kendi aralarındaki tartışmanın gereksizliğini bir kere daha göstermek gibi bir faydası vardır. Yeni vergiler ne halkçı-devletçiliği genişletecek çap ve nitelikte, ne de yurdumuzdaki müthiş adaletsiz gelir dağılımını ciddi bir şekilde düzeltecek mahiyettedir. Bu gibi toplumen amaçları gerçekleştirmeğe yönelmiş olan bir vergi reformu, ancak bir toplumen reformlar bütünü içinde gerçekleştirilebilir ki bunu da ancak halkla beraber halk için çalışacak bir iktidar gerçekleştirebilir.

Yoksa bu durumuyla, yönetici sınıfların kendi aralarında boşuna tartıştıkları yeni vergiler reform değil, olsa olsa bir şekil değiştirme bir «reform» dur. Bu gibi şekil değişikliklerinin yöneticilerin bir gurubunun dediği gibi düzenin ayakta durmasını sağlayıp sağlayamayacağına şimdiden kestirmesi güçtür. Yöneticilerin birbirleriyle olduğu kadar kendileriyle çalışma halinde oldukları ise muhakkaktır.

1 — Sendika Hakları ve Sendika Temsilcilerinin korunması;

- 1 — Sendikaların, işçilere yapacağı seminerlere işverenin yardımcı olması ve eğitim çalışmalarını işverenin kabul etmesi,
 - 2 — İşyerinde sendika bildirilerinin yayınlanmasına yarayacak, Sendika tahtasının bulundurulması,
 - 3 — Sendika Temsilcilerinin toplanıp çalışmalarına yarayacak bir oda verilmesi,
 - 4 — İşyerinin her bölümünde sendika temsilcilerinin bulunması,
 - 5 — Sendika temsilcilerinin, işçilerin en yakın amire şikâyet ve müracaatı sırasında hazır bulunabilmesi,
 - 6 — Sendika Baştemsilcisinin, günde en az iki saat işyerinde ücretli kesilmeden fiilen sendika baştemsilcisi sıfatı ile görev yapması, Toplu iş sözleşmesinin uygulanmasını denetlemesi,
- (— Disiplin Komitesinde Sendika temsilcilerinin bulunup kararlara katılması,
- 8 — Sendika görevlilerine, ayda belli günlerde sendika çalışmalarına katılabilmek için ücretli izin verilmesi,
 - 9 — Sendika temsilcilerinin, genel bir işçi çıkarılmasında en sona bırakılması.

V. S. V. S.

İŞVEREN KATLARIN DURUMU

Bu ana çizgiler içinde ve değişik ölçülerde yapılan Toplu iş sözleşmelerine muhatap olma bakımından işverenlerin durumunu iki ayrı tasnife tâbi tutmak gerekecektir:

- 1 — Nitelikleri bakımından,
- 2 — Yetki bakımından.

Bilindiği gibi devlet sektörü ile özel sektörün teşkil ettiği karma eko-

nomi düzeni içinde, devlet de bir işveren olmak bakımından işverenler iki ayrı grupta toplanmıştır:

A — Devlet sektörü işverenleri,

B — Özel sektör işverenleri.

Bunlar da Toplu sözleşme yapma yetkisi açısından yine iki şekilde görülmüşlerdir:

1 — İşyeri işvereni olarak işçi te-
şekkülü ile karşılıklı pazarlık şekli,

2 — İşyerleri işverenlerinin Toplu sözleşme yetkilerini taşıyan işveren sendikaları veya federasyonları.

Böylece işçi sendikaları ve işçi sendikaları federasyonları, 275 sayılı kanuna dayanarak, Anayasanın tanıdığı haklar ölçüsünde işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla Toplu sözleşme ve grev haklarına sahip te-
şekküller sıfatıyla İşverenleri Toplu iş sözleşmesi maa-
sinde çağırılmışlardır.

SARI SENDİKALAR YA DA SATILMIŞTIK

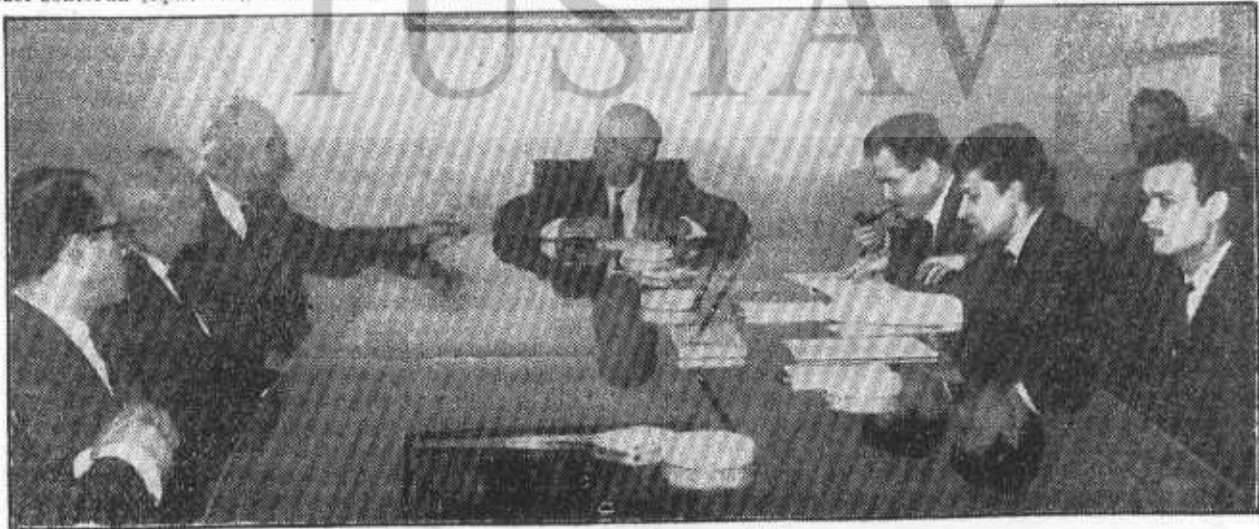
O güne kadar, sendikacıları huzurlarına kabul etmeyen, işçileri birinci derecede ilgilendiren işlerde bile sendikaların görüşüne başvurmayan, sendikalı işçileri çıkarmayı kendi yararlarına sayan bir kısım işverenler, bu sözleşme çağrılarını yadrgamış, ancak kanun hükmi olarak istemeseler bile bu çağrıda konuyu eşit şartlar içinde ele almayı, sözleşmeyi imza ederek her hangi bir greve gidilmemesini en çıkar yol bulmuşlardır. Bazıları ise, gerçek işçi sendikaları karşısına, işçi hak ve menfaatlerinden uzak kalarak sırf kendi maddi çıkarılarını düşününce maceraperest kimseleri sendika kurdu-
maya teşvik etmiş, ya da bu niyetteki kişilerin daha önce kurmuş oldukları ve sendika çevrelerinde kendilerini-
lendirmeye önem vermişlerdir. O ka-

na «sarı sendikacı» denilenleri kurvet-
dar ki, bazı işkollarında bu gibi sarı sendikacılar özel himaye görmüş, işve-
ren; bütün işçileri, işveren vekilleri vasıtası ile bu sendikaya üye yaptı-
rıyor, bazı işverenler de gerçek bir işçi sendikasına üye olanları kendi araçları ile notere götürerek istifa ettirmiş, sonra da her halleriyle sempati besledikleri bu sahte işçi sendikalarına üye yaptırmıştır.

GREVİN EĞİTİCİLİĞİ...

Bu kadar açık, işçi aleyhtarlığı sa-
bit bir toplu iş sözleşmesini belki, ge-
rekte belirttilen «iş hayatında dirlik ve durulmayı» gerçek olarak sağlayaca-
ktır. Fakat işçiler gerçeği öğrendik-
ten sonra hem kendi adlarına, kendi öz haklarını çözümlenmiş bırakma-
yacak, hem de eline böyle bir «muva-
fik» sendika geçince, işçiler için ne-
ler düşündüğünü açığa vuran bir işverene,
sırası gelince herhalde çok önemli iş şartları teklif etmesini bilecek ve «so-
nuna kadar dayanma ilkesi içinde ekonomik ve sosyal bakımda mücadelesinde işverenden istediğini alabilecektir. Bu yoldaki direnmelerini genel iş-
çi - işveren anlaşmazlıklarına yol aç-
maması en başta gelen konu olmak ge-
rektir.

Sarı sendikalarinki de dahil 15 Şubat 1964 e kadar Türkiye'nin muhtelif şehirlerinde yapılan toplu iş sözleşmeleri 120 yi bulmuş, bu süre içinde yalnız kanunî yedi grev ilan edilmiş, bunlardan birisi (Ateş Rafinerisindeki) Bakanlar Kurulu kararı ile durdurulmuştur. Bu karar, sendikacılar arasında olumsuz karşılanmış ve TİİK - İİK Kongresinde, bu grevi yürüten sendikaya rakip ayı işkolundaki bir başka sendikaya başkanı, büyük bir hürriyet anlayışı içinde, Bakanlar Kurulunun kararını Anayasaya aykırılıkla itham etmiştir.

TOPLU SÖZLEŞME : Taraflar pazarlıkta

Plâncılığımız ne halde?

Son ayların en dikkati çeken gelişmelerinden birisi de, bir zamanların gazete başlıklarını ve her çeşit tartışmalarını kaplayan plâncılık meselelerinin silinmeye başlamış olmasıdır. Gerçekten artık Devlet Plâncı Dairesi, devletin herhangi bir dairesi haline almış, plân sözü de anlamsız, kimsede hiçbir heyecan uyandırmayan basit bir kelime olmuştur.

Bu, acaba neden böyle olmuştur? Bu sorunun cevabını şu veya bu gahsın davranışında ya da Devlet Plâncı Teşkilâtının işleyişinde bulamayız. Çünkü burarda görülecek aksaklıklar olayın sebebi değil, ancak sonucu olabilirler. Asıl sebep, memleketimizin bünyesinde, toplumumuzun bugünkü teşkilâtına biçimindedir. Memleketin bünyesi böylece muhafaza edildiği müddetçe plâncılığımız, künlerin elinde olursa olsun, boş bir laf-ıvan ibaret kalacak, birşeyler yapmak isteyen plâncılar da «Dik Kafalı» diye uzaklaşmışlardır.

Gerçekten, plân sadece bir araçtır ama, ancak belli fiyete bir kalkınmanın aracıdır. Esas itibarıyla özel sektör etyle yürütülmek istenen bir kalkınmada plâncılık, el verişli bir araç olarak kullanılmaz. Hatta elverişlilik şöyle dursun zararlı bile olabilir. Çünkü plân, özel sektörün karşısına, ilâve bir bürokratik engel olarak dikilir. Hesabını ve kârını plâncılardan çok daha iyi bilen bir

mütegebhise, neyin daha kârlı olacağını söylemek, elbet- teki, güllüce değilse bile anlamsızdır. Bu durumda plâncılığın baş meselesi, plânın özel sektöre engel ol- masını sağlamak gibi ters bir iş yapmak yani kendi ken- disini inkâr etmek olmaktadır.

Özel sektörde aksayan plân, aradaki sıkı bağdan ötü- rü, kamu sektöründe de aksamaya mahkumdur. Nitekim plân hedeflerimiz kamu sektörü içinde zorunlu olmaktan çıkmış, yani plân bu sektörde de uygulanamaz hale gelmiştir. Plâna göre hazırlanmış olmasına rağmen son iki yılın hütçe harekâmlarında, yıl sonlarına doğru yapılan önemli kısıntılar bunun en açık delilleridir.

İşte büyük ümitlerle başlayan plâncılığımız bu saf- haya gelmiştir. Artık kalkınmamızın aracı değil, engel olarak görülmekte ve dolayısıyla hergün biraz daha göz- den düşerek silinmektedir. Tam bir dönüş yapıp, kamu sektörünün esas olduğu kapitalist olmayan bir kalkınma yoluna gidilmedikçe bu durumun değişmesine, plâncılık- tan bir yarar beklenmesine imkân yoktur. Çünkü plâncılık, ancak kamu sektörünün ekonomiye hâkim olduğu, ba- sı çektiği bir düzende etkin bir kalkınma aracıdır. Çün- kü ancak böyle bir düzende plân bütün ekonomiyi kapsar ve fiilen uygulanabilir. Ve plân uygulanınca da, hiç değilse kendi mantığı içinde, hatıfız ve çelişmez olur.

Bakanlar Kurulunun bu yetkisi, tasarı Senatóda görüşülürken de haklı ve köklü tenkidlere uğramıştı. Senatór Niyazi Ağırnaslı (T.İ.P) şunu belirt- mişti :

«Gerek hükümete, gerekse Çalış- ma Bakanlığımıza, başlamış bulunan bir grevi durdurmak konusunda tasarıyı tanımış bulunduğu yetkileri de grev hakkının varlığını ve özünü zedeleye- cek mahiyettedir.»

15 Şubattan bu yana geçen bir bu- çuk aylık süre içinde işe en az 20 - 25 toplu sözleşme imzalanmış, başta Kon- trplâk fabrikaları işçileri olmak üzere dört grev olmuştur. Fil, Ari, Yeni Kontrplâk fabrikalarında 18 Şubatta başlayan grev 26 gün sürmüştü ve işçiler iyi bir toplu sözleşme yapma im- kânına kavuşmuştu. Bursa'da Yeşil Bursa Anbarı işçileri, işverenleri top- lu sözleşmeye yanaşmadığı için greve gitmiş, en son olarak da İstanbul'da Kartal'da Singer Sanayi A.Ş. işyerin- de çalışan Türkiye Maden - İş Sendi- kası üyeleri 27 Martta greve başlamış- tır.

Bu arada 114 tekstil işvereni adı- na tekstil işverenleri sendikası ile top- lu iş sözleşmesi müzakerelerinde bu- lunan' Tekstil yöneticileri, İstanbul'da greve gitme ihtimaline göre toplantılar düzenlemeye başlamışlardır. Mobil Oil Petrol Şirketi ile toplu sözleşme mü- zakerelerini istedikleri mecraya sev- kedemeyen Petrol - İş Sendikasının da grev ihtimaline göre hazırlıkları baş- lamıştır.

KÜLSÜZ KURŞUN

Bütün bu hazırlıklar yanında 56 işverenin toplu sözleşme yetkisini taşı- yan Türkiye Madeni Eşya Sanayicileri (İşverenler) Sendikası MESS ile toplu sözleşme görüşmeleri uzlaşırma kur- lulan İttikâf eden Türkiye Maden - İş Sendikasının da bütün bu işverenlerin işyerlerinde, ya da belli başlarında grev ilan etmesi ihtimal dışı değildir.

Ancak Sıkıyönetim'in İstanbul'da süre- gelmesi, grev ilânını düşündürmemektedir. Zira Sıkıyönetim Komutanlığı, grevci işçilerin (Singerde olduğu gibi) toplu halde grev yapılan işyeri etvarında ol- maması ve s. l. dışı da olsa toplantı- larını yine yasaklayabilir, yine Grev Gözeticilerini, greve karar veren sendi- ka üyelerinin bu karara uyup uyma- dıklarını denetleme yetkilerini kullan- malarını önleyebilir, yine grevle ilgili propoganda bildirimlerini, ya da haber bültenlerini «sug» sayarak kovuştur- ma açabilir. Bu da grev yönetimini, grev- in deramlılığını, grevün etkili şekilde gelişip, işvereni toplu iş sözleşmesine yanaşmaya zorlayıcı olmasını tama- men ortadan kaldırabilir. Bu takdirde grev hakkı, Sıkıyönetimin varlığı ve Komutanlığın takdir yüzünden, grev- eller aleyhine işleyen bir mekanizma olur. Grev kararı veren sendikamız, grev yapılan işyerinde işverenin ka- nun dışı eylemlerini normal hukuk dü- zenine bırakarak, buna karşılık grevün tamamlayıcı ve özünü teşkil eden dar- ranışları Sıkıyönetim yetkileri için- de erteleyen idari mekanizmanın var-

lığı, elbette ki grev kararlarının veril- mesinde ağır basarak engellerdir.

ÖRNEK BİR OLAY

Bir kaç bakımdan önem kazanan Singer Grevi üzerinde durmak gere- kir :

1 — Singer Sanayi A. Ş. n'ın Kar- tal bölgesindeki fabrikasında çalışan işçiler Türkiye Maden - İş Sendika- sını üyesidir.

2 — İşveren, bu sendikamızın tutu- muna, isteklerine, yönetimini beğenme- mektedir.

3 — Sempati beslediği bir Çelik - İş Sendikası ve onun başkanını tanı- maktadır.

4 — İşçileri bu Çelik - İş Sendi- kasına yazdırma çabasını göstermiş, bu sendikayı çoğunluk sendikası duru- muna getirdi zannı ile bu sendika ile alâcelle bir toplu iş sözleşmesi imza- lamıştır.

5 — Oysa, Maden - İş Sendikası, kanuna göre sözleşme yapma kararı vererek durumu ilân etmiştir. Aynı işkolundaki işçi sendikalarının iste- sini BİÇGE Çalışma Müdürlüğünden istemiş ve onlara durumu bildirmişti. Maden - İş Sendikasının Toplu İş Söz- leşmesi yapma yetkisine, öteki işçi sendi- kaları 6 gün içinde itiraz edebilecek- ken, kendilerini yetkili görmedikle- rinden böyle bir itiraz yapılmamış ve Maden - İş. Toplu Sözleşme Yetkisini hem işçi çoğunluğunu elinde bulundur- ması, hem de kanun dairesinde herhan- gi bir itiraz yapılmadığı için, usul ba- kımından da Singer İşvereni ile toplu

özleşmesi yapma yetkisini perçinle-
tir.

6 — Çelik - İş Sendikası, işveren-
liğin sayesinde Singer işçilerinin
bir kısmını kendi sendikasına da
i yazabilmenin heyecanı ile Bölge
İşma Müdürlüğüne, Maden - İş'in
kişi yönünden itirazda bulunmuştur.
ndi Sözleşmesini herfi sürmüştür.

7 — Bölge Çalışma Müdürlüğü ko-
nu incelenmiş ve şu karara varmıştır :

«... yukarıda zikredilmiş mülk se-
lere binaen, 275 sayılı kanunun 12.
ddesinin 3. fıkrasının 2. paragra-
a istinaden Çelik - İş Sendikası ile
eren arasında akdolan Toplu İş
leşmesinin gerekli mercide kabili l-
az olmak üzere hükümsüz sayılma-
a ve durumun taraflara tebliğine
ar verildi, 3/3/1964»

8 — Çelik - İş Sendikası bu ka-
ra Mahkeme nezdinde itiraz etmiş-
; 21. Hukuk Mahkemesinin kararı şu
nuştur :

«... Tahkikat evrakı meal ve müd-
recatına göre gayri varit bulunan
iterizlerin itirazlarının reddine, Böl-
den celbolunan dosyanın mahalline
leşine ve kararın birer nüshasının ta
flara tebliğine 7/3/1964 tarihinde
ESİN olarak karar verildi»

9 — Ortadan, aliecele yapılmış
r toplu İş sözleşmesi kaldırılınca, top-
sözleşme yapma yetkisini haiz Ma-
n - İş Sendikası ile işverenin toplu
leşme müzakerelerine başlaması ge-
kirken işveren, bu isteği reddetmiş-
r.

10 — Bunun üzerine Sendika grev
rarı vermiştir.

11 — İşverenin sempattisini ka-
nımı İşçiler, ilk defa olarak Grev
ylaması müessesesini harekete geçir-
ek istemişlerdir. İşveren ummuştur
i, işverinde yapılacak grev oylaması
a İşçiler «hayır» diyeceklerdir.

12 — 16 Mart 1964 günü saat 12
e başlayan oylama iki saata yakın
re içinde tamamlanmış. 280 kişinin
atıldığı oylamada 130 kişi grev iş-
memiş, 146 işçi ise greve «evet» de-
miştir. Bu kanunî işlemden sonra grev
ararı tam meşruiyet kazanmıştır.

13 — 27 Mart 1964 sabahı başla-
an grev, her gün biraz daha etkili
urken, Singer Fabrikası işverenin
abancı oluğu, işe yabancı bir devlet
önsolosunun da ilgi göstermesine yol
çmiştir.

14 — Singer Grevini yürüten sen-
ka Komitesi üyesi ve tecrübeli bir
revel, İşçilerle kanun içinde konuş-
ta yapınca bu, emniyet memurlarının
adesi ve işveren vekilinin de beyanı
e «şu» sayılmış, grev komitesi üye-
ne sendikacı tevkif edilmiştir.

15 — Sıkıyönetim Komutanlığı grev
üzlenmiş, grev yerinden 100 metre

uzakta bir arazi parçasında Belediye-
den izin alınarak kurulan çadırı sökü-
rümüş, grevçilerin isteklerini dile geti-
ren pankartları toplamış, grev güzelli-
lerinin, fabrikaya giren işçileri gözler-
me hakkını önlemiş, çadırdaki topluca
yemek yiyen, eğitim gören grevçilerin
üçünün bir araya gelmemesini bildiri-
miştir.

16 — Grev bu olumsuz şartlar için,
de devam etmektedir.

ÇELİSKİLER...

Bu grev olayının işleyiş seyri, Si-
kıyönetim bölgesinde Anayasada yer
alan toplu sözleşme yapma hakkını, en
etkili dayanağı olan grev desteğinden
yoksun bırakacağı için, herhalde bir
hayli zedelemektedir. Bu da, sosyal
Anayasa ilkelerine dayanan ve gecik-
miş haklarının bir kısmını, sağlanama-
yan sosyal adaleti bir nebze olsun uy-
gulatma isteklerini gerçekleştirmeyi
güçleştirmektedir.

Esasen toplu İş sözleşmesi yapılmı-
ken, 274 ve 275 sayılı kanunlardaki ge-
leşmeler, kapalı hükümler, boşlukta
kalan maddeler sendikaların güçlenme-
sini, toplu İş sözleşmelerinin, isteneni
getirmesini güçleştirmektedir. Bununla
beraber toplu sözleşmelerle İşçilere ye-
ni, yeni haklar ve menfaatler sağlan-
mıştır. Bir kaç örnek verelim :

Adana'da Çiğir Fabrikaları işve-
renleriyle yapılan toplu sözleşmele
elde edilen menfaatlardan bazıları :

● İşyerlerinde tamir süreleri de da-
hil, ustalar ve usta yardımcuları
yalnız 190 gün çalışacaklardır.

● Ustalara günde 11.00, usta yar-
dımcılarına 10.50 kuruş verilecek-
tir. Böylece ustaların ücretlerine
günde 340 kuruş, yardımcılara
da günde 325 kuruşluk bir zam
sağlanmıştır. Yağlar da 475 ku-
ruş gündelik yerine birfi 630 kuruş
alacaklardır.

Şeker sanayinde çalışan İşçilere
sağlanan menfaatlardan bazıları :

● İşçiler haftında beş gün 45 saat
çalışacaklardır.

● Asgari ücret yaklaşık olarak 16 li-
raya çıkarılmıştır.

● İşçi ücretlerine yaklaşık olarak
yüzde 25 zam yapılmıştır.

Garp Linyitleri İşletmelerinde ça-
lışan İşçiler için de ücret bakımından
şu menfaatler elde edilmiştir :

● Asgari ücret yer üstünde 10, yer
altında 11 liraya çıkarılmıştır.

● Yer altında çalışanlara günde 250,
yer üstünde çalışanlara günde 230
kuruş zam yapılmıştır.

Türk Petrol ve Maden Yağlar A.
Ş. de çalışan İşçilere Petrol, İş'in sağ-
ladığı menfaatlardan bazıları şun-
lardır :

● Ücretlere yüzde 15 zam yapılmış-
tır.

● Her işçiye yılda bir maaş ikrami-

ye verilecektir.

● Evi İşçilere ayda maktu 50 lira
geçim zammı yabancaktır.

● İhtar tazminatları arttırılmıştır.

Türkiye Maden - İş Sendikası ise,
özel sektörde işverenleriyle yaptığı müb-
teflif toplu sözleşmelerde genel olarak
İşçilere şartları sağlanmıştır :

● Günde bir öğün en az iki kah sı-
cak yemek.

● 250 liradan az olmamak üzere ey-
lenme, doğum, yakınlara ödümü
hâlinde de ödümü yardımı.

● Sendikacı İşçilere ayda iki günde
bir tutarında Toplu Sözleşme pri-
mi.

● Ücretlere en az yüzde 15 tutarın-
da zam.

● Kudem yılı için 20 günlük tazmi-
nat.

● Dini Bayram günleri ücretlerinin
yüzde 50 zammı ödenmesi, v.s. v.s.

GEÇ KALMIŞLAR İÇİN

Bu az bir yıl, en çok üç yıl için
yapılabilmekte olan toplu sözleşmele-
rin bu ilk döneminde sendikaların elde
ettikleri hakları kılınsamemek gere-
kir. Ancak işyerlerine demokrasinin
girmesi ve İşçilerin ulusal zeldeden hak-
ettikleri ölçüde payalabilmeleri için
daha ortaklaşa ve daha etkili bir fi-
ner politikası izlenmeleri gerekecektir.
İşverenlerin sözcüklerini edenlerin he-
liirliklerine dikkat edelim :

«Bazı işçi sendikalarının tuttuğu-
nu kopartmak teşebbüsleri bu mende-
ker davası üzerinde ısratla durmaya
hizi zorluyor. Maalesef, buhsettirgimiz
teşebbüslerin esaslı hazırlıktan, işve-
ni yasatmak mecburiyetini idrakten
yoksun buldukları anlaşıldığından,
müsam işçi kitlelerinin yanlış ve teh-
likeli istikamete yöneltilmemesi tem-
nen kendilerini buz etmeyi vazife bi-
liyoruz. Bu keyfi ziddiğin somen ola-
mak, işverenler birbirlerinden farklı an-
laşımına varırlarsa nasıl normal ça-
lışabilecekler? Böyle toplu sözleşme
eylemlerinden, pnyasa hükümlerinden ağır
şartları yüklenmeler mevcut ücretlerini
korumayacaklarından ya tesislerini
durduumağa, yahut ta mali yükünü
yaşıyamadıkları işçileri değiştirmeye
meccur olacaklardır ki, bunun en baş-
ta zararının işçilere dokunacağını hatırl-
latmak yerinde olur, (5).

Gerçek odur ki İşçilerin 1950 -
1960 devresi boyunca adam başına zayı-
rî sâfi mülki hasıla içindeki paylarını
ortalama olarak yüzde 10 oranında
kaybettikleri meydana çıkmaktadır
(6) yani, memurlar, endüstri ve tarım
İşçilerinin kişisel payları bu dönemde
artmamış, aksine azalmıştır. Oysa ser-
maye, teşebbüs ve rant zeldleriyle ge-
çilen müthiş azınlık ulusal zeldeden çok
fazla pay almışlardır. Bu durum da
süre gelmektedir.

Dış Ticaretimizin bir sorunu

M. GABBAY

4/4/1964 günlü «Milliyet» gazetesi şu kısa haber yayınlamıştır: «Devlet İstatistik Enstitüsünce yayımlanan Ocak ayına ait dış ticaret rakamları ilgili çevrelerde endişe ile karşılanmıştır. Özellikle, ihracat faaliyetinin en yoğun olduğu aylardan biri olan Ocak'ta, ihracat geçen seneye nazaran 58 milyon lira gerilemiştir.»

Dış ticarete durum ciddi tehlikelidir. Aslında 1880 yılından bu yana (1935, 1936 ve 1938-46 yılları hariç), Yurdumuz kronik bir dış ticaret ve ödeme açığı ile karşı karşıyadır. 1950-1958 yılları arasında uygulanan ekonomik politikanın sonucu, 1 milyar 276 milyon 700 bin dolara yükselen bir borç yığıldı. 2000 yılına kadar, Yurdumuz yabancı Devletlere, 11 milyar Türk lirasından fazla borç ödemek mecburiyetinde. Kalkınma Planının, 1963 programı, 1963 yılının ticaret açığını 253 milyon dolar olarak tahmin etmişti. Oysa ki, açık 1963'te 321 milyon dolara yükselmiştir. Ocak 1964 ayında ihracatımızın gerilemesi, durumun daha kötüye gittiğini göstermekte.

di. Gerçekleşebilmesi için, düünden daha çok yatırım maddeleri ve ham maddeler ihtimal etmek zorundayız. Bu ihtiyaçlarımızı ihracatımızdan elde edilecek dövizlerle karşılamalıyız. Dışta borç edinme kaynakları gittikçe daralmakta. İhracatımızın artırılması için Kalkınma planında öngörülen tedbirler yetersizdir, kanımız şu ki, İktisadi hayatımızda köklü dönüşümlere gidilmedikçe her defa gibi bu derde de çare bulunamayacaktır.

Durumu birkaç günden incelemek lazım:

Yıllık gayrisafi millî hasılatın % 6,4 ünü ihracatımız teşkil eder. İhraç

ettiğimiz maddelerin % 80'ini de tarım ürünleri. Nüfusumuzun hızla artması tarımsal ürünlerin iç tüketimini artırdığı gibi, gelişen sanayimiz de, şimdiyedek ihraç ettiğimiz birçok ham maddelerimizi tüketiyor. Bu iç tüketim, ihracatımızın hızını frenlemekte. Artan bu iç talepler karşısında, tarımsal üretimde verimli artırmak için, baş vurulan yollar yetersiz kalıyor.

Kalkınmamız ancak tarımda verimliliği esaslı şekilde artırarak gerçekleştirileceğinden, dış ticaretimizin durumu, toprak meselemizin bütünü ile geniş ölçüde ilgilidir. Türkiye İşçi Partisinin programında belirtildiği gibi:

«Genellikle kalkınmamız ve özellikle tarım kalkınması bakımından hem toprak reformu hem de tarım reformu aynı derecede önemlidir. Tarımsal kalkınma dolayısı ile de memleketin tüm kalkınması, her iki reform bir arada ve birbirine bağlı olarak ele alınmazsa çözümlenemez. Yalnız şurası muhakkaktır ki, köklü bir toprak reformu yapılmadan, halkın yararına tarım reformu gerçekleştirilemez. Yani tarımsal üretim ve gelir, gerektiği derecede ve biçimde arttırılmaz. Dava, tarımın şimdiki seviyesinden herhangi bir derecede artması değildir. Dava, kalkınmanın bütünü olduğu daima gözönünde bulundurulurken tarımın en büyük hızla gelişmesidir.»

Sorunun ikinci bir yönü, tarım ürünleri ticaretinin büyük çoğunluğu, özel sektörün kontrolü altında bulunmasıdır. İhraç edilen tarım ürünlerinin büyük bir kısmı, ürün elde edilmeden çok önce, aracı tüccarlar tarafından piyasa değerlerinden çok ucuza, küçük üretici ve fakir köylünün elinden yok pahasına alınır. Uygun kredi bulamayan, borç-harc içinde bulunan az topraklı, fakir üretici para bulabil-

mek için basitten çok evvel ürününü ya ağaşa veya çoğu zaman ağalarla yakın bağları bulunan aracı tüccarlara, para avansı karşılığında kapıtır. Tahıl, tütün, pamuk, fındık v.b. ürünleri arasında bu hâl çok yaygın. 1930 dan buyana devletin ihracat ticaretine yaptığı müdahaleler, bu aracı zümrenin çıkarlarını korumaktan ileri gidemedi. Devletin fiyatlara müdahalesi, küçük toprak sahibi fakir köylüye menfaat sağlamadı. Geçmiş yıllarda, devletin küçük üreticiliyi korumak amacı ile, birçok satış kooperatiflerinin kurulmasına önyak oldu. Fakat büyük toprak sahipleri ve aracı tüccarlar tarafından oynanan oyunlar ve türlü dalavereler, bu kooperatifleri büyük zararlarla karşı karşıya bıraktı. Ve zararlar fakir ortakların sırtına bindi.

Aracı tüccarlar tarafından ihraç edilen tarım ürünlerinin tam değeri, çoğu zaman yurda döviz olarak girmez. İhracat alanında yapılan bütün fiyat kontrollerine rağmen, yurt dışına bu yoldan döviz kaçırmalarının önüne geçilemedi. Ortalama bir tahmin olarak, ihracatımızın % 10 ilâ 15 arası, yani yaklaşık 40 milyon dolar kıymetinde döviz her yıl yurt dışına kaçırlıyor.

Köylünün aktif bir şekilde iştirak edeceği ve demokrasi yoldan gerçekleştirilecek toprak ve tarım reformu sonucunda, ürünlerin ticaretinden doğan aksaklıklarla iç ve dış zararlar ortadan kalkmış olacak; fakir köylü ürününün gerçek değerini elde edilecek. Tarım reformu ile devlet tarafından kurulacak tarım ürünlerini satın alma kurumlarının aracıları ile, ihracatın geneli çapta devlet eliyle yapılması kolaylıkla sağlanacaktır. Böylece döviz kaybının önüne geçilmiş olacak; tarım ürünlerimizin dış pazarlarda satışını arttırmak için 50 yıldanberi gerçekleştirilemeyen, standartizasyon, kalite kontrolü, ambalajlama ve pazarlama gibi sorunlar kolaylıkla çözümlenebilecektir.

VE GÖZLEMLER

En büyük işveren olan devlet, özel sektörün ne kadar aşırı kazanç sağlamakta olduğunu vergi cedvelleriyle de, tarım alanındaki ortaçağ kalıntısı düzenle de, mülal gelir dağılımındaki eşitsizlikle de pek iyi bilerek merkulindedir. Onun için, sendikaları ayrı ayrı ve birbirinden — yukarıda görüldüğü gibi — ücret bakımından da çok değişik ölçülerle elde etme yolundaki çabalarından kurtarıp, zaman zaman ödemeyi öngörmeli, hele Anayasada yer alan sosyal adalet ilkesini hayata geçirmek için önemli kararlar almalıdır. Herşeyden önce ücretin, asgari ücretin

emeğin niteliği ve niceliğine göre, insan haysiyetine yarayıcı bir şekilde tesbit etmelidir. Sendikalar, boş yere asgari ücreti yükseltme çabalarıyla emellerini havanunmalıdır. Bütün işkollarında uygulanması zorunlu asgari ücretlerin geçim endeksi hareketlerine göre en az her altı ayda bir ayarlanması mekanizması kurulmalıdır. Bu mekanizmaya göre değişecek asgari ücretler, toplu iş sözleşmelerinin değiştirilmesi anlamına gelmemelidir.

Hele grev hakkının kullanılmasını, Sıkıyönerim yetkilerine ertelenemeli, etkisizleştirilmemelidir. Grev halinde işçilerin işçilerce elde bulundurul-

ması, üretim araçlarının, çeşitli ham maddelerin ve istihale elverişli malzemenin dışarıya çıkarılmasını, işçilerin yeni işçi alınmasını ödemek hakkının sağlanmasını da zorunlu bulmaktayız. Bir kısım işçilerin denetçi olarak grev yapılan işyeri içinde bulunması yanında öteki grevçilerin grev yapılan fabrika yanında toplu halde bulunmaları ve işverene isteklerini kabul ettirmek psikolojik etkide bulunmaları şartları ve imkânları sağlanmalıdır. Tabiidir ki, bu hareketler kamu düzenine, millî kıyet hakkına, greve katılmayanların çalışma hakkına ve hürriyetine, genel ahlâka, ulusal güvenliğe aykırı olmayacaktır.

SOSYAL ADALET — ONUÇ

... Ve Özel Sektör

27 Mayıs Devriminden bu yana plân fikri özel sektör bünyesinde de yer almaya başladı. 1950 den sonraki balaylarının hiç olmazsa yakın bir gelecekte tekrarlanmayacağını anlayan sayın tüccar ve sanayicilerimizin çoğunluğu söde de kalsa yavaş yavaş plân deyimini telâffuz etmeği öğrenmiş bulunuyorlar.

Millî ekonomi Beş Yıllık Plânla, kalkınma hedeflerinin belirttikten sonra eski devrin kapkaç kredi politikası, kontrolsüz alım satım, yatırım şartlarına uyan bir metotla savunmak zorunluluğunu hissetmektedir. Bu metot, Anayasa, plân, program, ilkelerine değinerek özel sektörün, bazen gerçekten gültüğe taleplerini, plânın ve hükümetlerin icrası ilkeleri haline sokmaktadır. Bu metodun uygulanma aracı da 1963 den beri hükümetle özel sektör arasında muhtazam fasılalarla yapılan toplantılardır.

SEÇKİN TEMSİLCİLER

Bu toplantılarda özel sektörü temsil edenler kimdir? Evvelâ bunları görelim:

Meselâ 7 Mart 1963 tarihli toplantıya katılan özel sektör temsilcileri şunlardır:

- 1 — Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği ile İstanbul Ticaret Odası İdare Heyeti Başkanı
- 2 — Birlik İkinci ve Ankara Tic. ve San. Odası Yönetim Kurul Başkanı
- 3 — Birlik İdare Heyeti Üyesi ve Ege Bölgesi Sanayi Odası İdare Heyeti Başkanı
- 4 — Birlik İdare Hey. Üyesi ve İstanbul Ticaret Odası ile Borsası Yönetim Kurul Üyesi
- 5 — Birlik İdare Hey. ve Adana Tic. ve Sanayi Od. Yön. Kur. Üyesi
- 6 — Birlik İdare Hey. ve Mersin Tic. ve Sanayi Od. Yön. Kur. Başkanı
- 7 — Birlik İdare Hey. ve İstanbul Tic. ve Sanayi Od. Yön. Kur. Üyesi
- 8 — Birlik İdare Hey. ve İzmir Tic. ve Sanayi Od. Yön. Kur. Başkanı
- 9 — Birlik Umumi Kâtibi
- 10 — Birlik İdare Heyeti eski Başkanı
- 11 — Birlik İdare Heyeti eski Başkanı
- 12 — Birlik İdare Heyeti eski Başkanı Tüccar
- 13 — Birlik İdare Heyeti eski Başkanı Tüccar
- 14 — Eski Sanayi Odası Başkanı

Görüldüğü gibi özel sektörü bile temsil edecek kimseler değildir. Çünkü 5390 ve 6233 sayılı kanunlar, hükümet temsilcilerinin karşısına, sayıları az fakat millî gelirde büyük paylar koparan bir zümrenin gelmesini temin etmektedir.

PAZARLIK BAŞLIYOR

Son toplantısı 10 Mart 1961 tarihinde yapılan özel sektör ve bakanlar toplantısı; 1962 yılından bu yana, olağanüstü haller hariç, her üç ayda bir yapılmaktadır.

Karma ekonomi içinde karşılıklı temas ve tartışmalardan fayda sağlanacağı düşüncesiyle devam ettirilen bu toplantılarda, gündem özel sektör tarafından hazırlanmaktadır. Hükümetlerin içinde buldukları şartları büyük ölçüde hesaba katarak doz ayarlanan gündemler, her toplantıda değişik sunuş metodları ile ele alınmaktadır. Değişik sunuş metodlarına karşı gündemlerin tek ortak tarafı, sıkıntı içinde bulunan hükümetten, kendi çıkarları için fazla payı koparmaktır. Karma ekonominin ortaklaşa yürütülmesinden anladıkları yalnızca budur.

Devlet ithalât yapmamalı, ithalât emsalım olduğu üzere kendisine mahsus bir nizam ve tatbikata mâlik olan, ithalât müşkölleri, NEZAKETİ, giriftliği olan ve ihtiaş isteyen ve bu hususiyeti dolayısıyla herkes tarafından başarı ile yapılamayan bir iştir. 18 - 19 Ekim 1962 tarihli toplantı.

Devlet vergilerden indirim yapmalı, % 20 yükseltilen Kurumlar vergisi eekisi gibi % 10'a indirilmeli. «Bu indirmeden devletin hiçbir kaybı olmayacak, bilâkis işletmelerin bünyesinde birikecek diğer % 10 lar yeni yeni yatırımlara gidecektir. Sermaye birikimi çok yavaş olan memleketimizde devlet bu yolu tikamamalıdır.» 17 Temmuz 1962 tarihli toplantı. Bu parlak talep Maliye Bakanını bile güldürmüştü ve «Bu mantık zinciri içinde size göre kalkınma için en ideal yol, hiç vergi almamaktır.» dedirtmiştir.

YARDIMSIZ KALAN ÖZEL SEKTÖR

Bol bol düşük faizli kredi verilmektedir. Yıllarca aldıklar kredileri keyfi haccemalarla har vurup harman savuran özel sektörün süzme temsilcilerinin, bu sorumsuz hayatlarını devam ettirebilmeleri için hesapsız paraya ihtiyaçları vardır ve bunun temin edilmesi lazımdır.

Özel sektörün kuracağı yatırım bankasına devlet derhal 100 milyon vermeli ve bu para kısa zamanda 500 milyona çıkarılmalıdır. Özel sektörün genel sekreteri Başbakanı karşı «Ya derhal 100 milyon verirsiniz, ya da bu iş yatar Faşam. Hem yatırım yapmamızı istiyorsunuz, hem de bunun şartlarını yerine getirmiyorsunuz» gibi müteceviz bir dil kullanabiliyor. 17 Temmuz 1962 tarihli toplantı.

Ümitlerini özel sektörün yatırımlarına bağlayan hükümet içindeki özel sektör temsilcileri de bu alanda teklifler getirmede birbirleriyle Adeta yarış etmektedirler. Yıllarca bütçe takedirleri yapmış, Devrim Hükümetinin Maliye Bakanı, Hükümetin Başbakan Yardımcısı, Küçükük mevduatların garantisini olarak Merkez Bankasında yatan karşılıkların kredi olarak özel sektörün emrine tahsis fikrini getirebiliyor. Bu zavallı şartlarda Hazine Urğun Müdüğüne de 100 milyonun neden verilemeyeceğini, hazinenin bütün hesaplarını vererek anlatmak ve karşılık olarak bulunan paranın neden kullanılmayacağı dersini vermek gibi çok sıkıcı bir görev düşmektedir. 17 Temmuz 1962 tarihli toplantı.

NİÇİN TEŞKİLATLANIYORLAR?

Hükümet tarafından hazırlanan Tütün Ekicileri Tarım Satış Kooperatiflerinin kurulmasına, sırf kooperatifin ihracat gibi fonksiyonunun olacağı ve ancak 50 - 60 tütün ihracatçısının durumları sarılacağı için karşı çıkmaktadırlar. Gereğelerinde «Birde kooperatiflerin muvaffak olamayışının başka sebebi kooperatif faaliyetlerini yeteri kadar mükemmel ve ranabl kılabacak bilgi, psiko-sosyal yapı ve eğitim yokluğu ortada iken istihsal safhasının ötesindeki TİCARET VE İHRACAT - İTHALAT İŞLERİNE KARİŞMAMALIDIR», «Değer taraftan Anayasada ve Beş Yıllık Plânda kooperatifleşmenin yer almış olması bun çevre ve illahilerce yanlış anlaşılmalı ve tamamen DEMOKRATİK ve TOLERANSLI ortaklık şekli olan mezkûr müesseseyi güdümlü ve mezburi kılabacak surette çalışmalar yapılmasına müncer olmaktadır.» 22 Temmuz 1963 tarihli toplantı.

Hakiki maksatlarının bu lâl kalabalığının altında saklı olduğu o kadar açık ki toplantıda liberal düşünceli Ticaret Bakanını «Siz karşısında güçsüz bir takım istiyorsunuz bunların teşkilatlanmış olarak karşınıza çıkmalarına tahammül edemiyorsunuz» demek zorunda bırakmıştır.

DPT ENGELİ

Bugün için yatırımların memleket ölçüsünde değerlendirilmesini yapacak tek merci, Devlet Plânlama Teşkilâtıdır. Bu teşkilât, haklı olarak dışardan gelen yabancı sermaye taleplerini titizce incelemektedir. Rantabilitesi olmayan bir teklifi kabul edecek değildir ya. Gerçi reddedilen taleplerin, ilgili bakan tarafından, Bakanlar Kuruluna müzakere için getirilmesi kabili ise de bu yol hem tehlikeli ve hem de çok dolanmalıdır. Özel sektörün süzme temsilcilerinin daha kısa ve daha emin yoldan hedeflerine ulaşmaları lazımdır. Bunun en pratik çaresi Devlet Plânlama Teşkilâtı engelini ortadan kaldırmaktır.

Konu çok cazip olduğundan 22 Temmuz 1963 tarihli toplantıya memleketimizin en büyük ve müteber tüccarı da katıldı. «Sadece kendisinin aracılık ettiği 75 milyon dolarlık yabancı sermaye yatırım teklifi» vardı ve «D.P.T. göz göre göre bu

dolarların kaçmasına sebep olmakta» idi. Özel sektörün genel sekreteri de «Yabancı sermaye projelerini incelemek bir mikro analizdir. D.P.T. nin bunları inceleme kapasitesi yoktur; o ancak makro plân inceleyebilecek durumdadır. Halbuki bizim imkânlarımız D.P.T. dan çok daha müsaittir.» demiştir.

Özel sektörün çıkarlarını fazla kısıtlamış olacak ki D.P.T. engeli, 12 Eylül 1963 tarihli ve 11503 sayılı Resmî Gazetede ilân edilen Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında, 17 sayılı Karara İlişkin Tebliğ ile kaldırılmış bulunmaktadır. İki aylık bir gecikmeyi sayın temsilciler her halde bağışlarlar. Bu tebliğe göre «Yapılacak teklifler Ticaret Bakanlığına Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesine intikal ettirilir. Talepleri mezkûr komiteye kabul ve Bakanlar Kurulunca tasvip olunanlar 6224 sayılı kanundan faydalanırlar.» denmektedir.

SU AĞALARI

Bu ürünleri kanun tasarısı ile et ve balık, iki konu olarak ele alınmaktadır. Özel sektör bu tasarıya «Plândaki ve yüksek plân hedefleri stratejisindeki esaslara da aykırı olarak, âdeta su ürünleri alanında özel sektörü çalışmaya hale getirecek şekilde hazırlanmaktadır.» ayrıca «Devlet ve özel sektör arasında mevcut olması gereken eşit rekabet şartları da özel sektör aleyhine bozulmaktadır.» gerekçesi ile karşı çıkmaktadır. 22 Temmuz 1963 tarihli toplantı.

Halbuki gerçek maksatları, memleketin balıkçılık kaderi ile oynayan iki balıkçı ağası için mümkün olanı koparmaktır. Nitekim tasarı, Bakanlık mütalâası için Çalışma Bakanlığına geldiğinde dürüst Bakan «Bir iki kişiyi zengin etmek için hazırlanan tasarıya olur diyemem, bu hakların yalnızca kooperatiflere tanınması için tasarıya yerh koyun, imzalıyayım.» demiştir.

10 Mart 1964 tarihli toplantıda seçkin temsilcilerden biri «Ankara Sanayi Bölgesi hâlâ tahakkuk etmedi; tesisler yersizlikten kurulamamaktadır. Bakanlığa giden bir temsilcimiz terslenmiştir.» buyurdu. İstemeğe, sadece istemeğe kendilerini o kadar alıştırmışlar ki, olayların gelişimini izlemek ihtiyacını bile duymamaktadırlar.

ANKARA SANAYİ BÖLGESİ

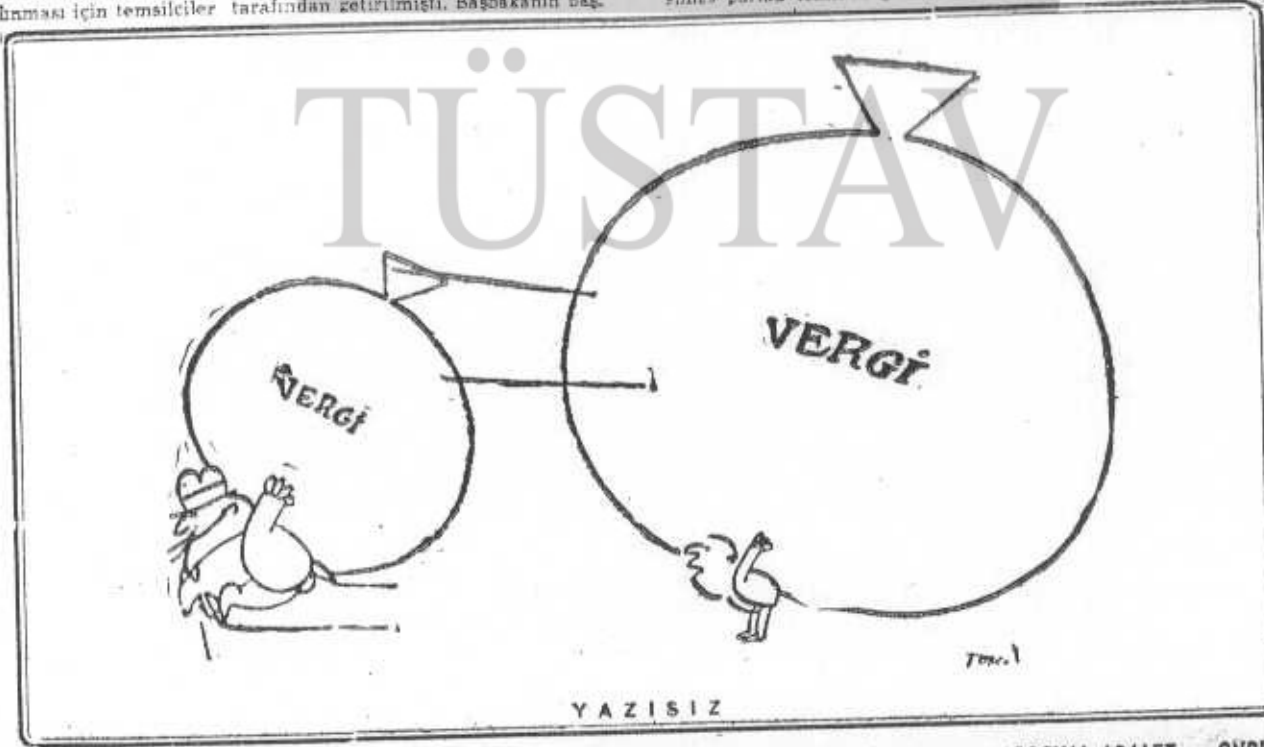
Bu konu 17 Temmuz 1962 tarihli toplantıya acil tedbir alınması için temsilciler tarafından getirilmişti. Başbakanın baş-

kanlık ettiği bu toplantıda sayın temsilciler «10 komple tesis sandıklarda beklemektedir. Hem yatırım diyorsunuz hem de kuruluş için yer göstermiyorsunuz.» teklifi ile ortalığa ümit saçmışlardır. Söylenenleri ciddiye alan Başbakanın direktifleri ile hemen ertesi gün teknik seviyede bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda yerin seçimi, plânın yapılması İmar ve İskân Bakanlığına verilmiş; alt yapı yatırımları için malî kaynaklarla temas ile Bursa'dakine benzer bir tesisin kurulması görevini özel sektör üzerine almıştır. Bakanlık, ciddiye aldığı görevini 1962 yılı içinde bitirmiştir. Ümit kaynağımız, 10 komple tesisi sandıklarda bekleyen özel sektör ise, sanayici tesislerinin kurulacağı yere yapılacak yatırım yükünden kıymetli tüccarlarımız kaçtığı için sanayicilerle ticaret erbabının odalarını ayırmak icap etmiştir. Sırf bu yüzden de 1964 mart ayı sonuna kadar bu yolda olumlu birşey yapılamamıştır. Halbuki, milyonlarla oynayan özel sektör arsa spekülasyonuna engel olmak için hiç olmazsa 150 . 200 bin lira ile seçilen yerin tamamını satış senedine bağlayabilselerdi. Fakat onlarca bu gecikmenin hiç önemi yok, keyifleri gelince seçilen yer çok pahalıdır bize başka yer gösterin diyeceklerdir. Atatürk Çiftliğinden yer isterlerse şaşmamak lâzımdır.

Bu gündem faslı uzadıkça uzar. Vergiler ilân edilmemektedir. İhracatta fiat tescil edilmemelidir. Toprak reformu tasarısı özel sektör vizesinden geçmelidir. Devlet Plânlama çalışmalarına özel sektör temsilcileri iştirak ettirilmelidir, gibi çok değişik konularda bitmez tükenmez talepleri olmaktadır.

HÜKÜMETİN TALEPLERİ

Hükümetin karma ekonominin diğer ortağından hiçbir talebi olmuyor mu? Olmaz olur mu? 17 Temmuz 1962 tarihli toplantıda Başbakan yardımcısı «Özel sektörün kıymetli temsilcilerini kastedmiyorum, fakat memleketinizde vergi ve döviz kaçaklığı bir gerçektir. Sayın temsilcilerden gelecek toplantıya bunlara mâni olacak tekliflerle gelmelerini rica ediyorum.» Bu talebe temsilciler çok güldü. Özel olarak Sayın Başbakan yardımcısına böyle bir rapor sunuldu mu bilemeyiz. Fakat daha sonraki toplantılara gelmedi. Az kalsın unuttuğuk, bir de 18 Ekim 1962 tarihli toplantıda İmar ve İskân Bakanı sanki üzerine vazife imiş gibi «Memlekete turist celbi için yabancı memleket garate ve mecmualarına ilân vermeli-siniz» parlak teklifini getirmiştir.

YAZISIZ

SOSYAL ADALET — ONBE

GÜLTEPE : İlk işaret taşı

Kemal BİLBAŞAR

Gültepe, İzmirde bir gecekondu semtinin adı. Memleketin dörtbucağından, işsizlik, yoksulluk, sefalet gibi türlü sebeplerle yerini yurdunu terk etmiş, mutluluk ve refah umarak gelmiş, 30 bin emekçinin barındığı bir semt burası. On yıl önce kondukları ilk gecekonduktan sonra mantar gibi üremiş, kısa zamanda bir şehir kadar büyümüş bir mahalledir burası.

Büyük şehirlerimizde emsali çoktur Gültepenin. Oysa 8 Marttan sonra Gültepe birdenbire emsali arasında sıvırmıştır. Umulmadık bir başarı göstermiştir buranın emekçi halkı. Yıllanmış partilerin saçtığı paralarla, savurduğu tehditlere, döktüğü dillere kanmadan, çok yakın zamanda kurulmuş olan kendi partisi-

ne, Türkiye İşçi Partisine katılmış ve Gültepe'de yaptığı bilinçli ve amansız bir mücadele sonunda Belediye seçimlerinde üstün gelmiştir.

1961 Anayasasının gerçek savunucusu T.I.P. cesur Gültepeliler sayesinde, gerıcilere karşı ilk zafelerini bu tepelerde kazanmış, sosyal demokrasiye giden yola ilk işaret taşı bu tepelerde dikmiştir. Bu sebepten kısa zamanda adını duymayan kalmadı Gültepenin. Gültepe adı şimdi, emekçi yığınların arasında mutlu yarınların müjdecisi, iktidara doğru atılmış ilk adımdır. Anayasayı kırmızı oy verdirilmiş sömürgeç çevreler içinse bir aların çanıdır.

Gültepe, İzmir'in doğusunda, Kemalpaşa şosasına hâkim sirtlar üzerindedir. Şosadan Gültepe'ye ayrılan yol, Boğaziçi ve Samantepe yamaçlarında parke döşelidir. Gültepe'ye tırmanmağa başladığı yerde, iki yanından çirkefler akan çamurlu bir köy yolu biçimini alır, daha sonra yola da benzemez olur, her odasında 7-8 nüfus barınan gecekonducular arasından akıp giden bir çamur deryası şekline girer. Her yanı gücrüyan emektar dolmuş arabaları, öksüzle homurdana sökmeye çalışır bu çamur deryasını. Araba tepeye ulaşıncaya şoför, umulmadık bir başarı kazanmış gibi keyfinden egzozu patlatır :

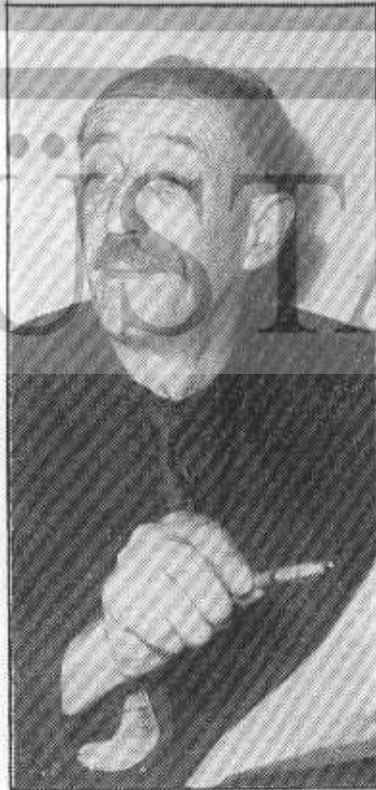
— Son durak! diye seslenir müşterilere,

Oysa semtin bu en yüksek noktasından İzmir'e doğru bakıp Muhtarlık binasının bir odasına sığınmış olan yeni Gültepe Belediyesinin üyelerini, gönüllü olarak Belediyenin hizmetine giren mimarları, mühendisleri, hekimleri, avukatları, mahalleyi adına layık bir semt yapmaya kararlı halkı dileme fırsatını bulunca, insan buranın son durak değil, ilk durak olduğunu hemen anlıyor.

Pazar olmasına rağmen Belediye dairesi kapalı değil, içerde Başkan Yardımcısı Mustafa Karadeniz, Başkan Vekili Veli Erdemir, fahri olarak Belediye Danışma Kurulunda görev almış İşçi Partili Yüksek Mimar Güner Elçin, Yüksek Mimar Mehmet Ali Aközener, Yüksek Mimar Ergun Onaran ve Hekim Alpaslan Berktaş, Gültepe'nin imar planını ve sağlık du-

rumu üzerinde tartışıyorlar. Belediye Başkanı ile diğer üyeler ise kâzımaları, kürekleri olarak, halkla birlikte, Gültepenin en bozuk olan Fatih yolunu genişletmeğe, onarmağa gitmişler.

Mustafa Karadeniz, Gültepe'de ilk

HÜSEYİN POLAT

— T.I.P. II ilik belediye başkanı —

gecekonduyu konduklarından. «Ben Siноп'tan göçmüşüm çocukumla» diyor «Çalışmak yoksulluktan kurtulmak için gelmişim İzmir'e. Elimize birkaç kuruş geçtiğinde, duyduk ki buralarda, hazine arsalarında birer evlik yer gevrişip ev konduruluyor. Biz de geldik, kondukluk evimizi. Sonra bir araya toplandık. İyi yaşama fikrümüzü belirtmek için semtimize Gültepe adını verdik. On yıl geçti o günden bu güne. Ama adına layık bir semt meydana getiremedik bir türlü. Seçim propagandalarında tapu, yol, kanalizasyon, ışık, su vâdedenler gecekonducularımızı yıkmaya kalktılar. Ne yol yapıldı, ne kanalizasyon, 30 bin insan yaşayan bu semtin ne sağlık durumu gözlemlendi, ne medeni ihtiyaçları karşılandı. Şehrin sokakları yıkanırken bize ancak birkaç mahalle çeşmesinden su verildi. ESHOT'a gelir sağlamak isteyen bir Belediye Başkanı ise, vatandaşın evine zorla su alması için mahalle çeşmelerinin suyunu kestti.»

En sonu halkın canına tak demis, güzel de açılmış. Müstakil Belediye kurup işi kendi ellerine almadıkça, Gültepe'yi Çamurlubayır olmaktan kurtarılmayacaklarını anlamışlar. 1963 plebisitinden sonra müstakil Belediye kurulması kararlaştırılmış ve o günden sonra Gültepe'ye hizmet edecek Belediyeyi kimlerin eline emanet etmek gerektiğini tartışmaya başlamışlar.

Gültepe Belediyesinin İşçi Partili Başkanvekili Veli Erdemir bu konuda şunları söylüyor :

«Gültepelilerin, yüzde doksanbeşi emeğini başkalarına satarak helâli ka-

GÜLTEPE'DE HALKIN KATILMA ÖRNEĞİNİ GÖSTERDİĞİ ÇALIŞMALAR DAN BİRİ.

sançla geçen insanlardı. Burada kurulacak Belediye idaresi diğer Belediyelere benzememeli, emekten yana bir Belediye olmalıydı. Biz İşçi Partileri, Gültepe Belediyesini emekçilerin kurması gerektiğine ve kurabileceklerine inanıyorduk. Ege'de hattâ Türkiye'de Gültepe halkı, kendilerinin işçi oldukları şuuruna ermiş, mutlu bir topluluktu. C.H.P. nin, A.P. nin uzun zamandanberi burada köklemiş olmasına rağmen, T.I.P. sine büyük ilgi göstermekle bu bilinçe varlıklarını ispatlamışlardı. Nitekim 8 Mart 1961 Belediye seçimleri bu görüşümüzde canlanmadığımızı gösterdi. Türkiye İşçi Partisi, Başkanlıkla birlikte 7 üyü kazandı. Halk Partisinden seçilen 5 üyeden 3 ü işçidir. A.P. sinin kazandığı 11 Belediye Meclisi üyesi arasında da işçiler vardır. Böylece Gültepe'de kurulan yeni Belediye idaresi, Türkiye'de ilk defa emekçilerin çoğunlukta olduğu emekten yana bir Belediye idaresidir. Bu önce Belediyeyi örnek bir Belediye haline getirmek için yalnız İzmirlilerin değil Türkiye'de emekten ve sosyal adaletten yana bütün aydınların ve emekçi kardeşlerimizin bizi destekleyeceklerine inanıyoruz. Nitekim İsmail Yürekli Mimar, hekim ve avukat arkadaşlarımız şimdiden bize yardım etmekte idiler.

Gültepelilerin incecik çalışmalarını yarıncından görmek için 27 Mayıs mahallesine iniyoruz. T.I.P. Merkez İnce Yönetim Kurulu üyesi Mehmet Gür, Belediyenin Gültepe'yi on mahalleğe ayırdığını ve her birine bir ad koyduğunu söylüyor. Bunların arasında (Atatürk,

Hürriyet, Işık, Uluçpaşa ve 27 Mayıs) var. Adlar mahallelere kura ile dağıtılmış. 27 Mayıs ile Uluçpaşa adları A.P. ilerin toprak olarak oturdukları mahallelere düşmüş. Mahallelerin müfrit partileri sağa sola bağvurarak, imzı topharak bu adları değiştirmeye çalışıyorlarmış. 27 Mayıs mahallesinin adını Kennedy ile değiştirmek istiyorlarmış.

Mehmet Gür başını sallıyor :

«Ama, 27 Mayıs'ı değiştirmeye kim senin gibi yetmeyecek.» diyor.

Geleceğin Fatih Cad. sı, gimdi bir arabanın zorlukta geçeceği dar bir yol. Yukarı mahallelerden inen seller yol denecek hal bırakmışlar. Belediye Başkanının ricasıyla Gültepeliler ilkin A.P. ilerin çok şikâyet ettikleri bu yolun ıslahından başlamışlar. İşçi Belediye Başkanı ve Belediye Meclis üyeleri başta oldukları halde, kazmaları, kürekleri, varyozları almış gelmişler. Sabahtanberi 200 metrelik yolu genişletmişler ve onarmışlar. İmeceye katılanlar karıncalar gibi sevykle çalışıyorlar. Kadınlar kızlar su, ayran taşıyorlar. Çocuklar kaldırabildikleri büyüklükte taş çekiyorlar. Erkekler habire kazma, varyoz, kürek sallıyorlar. C.H.P. li Mustafa Akgöl kamyonunu hizmete vermiş. Derefen çocukların yüklediği taşı, kumu yola taşıyor.

Bu çalış ve yürekten çalışmayı bir türü kavrayamadığı şaşkın bakışlarından solanglan bir adamın arada bir :

«Antrenözü de unutmayın. Cami yapırma demeceğine yardım edin.» di-

ye bağırdığı duyuluyor.

Belediye Başkanı Hüseyin Polat var soza dayanıyor ve gülererek :

«Hoş geldiniz.» diyor, «Yardım için se geç kaldınız. Bugünlük işimizi tamamlamak üzereyiz.»

Hüseyin Polat, Gültepe seçimlerine bağımsız aday olarak katılmış, seçimi kazanır kazanmaz, diğer partilerin parlak vaatlerine sırt çevirerek Türkiye İşçi Partisine yazılmış, toplumu bir emeklidir. Gültepeliler kendisini çok seviyorlar. Fi sebillillah her kesin işine koymayı huy edinmiş kendine. Gültepeliler de onu başkanı seçmek suretiyle kadri bilirlilik göstermişler. Minibüsgülerden biri yeni aldığı arabasına Polat adını verestirmiş.

Hüseyin Polat hem varyoz sallıyor hem de etrafa lûf yetiştiriyor. Cami yapırma bağış komisyoncusu :

«Ölüm de var. Camiye yardım edin hayır sahipleri» diye bağırınca Hüseyin Polat ona :

«Hele dünyamızı mamur edelim. sıra camiye de gelir. Bilet satmak suretiyle hayır işlemek kolay. Gel yapış şu kazmanın sapına da gerçekten hayır sahibi olduğunuzu göster.» dedi. Az sonra bağış komisyoncusunun sesi işitilmez oldu.

Hüseyin Polat'ın yanında kazma sallayan ince yapılı adam Mehmet Günay İşçi Partisi'nin İl Yönetim Kurulu üyesi ve yeni Belediyenin encümen başkanı. Çalıştığı iş yerinde bütün gün sırtında 60 kiloluk bütün balyaları taşıdığı için bu gibi ağır işlere karşı idmanlı. Durmadan kazma salladığı halde telemliyor.

ÇİÇEKÇİ ATATÜRKÇÜLÜK

Hüseyin KORKMAZGİL

Yazmıştım bu konuyu, ama yine yazacağım. Yine ve her zaman yazacağım! Olmuyor, olmuyor arkadaşlar, bu tutum sakat! Cami göremiyoruz; havaya kavuşacağız diye, varıp kafamızı cama vuruyoruz.

Liseli gençler üniversiteye mi giremediler? Koşuyorlar çiçeğe! Bir kucak çiçek alıp, Atatürk'ün heykelinin dibine koyuyorlar. Sonra? Sonra tutuyorlar evlerinin yolunu. Bu, her yıl böyle!

Yâni, ne demek oluyor bu?

— Ustamızın adı Hidir, elimizden gelen budur. Memnunuz halimizden Atam, sen kalk da ben yatam.

Çarklar başlıyor yine eski düzende dönmeğe. Ne eski düzencesi? Daha da kötü. Papaz kılıkli birtakım adamlar, öğretim üyeliği sıfatı altında, bu bozukdüzenin sürüp gitmesine bütün güçleriyle çalışıyorlar. Üniversite çağındaki gençler yine sokaklarda, yine kahvelerde, yine tavla başında: Hepeyk, dubara!

Sakalittreğin biri Atatürk'ün heykeline mi saldırdı? Bizim gençler koşuyorlar çiçeğe! Hemem bir demet çiçek, yallah Atatürk'ün heykelinin dibine! Sonra? Sonra tutuyorlar evlerinin yolunu. Bu, her zaman böyle!

Yâni, ne demek oluyor bu?

— Tarihten önce vardık, tarihten sonra varız. Memnunuz halimizden Atam, sen kalk da ben yatam.

Çarklar başlıyor yine eski düzende dönmeğe. Sakalittrekler durmadan çoğalıyor ve gençler durmadan çiçekçilik yapıyorlar.

Aklısünnetliler tiyatroyu mu basılar, sergiye mi saldırdılar? Hurraaa, bizim gençler soluğu çiçekçi dükkânında alıyorlar. Hemem bir kucak çiçek, yallah Atatürk'ün heykelinin dibine! Sonra? Sonra tutuyorlar evlerinin yolunu. Bu, her zaman böyle!

Yâni, ne demek oluyor bu?

— Dağbaşı duman almış, gümüşdere durmaz akar. Memnunuz halimizden Atam, sen kalk da ben yatam.

Çarklar başlıyor yine eski düzende dönmeğe. Tiyatro basanlar, sergiye saldıranlar durmadan çoğalıyor ve gençler durmadan çiçek taşıyorlar Atatürk'ün heykellerine.

Ticanî mi? Aman, Atatürk'ün heykeline çiçek!

Nurcu mu? Aman, Atatürk'ün heykeline çiçek!

Tarıkatçı mı? Aman ha aman, Atatürk'ün heykeline çiçek!

Vatandaş başına sarık mı sarmış? Karaçadır mı giymiş vatandaş? Durmayın, Atatürk'ün heykeline çiçek!

Eee, n'oluyor bu? Yâni, ne demek istiyoruz biz? Utanmazsak, yüzümüz kızarmazsa, dönüp arkamıza bakalım bir; kaç karış yol almışız!

Vatandaş domuzuna sömürüyor ülkeyi, kanını, ilğini emiyor halkın; ama, salon toplantılarında allaha inanmadığını söylüyor. Hah, tamam! Yaşasın ilerici!

Vatandaş domuzuna sömürüyor, kanı ilgi emiliyor, geçim derdinden sekizköge olmuş vatandaş; kurtuluğu arapça ezanda buluyor, şeyhin kuyruğuna yapışmakta buluyor. Hah, tamam! Kahrolsun gerici!

Sömüren herif, allaha inanmıyor diye «ilerici»; sömürülen zavallı dine sarılıyor diye «gerici»!.. Oldu mu ya be birader! Çiçeği ne yapsın Atatürk?

Sen gel, «devlet lâiktir» de, devletin radyosunda gürül gürül kuran okut! Sonra da, evlerde toplanıp gürül gürül tekbir getirenleri polise yakalat! Oldu mu ya be birader? Atatürk ne yapsın çiçeği?

Perdenin bir önü var, bir de arkası. Biz hep, perdenin önünde olup-bitenlerle ilgileniyor, perdenin arkasını unuttuyoruz, göremiyoruz. Türkiye'nin yazgısını değiştirecek olan savaş, perdenin önündekilerle yapılan savaş değildir. Türkiye'nin mutlu günleri, perdenin arkasındaki karakuvvetlerin ezilmesinde yatmaktadır. Zavallı insanımızı heykele, tiyatroya saldıran, Türkiye İşçi Partisi'ni boğdurmağa zorlayan kuvvet, bu kuvvettir.

İngilterede işçi neden saldırmıştı dokuma tezgâhlarına? Bizde Atatürk'ün heykellerine niçin saldırılır? Kökleri bir öfkelerdir bunlar. Bu öfke, bu düşmanlık, heykel sayısını arttırmak, heykele çiçek taşımakla önlenemez! Halkı her türlü sefalet içinde gırpanan bir kasabanın göbeğindeki alana Atatürk'ün heykelini dikmek demek, o halkı Atatürk'e düşman etmek demektir. Ekmek verememiş halkı heykelle susturamayız, avutamayız. İşsiz, ekmezsiz, okulsuz, sosyal adaletle susamış halkın Atatürk'ün heykeline saygısızlığını, heykele çiçek taşımakla önleyemeyiz! Düşünelim ki, heykele koyduğumuz çiçek, zengin bir çiçekçi dükkânından büyük paralar ödenilerek satın alınmıştır. Ve çiçekçilerin, çok zaman, bazı derneklere telefon ederek, haber yoluyla, çiçek satılmasını sağladıkları da bilinen gerçeklerdendir.

Gerçillikle savaş... Hayır, buna gerçillikle savaş denilmez arkadaşlar! Bu, olsa olsa, sıtmayı önlemek için sivrisinek avına çıkmaktır.

Merhaba, der gibi sadelikle:

«Bu hafta 120 kişiyle giriştik işe. Gelecek hafta 300 kişi çalışacağız. Üç kamyon da taş, toprak çekecek» diyor.

Mehmet Günay, İşçi Partisinin örnek savaşçısı, Gültepede kazanılan zaferde büyük payı var. Karşı partizanların oyunlarını bozan, paralarını tersiz bırakarak, tehlikeli hareketlerini önleyen, zayıf inancıları yüreklendiren, seçim arifesinde, geceleri nöbet tutarak karşı partililerin, dağıtılan İşçi Partisi oy pusularını toplamalarına fırsat vermiyenlerin başında o vardı. Çevre illerinde ve ilçelerinde parti teşkilâtının kurulmasında büyük emek harcayan hep bu ufak yapı

adamdır.

Mehmet Günay :

«Akşama kadar yolun 300 metresi bitecek. Gelecek hafta Fatih caddesini Boğaziçi yoluna ulaştıracağız.» diye devam ediyor. Vali tepeye çıkma bozuk yolu yaptırmağı Başkanımıza vadetmiş. Sözünde durursa sağ olsun, durmazsa orasını da geçiririz elden.»

Hüseyin Polat :

«Biz herkesten önce kendi gücümüze güveniyoruz.» diyor. «Gültepe emekçi kardeşlerimiz hangi partiden olurlarsa olsunlar, bizi arkalıyorlar. Biz de vazife bakımından Belediyemi ve partililiği asla buluşturuyoruz, bu laştırmayacağız da. Hepimizin emeli Gültepe'ye hizmettir. İzmirli arkadaş

lar da bizi yalnız bırakmıyorlar. Sağ olsunlar, var olsunlar, her gün aramızdadırlar. Bize hem yardım ediyorlar, hem de yol gösteriyorlar. Bu köyün işçi sınıfı, giriştiği uyarlık savaşında bütün aydınların, hukukçuların, doktorların, mühendislerin emekten yana olanların maddi manevi yardımı bekliyor. Bütün emekçileri ve emekten yana olanları Gültepe Belediyesi etrafında toplanmağa çağırıyorum. Emekçi bir idarenin ilk mükemmel örneğini burada gerçekleştirmemiz lazım. Yoksa seçimlerde aldığımız sonucun hiçbir değeri kalmaz.»

Hüseyin Polat haklı. Emekçiler, iş başına!

SOSYAL ADALET — ONSEKİZ

Tutacaksın yakasından

Marks der ki.
Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından.

— Evet, ne demiş Marks? Tütün tüccarlığı yap, halkı soy; ağalar partilinden milletvekilli ol, halkı soy; gazete çıkart, işçinin parasını, yazarın parasını ödeme, halkı soy; Basın-İlan Kurumu'ndan turtikla, halkı soy; ağalık, milletvekilliği, gazetecilik nüfuzunu kullan, halkı soy; sonra da toplama evi mu geçin demiş? Ne demiş Marks?

Evet, ne demiş Marks? Özel arabudan lüme, Avrupa'lardan döme, viskidenden vazgeçme, gecekondulara uğrama, emekçinin hakkını ye, gerçek demokrasinin işçinin öncülüğünde gerçekleştirileceğine inanma, juralardan medet um, babanın paracaklarıyla ego'nu doyur, sunun-bunun sırtından geçin, «hapishanede aptallar yatar» de, hacıyatmazlığı elden bırakma, işçilerin kurduğu partiyi baltalamaya çalış, sömürdçüler partisinin kliskün kapıkacılarıyla işbirliği yap, genül yüzdür mü demiş? Ne demiş Marks?

Evet, ne demiş Marks? Cicilli konaklarda otur, cicilli kitapları oku, cicilli salonlarda aygün-baygün tartışmalarını yap demiş? Sömürdçül sınıfın keyfine göre düzenlenen kentlerin göbeklerinde sabah-akşam volta vur, alâmeriken yaşa, halka sırtını dön, burjuva yozları gibi fingirdeş, baban gibi eğlen, anan gibi sür-sürüştür, alışkanlıklarından, zevklerinden fedakârlık etme, kafanla ayrı, gövdenle ayrı yaşa, grevler seni ilgilendirmesin, yürüyüşler seni ilgilendirmesin, gecekonduları seni ilgilendirmesin, hapishaneler seni ilgilendirmesin; akşam okuduğuna sabahleyin senin gibi birinin kulağına kus; sıkıyı gördün mü tabanları kaldır; patronu okşa, emekçiye sus; namussuzluğuna adına taktik buyur; patron sofrasında Franco ol, emekçi sofrasında Castro; kendin gibi birini buldun mu «İsvç demokrasisi, İsvç sosyalizmi» diye nutuk geç; aç kalınca bağır, öfüne kemik atılınca sus; hirsizliği zekâ say, amerikan şakîğini demokrasi; patron gibi yaşa, işçi gibi ağla mı demiş? Ne demiş Marks?

— Marks der ki.

Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından, bir bu yandan, bir o yandan, patlatacağın suratına keratanın!

— Ziya Gökalp der ki.

Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından.

— Evet, ne demiş Gökalp? Trene saldır, sanata saldır, kitaba saldır, aydına saldır, emekçiye saldır, uşağına saldır mı demiş? Kılıcı kuşan, oku sırtla, atlara bin, Turan ülkesini fethet-

meye mi git demiş? Okumayın, çalışmayın, düşünmeyin, kimseye hak tanımayın, çalışkanı horgörün, dilencilliği övün, hirsizliği övün, vatani Ali beyin güfllüğü bilin, «Altay'dan attığımız ok, bunca zamandır yediğimiz.....» diye nutuklar atın mı demiş? Babanızın kemliğine tapın, usokluğu elden bırakmayın, sosyal adalete sövün, işçiyse sövün, köylüye sövün, insanı kurtarmaya çalışın, köleliği yoketmeğe çalışın, kadını eşyalıktan kurtarmaya çalışın, sakalşerifi öpün, hacca gidin, bulvarda züppelik yapın, camilerden çıkmayın mı demiş? Köleliği milliyetçilik, ahlaksızlığı din, barbarlığı uygarlık mı sanın demiş? Ne demiş Gökalp?

— Ziya Gökalp der ki.

Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından, bir o yandan, bir bu yandan, patlatacağın suratına edepsizini!

— Peygamber efendimiz der ki.

Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından.

— Evet, ne demiş Peygamber efendimiz? Eşekten inmiyeceksin, uçağa binmiyeceksin, resimle, müzikle, edebiyatla uğraşmayıacaksın, bakkallık yapıp halkı soyaacaksın, fırıncılık yapıp ekmeğe kılı atacağını; bilimle, teknolojiyle uğraşacağını; emmin istediği kadar kadınıla yatacağın; kadına mal diyeceğın; hirsizliğinin binde birini dilencilğe vereceğın; kurban kesip, kurban etyle viski içeceğın; uşakla imişin gidip, hacı adıyla komşunu soyaacağını; «nasipten fazlası olmaz» deyip, hirsizliği gözyutacağını; «körün kusmetini topal karga getirir» deyip, sarımsıkı yatacağın; işçinin, köylünün hakkını korumaya çalışıldığı yerde çüppeni toplayıp edin elden gidiyor!» diye havlıyacağını; ölü yakayacağını, dileneceğın, oruç tutup, ona-buna söveceğın; kadınların göbeğine karınca duası yazacağını; cenneti gösterip, emekçiyi soyaacağını; sazlarda kız oynatıp, camilerde öğüt vereceğın; okulu taşılatıp, öğretmeni sürdüreceğın; domuz gibi beslenip, ineç gibi böğüreceğın; din kitaplarıyla kazandığın yilliklerini barlarda yiyeceğın; sakal bırakıp halkı soyaacağını; toprak ağasına tapacak, bulvar ağasına secede edeceğın; itihâlâtının kıyında semirip, ihraçatının koltuklarında ziftleneceğın; körpe beyinleri sulandırıp, bunakları hıziya getireceğın; zayıfı ezerek, güçlünü ayaklarını yatacağın; «bana değmeyen yılan bin yaşasın» diyeceğın; «her koyun kendi bacağından asılır» itliğine sığınacağını; ellin adamı yıldızlara giderken, sen caddede

takılır getireceğın; karının uçkuru bile dışardan gelirken, sen durmadan cami yapacağını; milli dilencilğin adını «diş yardımı» koyacağını; hayır cemiyetleri kurup, paraları cebe indireceğın; kaymak tabaka barlarda eğleneırken, sen yoksullar için devlet radyosunda kuran okutacağını; «bismillâh» deyip, torunun yerindeki arkadaşın kızına saldıracağını mı demiş?

— Peygamber efendimiz der ki.

Biri böyle başladı mı söze, tutacaksın yakasından, bir o yandan, bir bu yandan, patlatacağın suratına namussuzun!

Ama Ahmet'in suratına, Mehmet'in suratına, Kevork'un suratına değil, kimin, neyin suratına patlattığın bileceğın! Yoksa, karanlıkta hamamböceği kovalamak gibi birşey olur bu.

Biri çıkar da, hem gecekonduların yıkılmasını buyurur, hem de «gecekondulara tapu verilecektir» derse, yakasından tutup.

Biri çıkar da, «bu memlekette toprak ağası yoktur» der, ardından da «toprak reformu yapılmalıdır» derse, yakasından tutup.

Biri çıkar da, devlet radyosunda en azılı kapitalisti konuşurur, halka iktisat dersi veririr, sonra da «bu memlekette vergi reformu şarttır» derse, yakasından tutup.

Biri çıkar da, «biz lâik devletiz» der, biryandan da devletin radyosundan gürül gürül kuran okutur, mevlid okutur, tekbir getiririr, hemen yakasından tutup.

Biri çıkar da, «Anayasa uygulanacaktır» der, biryandan da okulları paralı yapmaya çalışırsa, yakasından tutup.

Biri çıkar da, «antidemokratik kanunlar kaldırılacaktır» der, biryandan da harıl harıl adamı tevkif ettirirse, sosyal adaletsizlikten konuştı diye, hemen yakasından tutup.

Biri çıkar da, «toprak reformu şarttır, yapılacaktır» der, ama sadece der, sevinen topraksız köylüyü ağasının yurdu altına iterse, yakasından tutup.

Biri çıkar da, «vergi reformu» deyin, ensesikalın vergi kaçakçısının gözünü açar, yoksula bindiririr vergiyi, yakasından tutup.

Biri çıkar da, «tatlırkeçliyiz, derrimciyiz!» diye nutuk atar, çöplüklerle Atatürk'ün heykelini dikmeğe çalışır, heykel kampanyası açar, çöplükte çrpınan yoksul halkı heykle düğman ederse, hemen yakasından tutup.

Biri çıkar da.

Ohoooo, daha nice birileri çıkar!

Ama, konuyu uzattık mı, hiçkimse bunun içinden çıkamaz! Dokunmaya-lım beylere! Yurtlan yere yama; ye sa-bahtan, kalmasin akşama!

Hüseyin KORKMAZGİL

SOSYAL ADALET — ONDOKUZ

56'inci 31 Mart

SON sulkaşt girişlerinden bu yana hükümet, basın ve aydın çevrelerinde gericiliğe karşı kızışan tepkiler, 31 Mart gününün anıları etrafında bilsürbün yoğunlaştı. **T**alim yurt sorunlarına nirengilik eden bütün dönüm günlerinde olduğu gibi, 31 Mart'ın da hâlâ işliyen yarasını kabuklayan basmakalıp sözlerle farfara hareketlerin bu kilit tarihin gerçek anlamının gün ışığına sunulmasında ayakta kalması gerektiğini söyleme zorundayız. Nurculara ates püskürelim, iyi; ama bu yılan hikâyesinin başlangıcı olan 31 Mart olayı ve ilk çığırığı Derviş Vahdeti'yi çabına ot fikircesine bilmek, tanımak boynumuza borç. Değil mi ki nurcularla çarpışmanın en sağlam yolu üzerlerine elektrik ışığı tutmaktır.

KENDİ KALEMİ İLE...

Derviş, Abdülhamid'e yazdığı mektupta kendini şöyle tanıttıyor :

«Padişahım, biliyor musun, ben nasıl doğdum, büyüdüm? Pederim papuççu esnafından Kıbrıs'lı Mahmut Ağa idi. Validem bir fakire kadını, Babam bütün gün çalışır, bir lokma ekmek parası kazanır; ufak bir evcilde oturur, hepimiz bir yorgun altında kışın soğuktan tir tir titirdi. Bir sıcak çorba bile içemezdik, Gördüm ne hayat nedir? Dört yaşında mektebe girdim, beş yaşında hazmettim, Ondört yaşında iken hafız-ı Kur'an oldum. Bir miktar arapça olarak sarf ve nahiv, biraz da fıkıh gördüm. Tarikat-ı Nakşibendiye'ye sülük ettim, Sünnim yirmiyi buldu, amma ondört sene evvel validem kuyuya atılmak suretiyle müntehiren, bir sene sonra da babam eceli mev'udiyile şehiden vefat etti. Ben çalıştım, biraz daha okudum, Kızkardeşlerimin biri yirmi, biri yirmi beş yaşında müteverrimen öldüler.. Biraz cenebi lisani öğrenmek lazım geldiğini hissettim, Ancak Mentesebbe hadis-i şerifi o vakitlere kadar dimağında öyle bir kuvvet bulmuştu ki başında sarıda bergün Kur'an-ı Kerim tilâyetiyle meşkul iken nasıl düşmen-i din olan bir kavmin lisaniyi öğrenebilirdim?.. O sırada İstanbul'a geldim, İki ay sonra avdet ettim, Ettim amma gözümü açıldı, Ötekinden berikinden biraz İngilizce öğrendim, Tebdit-i ceme ettim, Hükümet memuru oldum, Kraliçe namına verilen balalarda redingotlu, eldivenli bir adam olarak göründüm. Yirmi beş sene hoca mesleğinde, hoca ikfısadında, hoca kuyafetiyle mederese köşesindeki bir müslüman, şimdi bir medent.. Her âli gördüğüm dereceye kadem bastıkça nazarım daha ilerilere matup bulmuyordu, Ancak bunlar hep meşru bir say neticesiydi. Zira İngilizler adama hiç

bedava lokma mı verir?..»

Can YÜCEL

Kıbrıs'lı Derviş 1902 de İstanbul'a gelir, Mabeyn'in kapısını aşındırdıktan sonra Dahiliye Nazırı Memduh Paşanın arkalamasıyla İskan-ı Müncarin Komisyonunda bir memuriyet koparır. Derken velinimetini padişaha çunaf eder, bu yüzden işma uğrasa, Diyarbakır'a sürülür. Ordan bilimler anlatıyor; sesi güzelmis, şarkı okur, ud çalar, İşret meclislerinde hem İger hem söylemiş, Meşrutiyet'in ilanı üzerine İstanbul'a kapağı atar, 28 Kasım'da Volkan'ı çıkarmağa başlar. İlk yazılarından İttihad Terakki büyüklerini kollar, yarım ağzıla Meşrutiyet'i över? Derken zemi azıya alır, İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'ni kurar. 2 Mart 1909 da bu cemiyetin merkezinin açılması dolayısıyla Ayasofya'da yapılan Mevlüd toplantısında Said-i Kürdi ile birlikte «Din elden gitti.» diye feryat eder, «alay. İ, mektepli, zabıt, askere komularını kurcular, 31 Mart'ta Avcı Taburları «Şeriat İsteriz!» diye ayaklanıp bir sürü günâhsız yurttaşın kanına girerler. Bir hafta sonra Hareket Ordusu Rumel'den gelip İsyanı bastırır, Derviş 12 Mayıs'ta İzmir'de yakalanır, İstanbul'a getirilip asılır.

Ufak bir ev.. kiş.. el kadar bir yorgan, Kur'an, birkaç çorba, sarf .. nahiv.. kuyuya kendini atan ana verenden öten iki kızkardeş.. imtilize.. Kraliçe namına verilen balalarda redingotlu, eldivenli hafız, İngilizlerin bedava vermedikleri lokma.. İstanbul'da çanak yalayıcılığı.. curnaklık.. sürgün.. İşret.. Meşrutiyet.. Volkan.. Şeriat.. İttihadı Muhammedi.. 31 Mart.. Darıca..

Bu, bir İngiliz sömürgesinde yoksulluktan gözü yılmış biçare bir hafızın kurtuluşu redingotlu İngiliz usaklığında bulup, bitti kanlanınca da, İngilizler bedava ekmek vermiyeceğine göre, işi kışkırtıcılığa döküp hem kendi sarıklı kellesini, hem de yüzlerde günâhsızın başını nara yakmasının öyküsüdür. «Şeriat İsteriz!» diye bağıratların gerisinde hangi şerhi yattığını bilmemiz gerek. Unutmuyalım ki Meşrutiyet, herseyden önce, yerli burjuvazinin, kentsoylunun Batı'nın ekonomik boyunduruğuna baş kaldırmasıdır. Bu gidişten gocunan Batı Emperyalisti, yerli kentsoylumuzu halk yığınları arasındaki gelişmelerden yararlanarak, 31 Mart kıyametini koparır. İttihadı Terakki büyüklerini Almanların kucağına iten, yurdu da uçurumun kenarına sürükleyen şey, Batıların bu orostopulluğu olmuştur. Geçen gün Cumhurbaşkanı Gürsel, nurcuların yabancı ülkelerdeki bir merkezden yönetildiğini söylerken gericiliğin gerisindeki bu eski şerre parmak basmaktaydı.

GERİCİLER İLERİ..

GIZLI TEMİNATLAR

Bir de Mabeyn Başkâtibi Ali Cevat Bey'in Hısratında yer alan şu satırları okuyun :

«Yak'ının ibtida-i zuhurunda zat-ı hümayunları bu kıyanın kendisi aleyhinde tertip edilmiş olduğuna kaani olarak, pek ziyade havf ve telâsı buyurmuş oldukları halde, şimdi bu suretle müşahade eylediğim sükûna mütahayyir kalmıştım. Fakat üç dört ay sonra gördüğüm ve ismini tahkik edemediğim bir masalîh, zat-ı hümayunların o gece mabeyinde daire-i hümayunlarına aydet buyurdıkları zaman, odalarındaki masanın üstüne vaz edilmiş bir mazrufun içindeki imzasız kâğıtta kıyan-ı askerî'nin kendi aleyhine olmadığı ve zat-ı şahanelerinin müşterih olmaları yazılmış idiğini bu hakire ifade ve beyan eyledik.»

O zamandan bu yana böyle kimbilir kaç imzasız pusla kapı aralarından atıldı. Masaların üzerine bırakıldı ve böylece «havf ve telâsı» kapılmış kimbilir kaç politikacı-mız teselli buldu, İrkütatülerinin boşuna olduğunu anladı. Çünkü bu mektupları atanlar, tabii onlara karşı değil, yurdumuzun adam olmasına karşıydı, yurdumuzun adam olmasına çalışanlara karşıydı; din maskesi altında yurdu bölmeğe yeltenenlere karşı dânenenlere karşıydı ve hâlâ öyleler. Çünkü onlar, Batı Emperyalistlerinin safında yer alıp yerli kentsoyluğa halk yığınları arasındaki gelişmeleri sömürdükten sonra, artık Atatürk devrimıyla halk arasındaki gelişmeleri yerli kentsoylu takımı uğruna kullanılmaktadırlar. Devrimcilerin büyük hatası, bu sömürdüklerin halkla devrimler arasında beliren boşluğa doluşmasına meydan vermiş oluşu, hatta kimi zaman yanlış bir din düşmanlığı turumuna saparak, bu boşluğu çikareli zümrelerin at oynatabileceği zir ortam haline getiripşidir. Ana hata, yurdun kalkınması, Batılılaşması konusunda önceliklerin «sakat» ayarlanmasındadır. Onun icindir ki T.İ.R. KIYE İŞÇİ PARTİSİ'nin 8 Mart tarihli bildirisini bu hatanın biline katında tamiri yönünde İleri bir adımdır. Bildiride şöyle deniyor :

GERİCİLİĞİN KÖKÜ NEREDE?

«Gericiğin kökü dinde değil, toplum yapısındadır. Bu yapı geri olarak kaldıkça, halkın daha iyi yaşama çabası dalma boşa giderek ve bu ümitsizlik içinde akıl dışı çözüm yollarına, irkiğe, kalıtsaçılığa ve Faşizme kolayca sürüldenecek ve âletli olacaktır. Nitekim bugün gördüğümüz manzara budur? Yıllardan beri din maskesi altında memleketi bölücü, irki ve Faşist akımları besleyen, gene memleketin bugünkü geri sosyal ve ekonomik yapısıdır. Bu sebepten gericilikle mücadeleyi dinde mücadele şeklinde anlamaya karşıyız. Anayasa ilkelerinin eksiksiz, tam anlamıyla uygulanmasını isteyen partimiz vatandaşın dini inançlarına içtenlikle saygılıdır ve herkesin de mutlaka saygı göstermesini ister. Köklü dönüşümlerle, ekonomik, sosyal yapı değiştirilmedikçe yurdun ekonomik sorunlarına gerçekçi ve sosyal adalete uygun bir çözümü yolu seçilmedikçe, din ve fikir alanlarında rasyonel, bilimsel ve hür düşüncüyü inkâr eden tutumlar ortadan kaldırılamaz. Köklü dönüşümlerle toplum yapısının değiştirilmesi ise herseyden önce siyasi bir problemdir. Çünkü gerekli ekonomik, sosyal reformların yapılabilmesi için İktidarda, bu reformlardan zarar değil, yarar görecektir olan emekçi halk kütlelerinin olması şarttır.»

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'nin bu bildirisini, gericiğin bugünkü siyasal kuruluşumuzun ürettiği yılanlardan sadece bir tanesi olduğunu belirtmekte ve gericiğe karşı savaşın çok daha yaygın, çok daha temelli, köklü bir dönüşüm ve kalkınma harbinin sadece bir cephesi olduğuna parmak basmaktadır. Çünkü halkı sömüren zümrelerin

bildiği gibi at oynatmasına el veren ekonomik ve siyasal koşulların ortadan silinmesi, din adına yaygaracılık edip te dinin hak anlayışına karşı etmediklerini bırakmayanların soluğunu kesecektir. Suret-i haktan ve suret-i halktan görünenleri ezmenin en iyi çaresi, halka hakkının ne olduğunu anlatmak, anlamasına yardım etmek ve halkın hakları uğruna halkla birlikte savaştırmaktır. Gericilerden kurtulmak mı istiyoruz, önce gerilikten, ekonomik, sosyal, siyasal gerilikten kurtulalım! Böyle bir Mart, böyle bir bahar erdiği mi, girdimi İgeri, bütün 31 Mart pireleri o saat dışarı uğruyacaktır.

Sosyalist Kültür Derneği ilk Genel Kongresini 12 Nisan pazar günü, Derneğin Ankara'daki merkezinde yapmıştır. Kongrede, eski merkez yönetim kurulu üyeleri, tekrar aynı kurula seçilmişlerdir.

Aşağıda, merkez yönetim kurulunun faaliyet raporundan, memleketin genel durumu ve Derneğin görev anlayışıyla ilgili kısımları aynen veriyoruz :

«... Olayların hızla geliştiği, meselelerin çığ gibi biriktiği Türkiye'de, bir yıllık tecrübe, birçok gerçeğin ortaya çıkmasına ve zittikçe uyanan halk efkârına açıklanmasına yol açmıştır. Bir yıl önce Türkiye'de gelir seviyesinden ve gelir dağılımından bahsetmeyi yersiz bulanlar, bugün, memleketteki sefaletin ve adalatsız düzenin tablolarını çizmekte ve acil çözüm bekleyen meselelerden söz etmektedirler. Bir yıl önce kalkınma bakımından tamamen yetersiz olduğu ve sosyal adalete konusunda ise menfi etkiler yapacağı bilinen bazı sathî tedbirlerin hedeflere ulaştıracağını söyleyenler bugün, kurtuluşun tek yolu olarak, gerçekleştirilmesi zorunlu temel yapı değişikliklerini, devrimleri savunmaktadırlar. Bir yıl önce özel sektörün gerçekleştirileceği ve devletin çok az gücü alacağı bir düzenle kalkınmadan bahsedilenler, bu yıl, özel teşebbüsün verzi kaçaklığı ve sadece İike İnşaat yatırımları yapmasından şikâyet etmekte, devletin bir yatırım politikasını gerekli görmekte ve fakirlere yüklenen ve zenginleri koruyan bir vergi sisteminden gelir dağılımını düzeltecek bir vergi sistemine geçmeyi zorunlu saymaktadırlar. Gerçekler, sıvaset sorumlularını Türkiye'de düzenli yaşamın temel şartları üzerinde düşünmeğe zorlamıştır. Günlük olaylar dışında, uzun süreli düşünmeyi gözleyebilenler, sosyalist düşüncenin ortaya attığı çözümleri kabul etmek zorundadırlar. Gittikçe daha yaygın olarak kendini kabul ettiren bazı gerçeklerin Türkiye'de sıvaset sorumluları tarafından da ifade edilmesini geçen yılın en önemli olaylarından saymak gerektir. Bu zeliğme Türkiye'de sosyalist düşüncenin manevi zaferidir.

(...) Dernek, görevini, ancak sıvasi partiler tarafından yerine getirilebilecek olan bir kütle teşkilatlanması hareketi şeklinde anlamamaktadır.

Bu anlayış, Sosyalist Kültür Derneğinin görevini yerine getirmekteki tutumunda esas olmuştur. Sosyalist Kültür Derneği faal üyeliği, bir inceleme, araştırma, tartışma ve nihayet toplu düşünme çabasına katılma isteğinin ifadesidir. Bu bakımdan, Dernek üyelerinin çoğunluğunun aydınlar arasında gelmesini, aydınlar oligarşisi yönünde bir sıvasi tercihin değil, Derneğin görevindeki özelliğinin bir sonucu olduğunu anlamak gerekir. Sosyalist Kültür Derneğinin teşkilatlanması da aynı anlayış için de düşünülmelidir. Sosyalist Kültür Derneği subeleri, sıvasi İktidarı ele geçirmek amacıyla yönelen bir kütle teşkilatlanmasının unsurları olarak değil, fikir yapma ve yayma merkezleri olarak kurulmaktadır. Sosyalist Kültür Derneği çalışmalarının kütleye ulaştırılması, çeşitli yayın vasıtaları ile yapılacaktır.»

Bu Ağalar Bu Bezikyânlar

ve Kalkınma

Erdoğan BAŞAR

İsa «Bizden olmayan, bize düşmandır» diyordu, diyebilirdi. İnsanları büyük bir kolaylık ve sorumsuzlukla hristiyan olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayırıyordu.

Bugünün Türkiye'sindeki İleri, millî demokratik hareket ise, İsa'nın tam tersine, «BİZE KARŞI OLMAYAN, BİZDENDİR.» demekle, diyebilmektedir. Çünkü bu hareket çağımızın ve yurdumuzun zorunlulukları ile meydana çıkmıştır; yurdumuzun yeni ve adil bir düzene kavuşması için yola koyulmuştur; toplumumuzun bir zor merhaleyi aşması ile yakından ilgilidir; bu yolun ve varılacak hedefin bilimin gösterdiği ve aklın ilkelerinin emrettiği yol ve hedef olacağı kanısındadır.

İşte bu yolu ve hedefi tayin etmek bize karşı olanları, daha doğrusu bize karşı olmak mecburiyetinde olanları meydana çıkaracak, böylece bize karşı olmayanları, yani bizden olanları belli edecektir.

KALKINMANIN YOLU ENDÜSTRİLEŞMEK

Çağdaş uygarlık, endüstri uygarlığıdır. Çağımızda geri kalmış ülke demek, endüstrileşmemiş ve bu yüzden endüstri ülkelerinin ham madde kaynağı ve mamul esya pazarı haline gelmiş ülke demektir.

Türkiye, bir geri kalmış ülkedir; büyük bir hızla çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, yani endüstrileşmek zorundadır. Demokratik gelişmemiz, hatta bizzat millî bağımsızlığımız ancak bu suretle mümkün olabilir.

Su halde bizden olanı olmayanı ayırt edecek ölçü şu olmak gerekir: Hangi grubun ekonomik çıkarları ve sosyal yapısı Türkiye'nin sosyal adalet ilkesi içinde hızla endüstrileşmesine karşı değilse, bu kalkınma ile çalışma halinde değilse o grup «Bize karşı değil» dir, yani bizdendir. Buna mukabil hangi grubun ekonomik çıkarları, yani para kazanma tarzı, toplumumuzun sosyal adalet ilkesi içinde hızla endüstrileşmesi ile çelişiyorsa, yani bundan zarar görüyorsa, bize karşıdır.

Burada çok önemli bir nokta üzerinde hemen durmak gerekir. Yaşamak için Türk toplumunu sömürmeğe, memleketin endüstrileşmesini, İleri gitmesini önlemeğe «mecbur» olanlar Türk toplumuna karşıdır, karşı olmak zorundadırlar. Bu onların iradeleri ve kişisel nitelikleri dışında bir iştir, bir muayyeniyettir. Netekim o durumda olanlar bugüne kadar kendilerini, yani kendi şartlarını yenip millî zaruretler safında yer tutamamışlardır. Toplumun bunlara karşı yapacağı mücadele ise sadece bir meşru müdafaa, yaşama ve gelişme hakkını koruma savaşıdır.

İmdi, Türk toplumunun demokratik bir tarzda, sosyal adalet ilkesine uygun olarak endüstrileşmesine karşı koymağa mecbur bulunan sosyal grupları ve bunların ekonomik faaliyet alanlarını tesbit etmek lazımdır. Bunu yapabilmek için de Türkiye'de hâkim sınıfların yapısına kısa bir göz atmak gerekecektir.

BORSA YARATIKLARI...

Türkiye'nin ekonomik yapısına ve faaliyetine hâkim olanlar tüccar ve komisyoncular, büyük toprak sahipleri ve sanayicilerdir. Bu gruplar bugüne kadar toplum hayatının doğrudan doğruya ekonomik olmayan alanla-

SOSYAL ADALET — YIRMIKI

rina da hâkim olmayı ve yön vermeyi başarmışlardır. Bu itibarla bu grupların ekonomik ve sosyal durumlarının kısaca ele alınması esas sorumuz, yani Anayasa ilkelerine uygun bir endüstrileşme, karşısındaki tavırlarının açığa çıkarılmasına yardımcı olabilecektir.

Bağımsız, yarı - kapitalist Türkiye ekonomisinin işleyiş ve bu işleyiş içinde çeşitli grupların birbiri ile münasebete girişi gözlemlenirse şu durum tesbit olunur :

Bu ekonominin işleyişini, dünya piyasalarına göre teşekkül ve hareket eden, fiyat mekanizması tanzim etmektedir. Tarım sektörünün bir bölümünde istihsal münasebetlerinin yarı feodal oluğu o bölümü ve tarım sektörünün bu etkinin dışında tutmamaktadır. Çünkü derebeylik kalıntıları aza da piyasa için istihsal yapmakta ve bu sebeple mübadelede kapitalist düzenin fiyat mekanizmasına tabi olmaktadır.

Demek ki, Türkiye ekonomisinde en kuvvetli durumda olanlar ithalât ve ihracatta fiyatı tayin eden, daha doğrusu dünya piyasalarının fiyatlarını yurdumuza intikal ettirenlerdir.

İlhan pazarlarına hâkim büyük ekonomik kuvvetler için memleketimiz, bütün geri kalmış ülkeler gibi, iki bakımdan anlam ifade eder :

1. Endüstrilerine ham madde ve halklarına gıda maddeleri sağlayan bir kaynaktır.

2. Hâricî âlem istihlak esyası, makine ve diğer istihsal vasıtaları için pazar ve mali sermayeleri için yarıtarım alanıdır.

Bunlardan birincisine bizim ihracatımız, ikincisine ithalâtımız tekabül eder.

İhraç ettiğimiz malların beynelmül pazarlarda teşekkül eden fiyatları Türkiye borsalarına ihracatçı tüccar ve komisyoncular kanalıyla etki yapmaktadır. Borsaların başlıca alıcısı olan ihracatçı, böylece, ihraç mallarımızın fiyatlarını tayin eden unsurlardan başlıcasını, belki de en kuvvetlisini temsil etmektedir.

Bu fiyat, borsaların başlıca satıcısı olan unsura yani tarım ürünlerini, canlı hayvanları ve bazı madenleri Anadolu ve Trakya'dan toplayıp borsada satanlara etki yapmaktadır. İhracatçıların bu kısmı zaten doğrudan doğruya bunları toplayacak biçimde teşkilatlanmış olmakla beraber, fiyat intikali gene borsa ve piyasa vasıtasıyla olmaktadır.

Tarım ürünlerini, canlı hayvanları ve benzerlerini borsada ihracatçıya ve komisyoncuya satanlar bu malları en çok ilçe tüccarından, bazan da doğrudan doğruya büyük toprak sahibinden ve orta köylüden toplamaktadır; kendisine borsa yoluyla etki yapan beynelmül fiyatlar böylece, bu aracı yoluyla, ilçeye ve bazan köye intikal etmektedir.

İhraç mallarından belki sadece pamuk, yapağı ve,

tütüne tesir eden bir faktör, İktisadi Devlet Teşekkülleri başta olmak üzere yerli sanayinin sınırları ve tekelin müdahale mübayaalarıdır. Bununla beraber dış piyasaların hâkimiyeti bu iç satışlardan müteessir olmamakta, tersine yerli sanayinin alış fiyatlarına etki yapabilmektedir.

Aracı tüccarın tarım ürünlerini ve gıda maddelerini Anadolu ve Trakya'dan toplayıp büyük şehirlerin tüketimine arzeden kolu, dünya pazarlarının ve dolayısıyla ihracatçıların doğrudan doğruya ekonomik etkisi altında değil gibi görünür. Fakat bir taraftan iç pazar çok gelişmiş olmadığı, bir taraftan da sermayeleri küçük ve çalışmaları pek teşkilatlı ve rasyonel olmadığı için ve nihayet teşekkül eden fiyatlar bunlara da etki yaptığı için, bağımsız bir ekonomik kuvvet halinde değildir.

İthal edilen tüketim mallarını ithalâtçıdan ilk devralanlar, umumiyetle İstanbul'da bulunan, toptancı iç ticaret erbabıdır. Burada işleyen fiyat mekanizması, gene, önce dünya istihsal ve piyasa şartlarının büyük etkisi altındadır. Ve bu fiyatların bize tutkâli ithalâtçının aracılığı ile olur.

İthal edilen tüketim malları diğer illerdeki ve ilçelerdeki tüccara geçer.

Üretim malları, makineler ve büyük aletler daha çok büyük illerden satılır. İlçelere, o da büyük ilçelere, bir kısmı geçer. Tarım aletleri ve kimyevi gübreler ise ilçelere kadar gider.

Bu kolda da asıl hâkim olan, ithalâtçı tüccar ve komisyonculardır. Gerek çok büyük sermayelerle ve çok büyük iç ve dış kredi imkânlarıyla çalışmaları, gerekse dış ekonomik kuvvetler tarafından dikkat ve itina ile seçilmiş olmaları sebebiyle güçlüdürler. Bu bakımdan fiyat ve diğer şartları empoze edebilirler. Yabancı sermaye yatırımlarına kılavuzluk etmek de bunların elinde görünür.

İthalâtçı - ihracatçı tüccar ve komisyoncular Osmanlı ülkelerinin Batı Avrupa endüstri kapitalizmine açılışından, yani 1838 İngiliz Ticaret Müahedesinden bu yana gelişmiş ve en kuvvetli bir ekonomik grup haline gelmiştir.

Bir de bütün bu alış - veriş işlerinde baş yardımcı rolü oynayan banka kredileri üzerinde durmak gerekir.

Gerek ilk mübadelelerin yapıldığı, gerekse ithalât - ihracat işlerinin temerküz ettiği ve borçların önem kazandığı merkezlerde faal olan bankalar finanse ettikleri grupla birlikte düşünölmek icap eder. Çünkü bir müstakil ticari muamele veya yatırım yaparık değil, alış - veriş yapan bir taciri finanse etmek ve onun kârına ortak olmak suretiyle bu işleyişe katılmaktadırlar. Fonksiyonları bu kapitalist mekanizmanın dirseklerini yağlamaktan ibarettir. Bizde yerli bir mali sermayeden bahsetmek değildir. Bu itibarla özel bankaları bir ayrı tabaka diye düşünmek doğru değildir.

TEKEL VE ARACILAR

Kuruluş ve işleyişini açıklamaya çalıştığımız bu mübadele sisteminde bu suretle temel teşkil eden iki tekel tesbit etmek mümkündür:

Bunlardan biri büyük toprakları, madenleri ve canlı hayvan sürülerini ellerinde bulunduranların tekeldir. Büyük toprak sahipleri ayrıca her türlü teknik tarım aletlerine ve makinalara da sahiptirler. Aynı şekilde maden sahipleri de maden istihracı için gerekli teknik araçları mülkiyetlerinde bulundurmaktadırlar. Bu üretim araçları sahiplerine, alış - veriş konusu olacak mahsullerinde de tekelini sağlamaktadır.

İkinci ve daha kuvvetli tekel, İthalât - İhracat tüccar ve komisyoncularının tekeldir. Dış münasebetler yoluyla dünya tekeline bağlı olan bu grup iç ve dış ticaretimizi dünya tekelinin çıkarlarına ve kararlarına

göre ayarlayabilmektedir. İthalâtçı - ihracatçı tüccar ve komisyoncuların tekel, bir taraftan dış ticaretin çok büyük sermayelere ve çok büyük iç ve dış kredilere ihtiyaç göstermesinden, bir taraftan da dış pazarlara hâkim olan büyük ekonomik güçlerin, dünya tekelinin, geri kalmış ülkelerde ve Türkiye'de iş imkânlarının azlığı firmaları büyük bir titizlikle kendilerine yar olabilecek unsurlar arasından seçmelerinden doğmaktadır.

Bu iki esas güç arasındaki derece derece araçlar tam bağımsız bir kuvvet, bir ekonomik güç değildirler. Bu sebeple ki büyük merkezlerdeki, ikinci - derecede illerdeki ve ilçelerdeki iç ticaret erbabını bir taraftan büyük toprak sahiplerine, bir taraftan da İthalâtçı - ihracatçı tüccar ve komisyonculara tamamen bağlı bağımlı bir grup diye düşünmek gerekir.

Mübadele sistemi içinde çeşitli merhalelerde fonksiyonları belirtilen bu gruplar bir ticaret burjuvazisinin bütün karakteristiklerini taşımaktadırlar. Çeşitli kademelerdeki değişik gruplar arasındaki münasebetler hayatî ve fonksiyoneldir yapacak ve zorlama değildir. Aralarında esaslı menfaat ayrılıkları ve zıtlıkları yoktur. Sadece alış - verişin çeşitli kademelerinde kâr paylaşımından doğan anlaşmazlıklar düşünülebilir ki, bu da çoğu zaman iktisaden kuvvetli olanın lehine fakat iktisaden zayıf olanı mahvetmeyecek ölçüler içinde hal edilir. Hiçbir zaman esaslı bir ekonomik tezat meydana getirecek keniyete ulaşmaz. Bu ticaret burjuvazisinin en kuvvetli kolu İthalâtçı - ihracatçı tüccar ve komisyonculardır. Bu grubun ekonomik ve ideolojik hâkimiyetini bütün diğer aracı tacirler kabul etmiştir.

Bu grubun para kazanma tarzı, bir kaynak ve bir pazar olarak Türkiye'nin yabancı endüstriler ve beynelmüllel mal sermaye tekelleri hesabına işletilmesine, sömürülmesine aracılık etmektedir. Türkiye, Anayasamızın ön gördüğü illerle içinde ve hızla endüstrileşirse bu sömürülme durur ve bu aracılık para getirmeye olur. Şu halde bu grup «yaşamak için» Türk toplumunun endüstrileşmesini, heri gitmesini söylemeye «meçbur»dur. Bu mecburiyetin doğurduğu ideoloji Türkiye'nin bir yarı - sömürge halinde kalmasını temine yarayacak bütün unsurları ihtiva etmektedir. Ve bu ideoloji bütün diğer aracı unsurlar tarafından da benimsenmiştir.

TOPRAK AĞALIGI

Büyük toprak sahipleri, tarım sektöründe gözümüze ilk çarpan unsur oluyor. Büyük toprak sahipliği bir tahisari haktır. Toprak, sınırlı ve artması mümkün olmayan bir kaynaktır. Bir adamın elinde ne kadar sermaye olursa olsun, yatıracak toprak bulamazsa tarımda yatırım yapamaz. Diğer alanlarda böyle bir kısıtlı durum yoktur. Toprağın kıt bir kaynak olduğundan doğan bu özellik, bir başka özelliğin nedenini teşkil ediyor. Bu da ranttır. Topraksız köylünün ve ırgatın yarattığı kıymet fazlası önce kapitalist kâri olarak işletmecinin eline geçmekte, fakat tamamı onda kalmamaktadır. Kapitalin o toplum için muayyen ortalama kâr haddine tekkâbil eden bir miktarı muhafaza eden sermayedar, kıymet fazlasının artan kısmını -ki bu ranttır- toprak sahibine geçirmektedir. Yurdumuzda çoğu zaman toprak sahibi ile işletmeci aynı kişi olduğundan bu iki unsur birbirine karışmakla beraber, zirai mahsul fiyatlarında ortalama kârda fazla olan bir unsur daima mevcuttur ve bu, ranttır. Kapitalin toplum için yürürlükte olan ortalama kâr haddi belli olduğuna ve tarımda bunun altına düşen bir kârı kabul etmeyeceğine göre, kapital sahibi kendi payından vaz geçmeyecektir. Büyük toprak sahibi de ekonomik bir vakta olan rantından vaz geçmeyeceğine göre tarım ürünleri daima pahalı kalacak ve bundan doğan gelirin büyük bir kısmı da rant adı al-

ında büyük toprak sahiplerinin cebine gidecektir. İşte bu, emekçilerin hayatını ve bütüncü endüstrinin maliyet fiyatını pahallılaştıran önemli bir unsurdur. Bu sebeple mutlak rant ve onu doğuran büyük toprak sahipliği, müstahsil kuvvetlerin ilerlemesine, gelişmesine ve şu halde endüstrileşmeye büyük bir engeldir. Endüstrileşmek zorunda olan bir toplum toprak rantını yok etmeye, yani büyük toprak sahipliğini tasfiye etmeye mecburdur. Şu halde büyük toprak sahipleri grubu, büyük toprak sahibi sıfatıyla «yaşayabilmek» rantını muhafaza edebilmek için, Türk toplumunun endüstrileşmesini önlemeye «meçbur» dur. Bir an, teknik tarım alet ve makinalarının sağlanması bakımından endüstrinin gelişmesinde çıkarları olduğu ileri sürülebilirse de, emperyalist çağda bunları ithalatçı tüccar ve komisyoncuların aracılığıyla yabancı ülkelerden kolaylıkla temin ettikleri gerçeği hem bu tereddüdü giderir, hem de bu iki grup arasındaki dayanışmanın ekonomik temellerinden birini açığa çıkarır.

Kaldı ki hızla endüstrileşme yoluna giren bir toplumda kuvvet kazanacak millî unsurlar kredileri, diğer iktisadî kolaylıkları ve devlet yardımlarını endüstriye kaydıracakları için büyük toprak sahipleri, bu ve benzer imtiyazlarını kaybettirecek endüstrileşmeye bu bakımdan da karşı olmak zorundadırlar.

Tarımdaki fazla nüfusun endüstri merkezlerine akmasından doğacak işçi ve irgat kıtlığı, ve bunun sebebiyet vereceği ücret yükselmeleri de bu karşı olma sebeplerine eklenebilir.

Bu ekonomik sebeplerin yanında çok kuvvetli ideolojik sebepler vardır. Toplumdaki mistik inanışların, derebeylik devrine bağlı geleneklerin ve hiyerarşik bir toplum düzeninin muhafazası hep tarım sektörünün ağır başlığı bir geri kalmışlığın sürüp gitmesine bağlıdır. Hızla endüstrileşen bir toplumda bu gerilik unsurlarının ayakta kalması mümkün değildir; yarı derebeyce bir sömürücülüğün devamı, bu bakımdan da endüstrileşmenin önlenmesine sıkı sıkıya bağlıdır.

KÜÇÜK HESAPLAR

Endüstride ilk göze çarpan, harcı âlem istihlak eysası adı altında toplayabileceğimiz gıda ve giyim eysası endüstrisi oluyor. Bu kol, hep gülmelik himayesine mazhar olmuştur. Bu politika İkinci Cihan Savaşı yıllarında bilhassa gelişen özel tekstil endüstrisinin de büyük avantajı oldu. Bu endüstri bugün iç pazarı sadece devlet sektörü ile paylaşmaktadır. Yabancı sanayi mamullerleriyle rekabet mecburiyetinden uzaktır. Tersine, dış kredi ve yeni istihsal teknikleri bakımından yabancı sermaye ile

güç birliği vardır. İç pazar rekabeti sebebiyle, bir de devletçiliği sadece kendilerine yardım ve kolaylıklar temini tarzında anladıklarından, Devletçilik aleyhindeki mücadelede önemli bir rol oynamışlardır. Ortak pazara karşı çıkmayan bu sanayi kolu, toprak reformuna da taraftar olmamıştır.

Bu sanayi kolunun, sırf ekonomik bakımdan, endüstrileşmeye karşı bir davranışı olmamak gerekirdi. Tersine, ekonomik potansiyelin ve devlet gücünün endüstriye kayması, ve endüstrileşmeye temel teşkil edecek ağır sanayinin bütün kaplarıyla kurulması bu sanayi kolunun yararına olacaktır. Fakat halkçı, toplumsal ve devletçi hareketler bu alandaki iş veronlerin peşin hükümlerine ve halk aleyhtarlığına aykırı etkiler yapıyor. Bu yüzden kısa vadeli küçük çıkarları tercih ediyor. Gayri millî kuvvetlerin, yani yabancı sermayenin katılları altına sığınmayı tercih ediyorlar. Toprak rantı endüstrinin büyük düşmanı olduğu ve ekonomiyi ağırlık merkezine endüstriye kayması kendilerine büyük faydalar sağlayacağı halde toprak reformuna taraftar olmuyorlar; burada da büyük toprak sahiplerinde ittifakını tercih ediyorlar. Toprak reformunun tam ve abdatıncasız yapılması halinde demokratik hareketlerin hızlanmasından ve kutsal mülkiyet müessesesinin zedelemesinin müstakbel sonuçlarının kendi aleyhlerine olacağından korkuyorlar.

Halbuki bu grup yaşamak için, uzun vadeli bir hesapla, toprak reformuna ve endüstrileşmeye karşı çıkmak zorunda değildir. Hatta hızla sosyalizme yönelecek bir düzen içinde bile devletleştirilmesi en sağ düşünülecek sanayi kollarından biri, bu koldur. Bu sebeple toprak reformunu ve endüstrileşmeyi desteklemesi, hatta benimsemesi gerekirdi. Ama desteklemediği, benimsemediği, hattâ karşı çıktığı da bir gerçektir.

Bunun yanında, memleketimiz ölçülerine göre lüks sayılabilecek istimal eysası endüstrisi geliyor. 1950 sonrası liberasyon devrinde bol bol ithal edilen buzdolabı, radyo ve benzeri elektrikli ev eysası yeni bir hayat tarzı değişikliği doğurdu. Böylece bu gibi eysa için yeni bir pazar genişlemesi meydana geldi. Liberasyonu takip eden kotalar ve kambyo tahditleri devresinde bu gibi eysanın ithal kısılcıca, bu mamullerin paryalar halinde ithal yoluna gidildi ve bu suretle bu montaj endüstrisi önce atelyeler halinde doğdu. Kotalardaki inşânlar ve kambyo mevzuatındaki araklıklarla beslenen bu montaj ve ambalaj endüstrisi bugün büyük hacimlere ve ölçülere ulaşmıştır. Dışarıdan elazın esas unsuru getirilmekte, burada yapılabilen ikinci derecedeki paryalar memle-

kette imâl ve tamamı monte edilerek piyasaya arz edilmektedir. Son zamanlarda hükümet de bu sözde - endüstri'yi desteklemek için tedbirler almıştır.

Vaktiyle yurdumuza ilk yabancı sanayi mamullerinin girişini, aynı alanda yerli endüstri teşebbüslerinin kuruluşu takip ettiği halde, ikinci Cihan Harbi sonrası açılığını takip eden kotalar devri buna imkân vermemiş, yerine montaj endüstrisini getirmiştir. Bu sözde - endüstri zaten yurtda yapılabilmekte olan ikinci derecede bir takım parçaların imaline belki hız vermekte, fakat o gibi eşyanın esas unsurunun yurt içinde yapılmasını - yani ağır sanayinin kurulmasını, büsbütün uzağa atmaktadır. Bu bakımdan bu kolun ne millî, hatta ne de endüstri sayılmasına imkân yoktur. İthalâtçılığın değişik bir şeklidir ve yabancı sermaye en sinsi, en zararlı yatırımlarını bu yolla yapmaktadır.

Yani bu grubun da para kazanma tarzı, Türkiye'nin iç pazarının yabancı çıkarlara tahsisine aracılık etmektir. Şu halde bu grup ta «yaşamak için» yurdumuzun endüstrileşmesine karşı çıkmaya «mecebur» dur.

Bu kolların dışında, yeni yeni gelişen, bazı filer ve makineleri yapan endüstri var. Henüz atelye sınırlarını aşabilmiş ve istatistiklere konu olabilmemiş değil. Marağozluk aletleri, ağaç sanayi makineleri, torna tezgâhları, pamuk çirçir makineleri, dokuma tezgâhları imal ediyor. Herde özel sektör elinde dahil millî bir endüstri niteliği kazanabilecek olan, bînce, işte bu koldur. İçine girmek üzere olduğumuz yeni ithal zorlukları ve tahditleri devresinde bu kol inkıfâf kaydedebilir ve bu gelişme desteklenmelidir. Tabii ki bu destekleme orada çalışanların aleyhine, sosyal adalet ilkesinden feragat ederek ve plânsız bir şekilde olmalıdır.

Bu grup, ancak endüstrileşen bir Türkiye'de yaşayabilir. Başka bir deyişle, yaşamak için endüstrileşmeyi desteklemeye meceburdur. Bu bakımdan, çıkarı Türk toplumunun bugünkü ihtiyaçlarına en yakın olan hâkim sınıf grubu budur. Fakat ne yazık ki hâkim sınıf içinde sözü hiç geçmeyen, meseleleri ele alınmayan en zayıf grup ta budur.

SONUÇ VE ÇÖZÜM YOLU

Bu çeşitli grupların mensupları, teker teker kişiler olarak değil ekonomik gruplarının ve sınıflarının sanimî mensupları oldukları için Türk ekonomisine ve giderek Türk toplumuna zararlı olmaktadır. Türkiye'nin endüstrileşmesini önleyen filanca İthalâtçı, falanca İhracatçı, şu toprak ağası veya bu banker değildir, dış ticaret yoluyla millî ekonomimize hâkim olan beyhümelî malî sermaye, ve toprak ağalığı nizamıdır. Şu halde buna karşı alınması gereken tedbir şu veya bu taeîl, öteki ya da beriki ağayı yola getirmek değildir. Büyük toprak sahiplerini vergiye bağlamak, dış ticaret erbabının vergi ve döviz kaçakçılarını önlemeye çalışmak da, gerekli olmakla beraber, yeterli değildir. Zira mesele bu değildir. Mesele, bir an önce, ve Anayasamızın temel ilkelere içinde, endüstrileşmektir.

Bunun da yolu, endüstrileşmeye engel olan kuvvetleri kuvvet olmaktan çıkarmaktır. Daha doğrusu, endüstrileşmeye engel olan, yani toplumu zararına işleyen kuvvetleri toplumun emrine vermek, bu suretle bu kuvvetlerin de toplum yararına işler hale gelmesini sağlamaktır.

İşe dış ticarettten başlamak mümkün ve zarurî görünüyor. Ticaret, kâr için yapılır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, dış ticaretli ellerinde bulunduran özel şahısların kârları Türkiye'nin endüstrileşmesinden zarar göreceklerdir. Bu bakımdan onların bu işteki mülkiyeti, toplum yararına aykırı bulunmaktadır. Halbuki, Anayasamızın 36. ncı maddesinin çok açık olarak belirttiği gibi «Mülkiyet hakkının kullanılması, toplum yararına aykırı olamaz.» Bu

aykırılığı giderecek olan imkân, yani dış ticaretin devletleştirilmesi imkânı da Anayasa ile tanınmıştır.

Dış ve iç ticaretin yardımcı olmaktan başka bir fonksiyonu olmayan, ve bu bakımdan da Devlet elinde bulunması çok daha uygun görülen, özel bankaların kamulaştırılması da aynı bakımdan mümkün ve gereklidir.

Dış ticaretin bir özel şeklinden başka birşey olmayan montaj ve ambalaj endüstrisinin de devletleştirilmesi gerekir. Zira bu kolun da çıkarları memleketin endüstrileşmesine karşıdır. Devlet elinde bu zararlı vaziyetten çıkarılabilir ve tersine sanayileşmeye yardımcı kılabilir.

Bu suretle Devletin eline kalacak olan ve milyarlarla ölçülen gelir fazlaları tam ve aldatmacasız bir toprak reformu için rahatça kullanılabilir. Böylece hem endüstrileşmeye zararlı olan gelen direnme giderilmiş, hem de tarım alanına sosyal adalet ilkesinin tatbikatı girmiş olacaktır.

Bunlar yapılmadıkça endüstrileşmekten bahsetmek, boş hayallerin sözünü etmekten öteye geçemez. Ekonomik ve politik bakımdan yurdumuza hâkim olan unsurların mahiyeti, sanayileşmemize karşıdır. Endüstrileşmemizi önlememek ellerinden gelmez. Derelyi geçmek için kurbağanın sırtına binen akrep yarı yolda kurbağayı sokmuş; kurbağanın esen de heraber boğulmuşsun. Neden yaptın?» sorusuna «yaradılışım böyle; başka türlü sil elinden gelmez» demiş.

Esasen bu sınıf ve grupların elinde birikmiş, birikmesi yıllardır teşvik ve himaye edilmiş servetlerin, milyarları bir türlü endüstriye yatırılmaması, spekülâtif kârların, kaptı - kağıt kazançların, aşırı tarımsal gelirlerin tercih edilmesi bunların bu konudaki tutumunu açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır.

Şu noktaya ilbasssa dikkat edilmelidir: memleketteki birikmiş servetin tamamına yakın büyük bir kısmı yukarıda saydığımız büyük toprak sahiplerinin ve aracı tüccarın elindedir. Ve bunlar endüstriye yatırım yapmamaktadırlar.

Düşünüp açıklamaya çalıştığımız olayları şöylece derlemek mümkündür, sanıyoruz:

Türkiye'nin kalkınması (endüstrileşmesi), en hayati ekonomik sorunu, en önemli demokratik gelişme problemi ve bizzat bir millî bağımsızlık meselesidir. Fakat bugüne kadar toplumumuzun ekonomik ve politik zihir noktalarını ellerinde tutan bazı sosyal grup ve tabakaların çıkarları zereği ve faaliyetleri sonucu olarak, endüstrileşmemizi önlenmiş bulunmaktadır. Bu itibarla endüstrileşemememiz için bu çıkarların etkisinde kalınacak bir usul, yani kapitalist olmayan bir yol tutulmak icap eder. Bu itibarla, ve bu yolun icabı olarak, endüstrileşmeye karşı olan dış ticaret, bankacılık ve montaj endüstrisinin tamamen devletleştirilmesi şarttır.

Halbuki bu alanları ellerinde bulunduranlar köhne partilerin idareci mevkilerinde ve Türkiye politikasına da hâkim durumdadırlar. Kendi çıkarlarını toplum lehine, kamulaştırma veya dağıtım yolu ile, bırakabileceklerine dair şimdiki kadar bir delil ve emare görülmemiştir. Bu istikamette kanun ve tedbirler sağlıyacıkları da düşünülemez.

Şu halde önce siyasi kudretin, menfaatı yurdun endüstrileşmesine karşı olmayan, tersine millî bağımsızlık ve endüstrileşmede ekonomik menfaatları ve fikri itimnânları olanların eline geçmesini sağlamak gerektir. Bu da ancak kapitalist olmayan gelişme yolunu seçebilecek, halkçı, devletçi, lâik ve devrimci bir iktidarla mümkündür.

Neden ve nasıl köy Enstitüleri

Fakir BAYKURT

OLAY BİR

Sulca köyünün muhtarı, iki gün derer döktü :
«Karıları ve köylülerin sırtından sopa yı eksik etmi-
receksin, efendi. Bunların tabiatında dik kafalık vardır.
Tembellik dersin, bitirmiş. Aha, biz bu okulu yaparken,
nasırdan emdiğim burunundan geldi benim. Lan oğlum
taş getirin. Yok. Lan oğlum kum getirin. Yok. En sonun-
da kaymakama gittim: Beyim sen bu okulu yapılımasını
istiyon mu? İstiyon. Öyleyse bana yetgi ver. Kaymakam
bana yetgi verdi: Gücün yettiğini döv, yemediğini de
bana havale et. Efendi, öyleyken işler gine yürümedi. Bir
edat koymuşlar köye: Muhtar, imam, bekle, sırtımaç...
bunlar imareye dahil değildir. Ağastosun ortasında mil-
let taş çekecek, bunlar serbest. Niye? Önce kendim koş-
tum kağıdı. Sonra hadiğin dedim bunlara. Fakat bekle
direnir. Aman, zaman, yok, çekmez. Çıkardım dürzüylü
bekçilikten. Benim kurul üyelerinin tamamı muhalif. Sen
bekçiyi çıkaramazsın diye karşına dikildiler. Gittim gine
kaymakama böyle, böyle, böyle... Kaymakam, iyi etmiş-
sin, dedi. Hatta kurul üyelerini de çıkar ki, işler tamam
olsun... İşte böyle efendi... Bak, ben sana başka bir şey
anlatayım: Okulu yaptık bitirdik. İyi oldu, hoş oldu. De-
dim ki, bize saale dilaneyi değil, uhrevi de gerek. Camimiz
köhne bir yapı ki insana kasvet veriyor. Gelin gına bir
sıra yapalım. Herkes birer kağıt ak toprak getirsin. Yu-
rısı ancak gelip efendi. Sivasına da beş on kişi gahıştı.
Onu da bitirmeden bırakıp gittiler. Sonunda dedim ki
bunlara: Ulan, utanın. Conaballah yarım hepimizle yüzü-
ne tikürsün. Kulan davayı sıvattıyörüm. Bir örnek ola-
rak kalsın ki, gelip gidepler ne mal olduğunuzun anlasın-
lar... Efendi, «Ez. Ankarada sauresiniz ki, cami dedim mi
millet coşar, millet kogar, nerdece?...»

OLAY İKİ

Gene Sulca köyündesiz. Köy için geliyoruz. Arkuda-
gım resmi çekiyor. Bir damın dibinde çalşan üç adam
var. Yıkışlar bir öksüz falakaya, nalhyorlar. Sordum :
«Nerele bu nalbant?»
«Bizim köylü.»
«Demek köyde böyle ustalar var?»
«Öksüzün başını tutan yaşlı köylü gıldı :
«Cumhuriyetten bu yana iki kârımız var. Biri bu
nalbant, biri de bir öğretmen. Gerçi öğretmen kalktı, ge-
here gitti. Gitsin. Şehir de bizim. Devlete bir armağan
saydık onu. Hem devlet sağ olsun, yerini boş bırakmadı.
bir yedek subay verdi. Velâkin bizim köyün nalbanttan
başka zenaikarı yok efendi. Kullandığımız aygılları so-
rarsan, keser, biçki, balta... Rende yoktur, burgu yoktur,
makkap yoktur, mengene yoktur...»

OLAY ÜÇ

Diktiği fidanlardan dolayı ben «okulun öğretmeni» de
aferin çeküğe. Üçardıç köyünün erkekleri gülüyor-
lardı. Önce gülmelerinin sebebini anlamadım. «Belki bun-
lar size göre küçük işler. Ama çocuklara göre küçük değil.
Fidan dikersek çok şey öğreniyorlar» dedi. Sakal traşı ol-
muş postnyık biri etni navaya salladı :
«Fidan dikmek bize göre de büyük iş. Emme diktiğin
fidanı tutturmak şartıyla! Bu köyde Öfölsin çıktığı yıldan
beri okul var. Köye öğretmen gelir gider. Her gelen fidan
diker, bahçe yapar. Bahâr gelince de prtısını toplayıp

gider. Efendi, bahar içeri, bizim öğretmenler dışarı. Ka-
ca yaz kavruca kavruca geçer. Fidanlar bakımsızlıktan
susuzluktan kurur. Aynı çocuklar gelip kuruyanları söker
değnek yaparlar. İşte şu gördüğün okul avıusn... yıllardır
boş efendi. Sadece bir tek çam var. Bu çam nasıl tutmuş
diyeceksin. Camal efendi diye bir çocuk gelmişti. Şu kom-
şu Dutmaç köyündendi. Oturdu, dört yaz bu köyde kaldı.
Diktiği fidanları suladı, çapaladı. Birkaç fidan böylece
eseldi. Sonra Camal efendi şehere göçünce, onlar da fari-
di. Ne hikmetse, bu çam dayandı. Fidan diktiğin mi oturup
başını bekllyeceksin. Köylü kışlak, şeheri yazlak yaptın
mı, fidan midan tutmaz okul bahçelerinde. Zaten okulu-
tuğunuz çocuklar da böyle sonuçsuz ya!»

OLAY DÖRT

Başkentte gecikondi semtlerinde, ilkokul son sınıftaki
kızlara soruyorum: «Okumaya gidecek misiniz?» Se-
yok. «Peki, ne olacaksınız?»

«Terzi.»

«Terzi.»

«Terzi.»

Köydeki durum daha üzüntü verici. Okumaya gide-
cek kız da var, oğlan da. Öğretmen olacaklar, kaymakam
olacaklar, her şey olacaklar. Ama gidecek okul yok. Öğ-
retmen okullarına alınacak 40 - 50 çocuk için, yazın ilçe-
lerde seçme sınavları yapılıyor. Yüzlerce çocuk geliyor
köylerden. Seçilmeyenler, başka bir okula gitme şansları
olmadığından, boyunlarını bura bura geri dönüyorlar. Yıl-
lardır içlerinde büyüyen umut bir günde kuruyor, derken
sağlıkları bozuluyor, gözlerinin ferli sönüyor, gide gide
karanlık birer yurttaş hayatına dalıyor. Öz seçilenler, öğ-
retmen okullarında birer kere daha celeniyorlar. Asıl kızıl-
ca kıyamet oralarında kopuyor. Bir tarihte, Karstaki Cılavuz
Öğretmen Okulunun çevresine, köylü babaların, çocuklarıy-
la birlikte çadır kurduklarını görmüştüm. Okulu kuşatmış-
lardı. Öğretmenlerden, müdürden bir parça kayırma ko-
parmak için eğilip bükülüyorlardı.

OLAY BEŞ

Türkiyede okur yazar oranı, İnşallah ve maşallah
kırk koca yılda % 11 den, çaka çaka % 36 - 37 ye çıktı!
Daha kolay öğrenilen bir alfabemiz, daha çok okullarımız,
daha kabarık hütçelerimiz, daha bol aydınımız, ulemamız,
ukalamız, dillere desten dış yardımlarımız, hızlı giden
otobüslerimiz, çok basan gazetelerimiz, evrimlerimiz dev-
rimlerimiz, yeni yasalarımız, çift meclislerimiz olduğu
halde, artış böyle zavalı bir kaplumbağa hızında kalıyor.
Devletimiz bir «halk devleti» değilse bile halkçadır,
ama halkımız karacahlıdır, karayoksuldur. İngilizler, bin-
diğimiz egek bizden akıllı olmamalı demişler. «Köylülerin
hepsini okutursak, bir gün gelip hepimizi keserler.» diye.
Millî Eğitim Bakanlığı koridorlarında, tâ 1935 lerde, il-
ğretim dâvasını kösteklendiği, eğitim tarihimizin bir
gerçeğidir. Bütün yurttan karacahlılık kalkmadıkça, ka-
rayoksulluğu giderecek tedbirlerin tutmayacağı, plânlara
gerçekleşmeyeceği bugün barî anlaşılmalı olmalıydı.

OLAY ALTI

Bizde öğretmen yetiştirme işine başlanalı kaç yıl olu-
yor, biliyor musunuz? Bu yıl 116 inci yılları kutlandı.
Yüz on altı yıllık bir macera ki, kâh inişe, kâh yokuşa

yürüdük. Ki, daha çok işe yürüdük. Başlan başa kocaman, dağınık, ışiksiz, hünersiz bir köy olan Türkiye için, öğretmen diye yetiştirdiğimiz şehir çocukları köylere gitmediler. Gidenler durmadı. Durmak istiyenler de, köyler kendileri için gerçekten durulmaz yerler olduğu için, duramadı. Yılları ziyan ettik. Ama köy çocuklarını ve çavuşlarını alıp köy şartlarına benzer şartlar içinde yetiştirip köye yolladık, bu tuttu. Birden bire çıkıp gelen demokrasi, daha doğrusu, demokrasi adı altında çıkıp gelen demagoji her şeyi alt üst etti. Tıpkı Üçardış köyünü okuluna dikilen fidanlar gibi, genç köy öğretmenleri de bakımsızlıktan kurudular. Öyle ki bugün görülecek hesapları, kalmadı, hepsi birer «memur» oldu. Fakat olanlardan bir «hisse» çıkarmak her yigidin harcı olmadığı için, bol dosyalı, bol kâtipli Millî Eğitim Bakanlığımız, köye öğretmen yetiştirmek için hâlâ «deneme öğretmen okulları» gibi adlarla gülmüş projeler uygulamaktadır.

Halbuki, işler içinden çıkılmıyacak kadar karışık, Türkiye kalkınmıyacak kadar düşün: köylüler köyün ortak hizmetlerinde çalışmıyacak kadar bozulmuş, bir iki basit hüneri öğrenemeyecek kadar kafasız, hele yenilikleri kabul etmeyecek, kızla oğlanın bir arada okumasına razı olmayacak, yüzlerce yıl önce konan ve günümüze uymaz hale gelen yersel ve göksey yasa eskilerini bırakmıyacak kadar dar kafalı değildir. Topraklarımız da en az başka ülkelerin toprakları kadar bereketli, insanları yetenekli, akıllı fikrli, kültürümüzün müsbet yanları var, kadimimiz erkeğimize çalışkan.

Öyleyse, Suluca'nın muhtarı komşularını tatlılıkla imceye niçin çıkarmaz? Pek çok sebebi var. Köylüler kendilerinden istenen için havasına inandırılmamışlardır. Onlara yıllarca bunun zıddı söylenmiştir. Köy muhtarı komşularından imce isterken Millet Meclisinde aykırı parti lideri imcecinin angarya, angaryanın da anayasaya ve

OLAYLARDAN SONRA

Olayları çoğaltıp gitmek çok mümkün. Fağdası yok. Yazmak, sıralamak kimseyi etkilemiyor. Oğlanın Avrupa'da, kızın evinin yanındaki kolejde, lisede, üniversitede rahat rahat okutan yönetici, politikacı, kendine göre bir sosyal adalet anlayışıyla, yoksul bırakılmış ve yoksullaştırılmış köylülerin önüne birer insan hatip okulunu atmış ve şekerlemeye dalmıştır. Uzak köylerden ve yaşlılardan gelen iniltiyi, istekleri igitmiyor. Binde bir işiteceği tutarsa anlamıyor. Komünist! diye yazanın çizenin paçasına saldırıyor. Böylece yurdun üstüne bir umutsuzluk çöküyor, halka, aydınlara, «Biz adam olmayız, biz düzelmeyiz, bu böyle gelmiş böyle gidecek.» dedirten bir karamsarlık yerleşiyor.

İnsan Hakları Bildirisine aykırı olduğunu söylüyordu. Böyle işlerde köylülerin çok aldatılmış olması da caba. Yol yol diye kaç kereler dağlara bayırlara saldırılmış fakat söz verildiği halde hükümetin kamyonları gelip düzlenen yolu kuşlamamıştır. Halkın önüne içtenlikle düşecek, ne yapılacağını, bunun neden yapılacağını bir bir anlatacak, verdiği sözü de tutacak elemanları nereden, nasıl, hangi parayla sağlayacağız? Bence bu işi görecektir ayrı bir elemana hem gerek yok, hem bunu yetiştirecek zaman yok, imkân yok. Köy Enstitüleri, köy öğretmenlerinin birçok bakımlardan köye lider olmasını, adayın köyden alınmasını, köyde okutulmasını, tekrar köye döndüğü zaman tıpkı bir köylü gibi çiftli çubuklu, yani köye reel sebeplerle bağlı, tam yerleşik olmasını, hattâ kendi köyünde,

SOSYAL ADALET — YIRMİYEDİ

anasının akrabasının arasında çalışmasını bunun için istemişti. Hintli Gandhi: «Liderlik ettiğiniz toplumdaki biri gibi yaşamazsanız o topluma nasıl liderlik edersiniz?» diye sormakta haksız değildir. Bu tipin, bildiğimiz köylüden tek farkı, aydınlanmış, bazı işleri yapacak hünerleri kazanmış olmasıdır. Bunları da doğrudan doğruya «gerçek iş» i, (yani temrinini değil) yaparak öğrenmiştir. Eğitim ve öğretimde işin gerçeği, temrininden birçok bakımlardan farklı ve daha faydalıdır. Bence, bu Köy Enstitülerinin en önemli özelliklerinden biridir.

Hünersiz kalmış, birçok ilkel ağıttan başka aygıt kullanılmayan köylüler için, her köye birer «kurs» göndermenin zorluğu meydana. Köye yarayışlı bir sanatı bilen öğretmen bunu hem yerli halka, hem gençlere öğretse bundan ne zarar gelir! Bir insanın birden fazla iş bilmesi komünistlik midir? Pek çok ünlü kişiler, asıl işleri yanında ikinci bir işi de üstün derecede bilmekte ve yapmaktadırlar: Marangozluk, ressamlık, örgüçlük, bahçecilik... Hem unutmuyalım ki, sadece 6-7 saat ders okutulan gün 24 saat, sadece 7 ay ders okutulan yıl 12 aydır.

İlkokulu bitiren köy çocukları, hele köy kızları, köyde kalıp çiftçi olsalar bile, ilkokul üstü bir eğitime, meslek eğitimine muhtaçtırlar. Bunun için de Köy Enstitülerine ve onların getirdiği eğitim ilkelerine mecburuz. Enstitüler, konfora kaçmayan okullar olduğu için, şimdi bir çocuk okuttuğumuz paralarla dört beş çocuk okutabiliyorlardı. Bu çocukların hepsini de öğretmen yapmıyorlardı. Çünkü köye gerekli olan sadece öğretmen değildi. Zaten Enstitüler, «öğretmen ve köye yarayışlı başka meslek erbabları» nı yetiştirecek şekilde planlanmış ve kanunlaştırılmışlardı. Alalım meselâ tarımı: % 72 nüfusu çiftçilikle uğraşan Türkiye'nin sadece % 3 okulu tarım eğitimi vermektedir. Bence, çiftçilerimizin topraktan çok düşük ürün almalarının sebepleri buralarda saklıdır.

İlköğretimi, yetişkinleri de ele alarak, kısa zamanda yaygın hale getirmek için sarılacağımız çare bugün de Enstitülerdir. Bu açıyı daha derinlerden duyan köy çocuğu öğretmenler yanında, bir de denenmiş «eğitmen» buluşumuz var ki, bunları az masrafla, halk eğitiminin çeşitli alanlarında çalıştırıp yurda büyük faydalar sağlamak

mümkündür. Yetişkinlerin ilköğretimi ve meslek eğitimi bugün böyle üzüntü verici bir yarıdır ki, devletimiz aklı astarı olmayan istatistiklerle kendini avutmaktadır. Ben gezilerimde, açılmış gösterilen Halk Dersanelerinin yaprak kadarcık örneğine rastlamıyorum. Ülküsü ve ateşi olmayan öğretmenler, bu işi tutmuyorlar. Orduda birkaç yıldır uygulanan eğitimi bir yana bırakırsak, köylü yetişkinlerin eğitimi sadece mevlüçlü radyo ile % 80 i karacabil imamların eline bırakmıştır.

1935 lerde, Zincirderede, Çiftelerde deneye deneye bulduğumuz Köy Enstitülerini bir yana bırakıp gülmüş profesör geliştirmeye gerek yoktur. Akıllı insan, müsbet sonuç veren denemelerini kullanan insandır. Eski Köy Enstitülerleriyle birlikte sayıları 32 olan bugünkü öğretmen okullarımızda uygulanan metodlar, Bakanlığın ve bu okullardaki eğitimcilerin tutumları, Türkiye'ye elle tutulur bir fayda sağlamıyor. Zararları da çaba, Modası geçmiş disiplin kaygularıyla, son sınıfa gelmiş öğrenciyi kitap okudu diye, yazı yazdı diye okuldan uzaklaştırıyorlar. Son sınıfa kadar gelmiş çocuğu sadece müzik dersinden, sadece tarım dersinden snifta bırakıyorlar. Bunlar, pedagoji denen bilimle alay edercesine, hem de Ankara'nın kulağı dibindeki Hasanoğluda olup bitiyor. Halbuki eski öğrenciler, o okulda halk türkülerini daha güzel söylüyorlar, toprağı daha iyi ekip biçiyorlardı. Sınıfta da kalmıyorlardı. Bugün niye?

Bence Köy Enstitülerinin bugün yeniden nasıl açılacağı büyük bir soru değildir. 3803 ve 4274 sayılı kanunlar uçup gitmemiştir. Enstitülerin büyük yapıcısı Hakkı Tonguç'un kitapları ve yazıları da meydandadır. İstenirse, mevcut okullar buna göre düzenlenir, yenileri de buna göre açılır. Tabii, paranın para olduğu zamanda konan 20 lira aylığı, bugünün ölçüsüne ayarlamak ve Türkiye'nin verimli ve verimsiz bölgelerine göre, verilecek geçim toprağını reel bir hesaba bağlamak gibi küçük değişiklikler yapılacaktır.

«Ee, ya şu ayrık partiler bunu istemezse?» İstemezse ne demek? Bunun kısa cevabı şudur; Bunları yapmak için demokrasiyi bırakmak gerekmez. Ama demagojiyi bırakmak şarttır!

Köy Enstitüleri yeniden nasıl kurulabilir

KÖY enstitülerini yeniden kurmak için gittikçe büyüyen bir savaşımlar var. Köy enstitülerini benimseyenler günden güne artıyor. Dava bugün, yalnız köy enstitülerinin savunulduğu bir dava olmaktan çıkmış, daha geniş bir kitlenin malı olmuştur. Asker ve sivil aydınlarımız, aydın gençliğimiz, uyanık köylülerimiz, işçilerimiz köy enstitüleriyle yakından ilgili hale gelmiştir. Eğitimde halkçı ve hızlı bir kalkınmadan yana olan herkes bu dava etrafında birleşiyor. Köy enstitüleri yeniden kurulmalıdır diyoruz.

Fakat, acaba bu savaş nasıl başarıya ulaşabilecek? Köy enstitülerinin yıkılışından 18 yıl sonra karşılıklıya olduğumuz soru budur.

İşin gerçeği, sosyal ve siyasal bir devrim yapılmadan köy enstitülerinin yeniden kurulabileceğini sanmanın sadece bir hayal olduğudur. Köy enstitüleri olayını anlayanlar için, bu kötümser bir fikir değildir. Çünkü 1964 Tür-

kiye'inde siyasal iktidara emel yönünü veren ekonomik kuvvet sahibi sınıfların menfaatleri halkın uyanığıyla tam bir çatışma halindedir. Köy enstitüleri bu menfaat sahiplerinin işine gelmiyor. Onu yıkıma uğratan ve bugün de onun önünde bir duvar gibi duran başka bir kuvvet değildir.

Köy enstitüleri, Milli Kurtuluş Savaşı heyecanını yitirmemiş bir siyasal kadronun, savaşı iç gerçelliğe karşı yönetmek isteyen bir devrim kadrosunun eseriymiş. Köylünün uyandırılması, ilkel bir yaşayıştan kurtarılması için yurt ölçüsünde yürütülen bir ilköğretim seferberliğine temel olarak açılmıştı. Bu seferberlik, tarla, bahçe ve atelye gibi türlü iş alanlarının içine alan köy okullarıyla, köyün bütün hayatını sarmak ileriye götürmek amacı güdüyordu.

Köy enstitüleri bu ihtiyaca uygun bir biçim ve özde kuruldu.

DEVRİMCİ ÖZ

Bu kurumlarda laik, demokratik, halkçı eğitim gerçek olarak ve ilk defa geniş bir şekilde uygulandı. Belirgin özelliği iş içinde eğitim olan çağdaş eğitime, bir özentiden değil, kendi kazanılmaz zorunluluklarından, kendi gerçeğinden hareket ederek yöneldi. Fakir köylünün ayağına giden, köy çocuklarının gücünü birleştirerek doğrudan doğruya halk kaynağına eğilen ve köylü kitlelerinin uyandırılması gibi belli bir amacı olan bu eğitim hareketinin özünde sosyal ve siyasal bir devrim yatıyordu.

Fakat Köy enstitüleri olayı üzerinde yapılacak gerçek bir değerlendirme, hareketin ilköğretim sefer-

berliğiyle içine olan sıkı bağını ihmal etmek mümkün değildir. Çünkü, ilköğretim seferberliği uygulamasının doğurduğu türü sosyal ve siyasal meseleler, köy enstitülerini doğrudan doğruya etkileyen meseleler olmuştur.

Her devrim hareketimiz gibi, köy enstitülerini içine alan ilköğretim seferberliği de yönetimi yukarıdan aşağıya olan bir hareketti. Bu yüzden, özellikle halkın ortak çabasını gerektiren köy okulları inşaatı içinde ve halkın ekonomik durumuna ilgili tarla ve bahçe istismalaki işlerinde direnmelerle karşılaştı. Köy enstitülü tipi öğretmenlerin önüne köylerde türü baki engeller çıktı.

GERİCİLİKLE SAVAŞ

Fakat, içinde gerçekçi ve halkçı bir öz taşıyan bu hareket, köylünün desteğini kazanan bir yönde gelişti. Köylüler zamanla emeklerinin ürünü olan okullara çoğunlukla sahip çıktılar. Çocuklarının eğitimi için okul ve öğretmen ister oldular. Halkla ilişkilerinde daha gerçekçi bir davranış kazanan köy enstitülü öğretmenler, köylülerin desteğiyle başarılar gösterdi.

Köy enstitülerinde okuyan 17 bin gencin hemen hepsi köyün fakir çocuklarıydı. Köyle şehir arasındaki kaba ayrımın farkına varış, onlarda giderek bir fakir-zengin anlayışı ve bir sınıf bilinci uyandırmaya yüz tuttu. Çoğunlukla çevrelerinde sosyal adaletsizlikle ve gericilikle savaşan insanlar oldular. Böylece, köy enstitüleri, yönetimi yukarıdan aşağıya olan bir hareketin eseri olduğu halde, zamanla bir kitle hareketi niteliği kazandı.

Bu yüzden, her devrimci harekette çatışma halinde ortaya çıkan birtakım menfaatler köy enstitüleriyle daha köktü bir biçimde kendini gösterdi. Köylüyü uyandırmak, ortaçağlık bir yaygıyı değiştirmek istemesi, onu ortaçağ artığı bir sınıfın menfaatleriyle çatışma hâline koydu. Karşısında toprak ağalarını, vurguncu tüccarı, kasaba eşrafını ve bu menfaat gruplarının harekete getirdiği diğer gerici kuvvetleri buldu. Köy enstitülerinin yıkılması, toprak ağalığı sömürçülüğünün, halkın sırtından vurgunlar vurmanın ve egraf saltanatının sürüp gitmesini isteyen bu gerici kuvvetlerin zaferidir.

Fikir alanında ve siyasal savaşta bu menfaat çevrelerinin temsilciliğini yapanlar, köy enstitülerine saldıruklarını kopardıkları çığlığa hiçbir zaman kendileri de inanmadılar. Bu bakımdan, genellikle görüldüğü gibi, davanın özünü bir yana bırakıp köy enstitülerini, onların inatla sürdürdükleri aynı hesaplı çığıklarına karşı savunmak gayretine düşmenin yanlışlığı or-

tadır. Bu tutum, onlardan köy enstitülerinin yeniden kurulmasına razı olmalarını beklemekle aynı görünüyor.

ÖNLENEMEZ BİRİKİM

Köy enstitülerinin karşısına çıkan menfaat gruplarının kuvveti en olursa olsun, kırılmağa mahkumdur. Karşısında, aldatılmış halk yığınlarının uyanık evlatları günden güne bir birikme hâlinindedir. Bu birikim durmayacaktır. Bilimsel ve teknik gelişme, durmadan gelişen üretim kuvvetleriyle ve sürekli bir değişimle ortaya çıkan yeni sosyal ve ekonomik şartlarla ters bir yönde olan bu menfaat duvarının tek çaresizliği de bu birimi önleyememesidir.

Nitekim, köy enstitüleri savaşı hiç durmadan devam etti. Köy enstitülerinin köyde - şehirde, ugradıkları türü baskılara ve karşı komalara rağmen yürüttüğü bu savaş, diğer devrimci sınıf ve grupları da içine alarak genişledi. Gittikçe daha güçlü bir kitle hareketi oldu. Bunun sonucu bugün, hericilik - gericilik biçimindeki genel bir çatışmada, bütün hericilerin, bütün devrimci kuvvetlerin köy enstitülerinden yana çıkmalarıdır.

BÜTÜN HALK İÇİN

Köy enstitüleri, bütün devrimci kuvvetlerin ortak savaşıyla, diğer bütün reformların yanısıra gerçekleştirebilecek olan sosyal ve siyasal bir devrim hareketidir. Bu bakımdan, köy enstitülerinin yeniden kurulması, mevcut dayanışmanın hiç çözülmeden genişlemesine; ve davanın, işçi, köylü, küçük esnaf, bütün emekçi halkın ortak menfaatlerini içine alan bir genişlikte savunulmasına bağlıdır.

Bu ihtiyaç, bizi, köy enstitüleri davasını yeni bir biçim ve özde ele almaya götürmelidir. Köyü başbaşa şehre karşı koyan bir eğitim hareketi artık ne temel sosyal yapıyla uzlaşabilir, ne de işçi - köylü arasında

kurulacak demokratik güçbirliğine bir köprü olabilir. Bugün Türkiye'nin eğitim ve kalkınma meseleleri, köy - şehir farklılığı temel üzerinde ele alınamaz gerçekleştirilemez. Son 15 yıl içindeki hızlı şehirleşme hareketleri ülkemizin sosyal yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Nüfus dengesi köyden şehre seyreden bir yönde hızla bozuluyor. Şehirlerin dörtbir yanı çepeçevre gecekondularla mahalleleriyle kuşatılmıştır. Buralardaki işçi, işsiz yığınlarının köy illerden iyi bir hayati yoktur. Hatta birçok bakımlardan, gecekondular halkları daha zor bir yaşama kavgasının, daha karışık ve çözümlü güç meselelerin içine batmıştır.

Ülkemizin bu yeni görünüşü, sermaye karşısında emeğin durumunu, emek ve sermaye arasındaki ölçümü gözler önüne sermiştir. Durum büyük ölçüde şehir - köy farklılığından emek - sermaye çelişmesine kaymıştır. Bu ölçüm gittikçe derinleşmektedir.

Köy enstitülerinin şehre karşı, köylüleri kendine yeten bir ekonomik, sosyal seviyeye çıkarmak yönündeki gayretleri bu çelişmeyi kavrayamaz. Yeniden ayot biçim ve özde kurulması onun gerçekçi ve halkçı ilkeleriyle uzlaşamaz. Ülkemizin yeni eğitim ve kalkınma meseleleri, artık emek ve sermaye arasındaki temel çelişme görüşünden ele alınarak çözüme kavuşturulabilir. Köy enstitüleri bu yeni sosyal ihtiyaca göre, yeni bir biçim ve özde kurulabilir.

Bugün eğitim alanında karşı karşıya olduğumuz mesele, köy enstitülerinin laik, demokratik, halkçı eğitim ilkelerini ve belirgin özelliği içine eğitim olan çağdaş eğitimi, ulusal eğitimin temel yapmaktadır. İşçi, köylü, emekçi halkın bütün çocuklarını böyle bir eğitimin içine almak gibi sosyal bir meseleyle karşı karşıyayız.

Süleyman EGE

SOSYAL ADALET — YIRMİDOKUZ

“Toplum Kalkınması” yerine köy Enstitüleri

Köy kalkınmasına, toplum kalkınması metoduyla ulaşmak mümkün müdür? Ya da ulaşılacak istenen amaçlara daha çabuk ve daha iyi ulaşmanın başka yolları yok mudur?

Bu soruların karşılığını verinceye, Türkiye'deki uygulamanın başarılı olup olmadığı, başarılı yönde gelişip gelişmediği konusu incelenerek başlanmalıdır. İki yıldır süregelen çalışmalar karşılık uygulamaya alan genişletilememiştir. İlk elde yapılan çalışmalar da bu işle uğraşanların en iyi nitelik gösterenleri görev almışlar, fakat bugüne değin ne gibi sonuçlar almışları duyulmamış, duyurulmamıştır. Bu bakımdan, uygulamanın nasıl bir gelişme gösterdiği konusunda söz etmek güç olmaktadır.

Acaba bu metod gerçekten Türkiye köullarına uygun mudur? Ya da Türkiye'nin gösterdiği koşullara uygun bir metod geliştirilebilir mi? Benzer amaçlara erişmek amacıyla, bir devrede Köy Enstitüleri geliştirilmişti. Kısa sürede elde edilen başarıların bugüne ulaşan yankılarına rastlanmaktadır. Köy Enstitüleri gibi başarılı bir yaklaşımdan sonra, bugün uygulanmasına çalışılan metod, acaba hangi görüş ve düşüncelerle enstitülere yeğ tutulmuştur? Gerçekten enstitülere göre daha üstün bir kimlik taşımakta mıdır? Uygulanması neden istenmektedir? Uygulanmasında zarar var mıdır? Soruların bu soruların karşılığını verebilmek için, her iki metodun kıyaslanması gerektir. Başta söylemek mümkündür ki, her iki metodun çıkış noktalarında büyük ayrılıklar vardır.

TOPLUM KALKINMASINDA METOT

Çeşitli etkiler, bugün artık Türkiye'de köy sorunlarına eğilmek zorunluğunu kabul ettirmiştir. İşin incelenmesi gereken yönü, belliren soruna doğru ve en iyi biçimde nasıl eğilileceğidir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın «toplum kalkınması metodu, köylerde yaşayan toplulukların kalkındırılması amacıyla uygulanmaya çalışılmaktadır. Oysa, toplum kalkınması'ndan 5 yıllık plân'da söz açılmamıştır. Buna karşılık, bugün, ısrarla uygulanması istenmektedir. Organizasyonunu sağlamak için de Köy Bakanlığı kurulmuştur.

«Toplum kalkınmasının amacı nedir? Toplumun maddî kalkınmasının yanısıra, toplumsal davranışlara etki-

yerek halkla hükümet arasında işbirliğini arttırmaktır. Toplumun siyasal ve toplumsal sorun duygusunu geliştirmekle belli amaçlarla davranacak duruma getirilmesi, bugün saklı duran toplum gücünün ortaya çıkmasına yetecektir» denmektedir.

Geniş anlamda, toplum kalkınması metodunun ilerlemiş ülkelerde de görüleceği söylenebilir. Oysa, uygulamada, genellikle, geri kalmış, ya da, bir öteki deyişle, bir ekonomik ve sosyal düzenden bir başka ekonomik ve sosyal düzene geçmek isteyen ülkeler söz konusudur. Komünün en ligiç yönü, bu metodun ilerlemiş ülkelerece, geri kalmış ülkeler için hazırlanmış olmasıdır. Geri kalmış ülkelere geliştirilmiş bir metod değildir.

TEMELDE YANILMA

Toplum kalkınması metodunun çıkış kabulüyle bugüne dek yapılan denemelerin - Halkıverli denemesi gibi başarılı sonuçlar vermediği söylenebilir. Köye gönderileceklerin gönderilmeden önce bir yönlendirme «orientation» kursundan geçirilecekleri, dolayısıyla köylülerece benimseneceği düşünmüş olsa bile, bu yönlendirme kurslarının başarı düzeyinin ne olabileceği kuşku götürür bir noktadır. Bir bakıma sistem, iyi niyetlilik ve ülkücülük niteliklerini yanı sıra, yitksek bir uyarlama yeteneği - «intibak kabiliyeti» - gerektirmektedir. Bir öteki deyişle, sistemin uygulanmasında görev alınacak normalden üstün kişilerdir. Türkiye'mizdeki kabarık sayısı gözünde tutulursa, bu sayıyla orantılı sayıda, böyle «normal üstü» eleman bulunmak oldukça güçtür. Bu durumda, Köy Enstitüleri'ndeki çıkış noktası, ya da yaklaşım, daha zorlanmamış; normal kişilere dayanması bakımından da daha üstün olarak bellirmektedir.

Bu konuda, bir öteki nokta, toplum kalkınmasında, önder olarak geriden köye gönderilen kişilerin köyde tutunabilmesinin köyün kuvvetler dengesine uygun davranışıyla mümkün olabileceğidir. Bu durumda, kuvvetler dengesini ortaya çıkaran üretim düzeyinin değışiceceği beklenmez. Yeni tarım tekniklerinin uygulanması, verimin artırılması, ancak, varolan düzen bozulmadıkça mümkün olacaktır. Bu demektir ki, varolan sosyal yapıdaki kuvvetler dengesi değışimlecek, tersine olarak güçlenecektir. Böylece, «şehir-

den gönderilen önder» kabulü ile, toplum kalkınması metodunun çıkış noktasında yanlışlık yapıldığı ortaya çıkmaktadır. «Köylünün içinden bir önder» seçerek işbaşına getirmekte, seçilen bu önder kuvvet dengesine karşı duramayacağı için, başarıya ulaşmaya yetmeyecektir.

GERÇEKÇİ METOT

Her iki yaklaşımı, köy sorunları bakımından koydukları son amaçlar (nihal hedef) bakımından incelersek:

Toplum kalkınması metodu, her köye devlet hizmetlerinden daha geniş yararlanma yollarını öğreterek, her köyün kendi gücünü daha iyi değerlendirmesini sağlamayı, son amaç bilir. Köy Enstitüleri yaklaşımında, tüm köylülerin ülkede belirecek, ya da belirtmesi gereken işbölümüne göre ihtisaslaşacak yolda eğitilmesini sağlamak ve bu işbölümü meydana getirmek son amaçtır. Köy Enstitülerinin koyduğu son amaç, toplum kalkınmasının varmak istediği son amaçla kıyaslanmayacak derecede üstün durumdadır.

Ülke kalkınması ele alındığında karşılaşılan sorunun endüstrileşme ve şehirleşme, bir öteki deyişle, köy nüfusunun şehir nüfusuna aktarılması olarak belirdiği düşünülürse; toplum kalkınması, köy nüfusunun şehircel koşullara uyarlanmasını sağlayacak, güçlü bir yaklaşım değildir, demek yanlış olmaz. Oysa, köy enstitüsünün «iş içinde, iş ile iş için eğitim» sloganı ile ortaya koyduğu ihtisaslaşmış iş gücü eğitimi, şehirleşme ve endüstrileşmeye geçişi sağlayacak güçlü bir yaklaşımdır.

Öte yandan, Köy Enstitüsünün örgütlenme ve eğitiminin organizasyon bakımından ulusal bütçeye yük olmayacak biçimde varlığını sürdüreceği göz önünde tutulacak olursa, açık olarak görülmektedir ki, ülkenin kalkınması yolunda Köy Enstitüleri yaklaşımı, Toplum Kalkınması metoduna göre daha yararlıdır. Buna karşılık, Devlet Planlama Teşkilatı Köy Enstitüleri'ne yanaşmamıştır. Bunun nedenini, Köy Enstitüleri'nin kapanışına yol açan etkenlerde aramak gerekir. 1946 da başlayarak 1950 ye kadar ve daha sonraları Köy Enstitüleri'ne karşı koparılan baksız gürlüğünün karşısına, yeterli kanıtlarla çıkmayı ve Köy Enstitüleri'nin savunmasını yapmayı D.P.T. göze alamamıştır. Bu yönden, Meclis'ce kabul edilmiş Beş Yıllık Devlet Planı'nda «toplum kalkınması»nın bile yer almasını beklenirdi. Bugünkü Meclis'in yapısı, 1946 1950 Meclis'inin yapısından pek değışik değildir. Dolayısıyla, D.P.T. değil Köy Enstitüleri konusunu, toplum kalkınmasını bile Meclis'e getirme cesaretini bulamamıştır.

Makinalı Tarımın Köylerimize getirdiği yeni sorunlar

Haflı AYTEKİN

Şüphesiz, eski yöntem ve araçlarla yapılan ekim-biçimin hızla makineleşmesi, köy hayatında ortaya birtakım yeni ekonomik ve sosyal sorunlar çıkarmıştır. İnsan iş gücü yerine makinenin konması tabii olarak üretimin tekniği üzerinde önemli değişimlerle birlikte, köyün toplumsal hayatında bizl bazı yeni sorunlarla karşı karşıya getirmektedir.

Biz bu yazımızda, tarımda makineleşmenin köylerimizin ekonomik ve sosyal yapısında meydana getirdiği değişimler üzerinde duracağız. Hemen şunu da söyleyelim ki, makineleşmenin, ürünün maliyetine, çiftçinin geliri ne, arazi kira ve değerlerine, yapıldı etkilere de değinmek istiyoruz.

Bu yeni sorunları birkaç madde halinde şöyle sıralayabiliriz :

1 — Motorun köye girmesiyle arazi anlaşmazlıklarının % 50-55 oranında artması. (Bu anlaşmazlık, Toprak Dağıtım Komisyonlarının çalışma alanlarına giren köylerde daha da artıyor.)

2 — Motor sahiplerinin ağır borç altına girmesi.

3 — Yedek parça sıkıntısıyla birlikte, onarımdaki güçlükler.

4 — Artan motor sayısına paralel olarak, köylerde işsizliğin de artması.

5 — Şehir ve kasabaya göçler.

6 — Küçük işletmelerin motor gücüne sahip büyük işletmelerle rekabete edememesi yüzünden topraksız köylü sayısının günden güne artışı.

7 — Otlaklıkların tarla haline gelmesi yüzünden köylerde hayvan besleyenlerin azalması,

8 — Acemi ve yeteneksiz sürücüler elinde motorun çıkardığı kazalar.

BİR AMERİKALI

Bundan onbeş yıl önce Marşal yardımıyla Türkiye'ye fazla sayıda traktör girmeğe başladığı zaman, başımızda bir hayli tartışmalar oldu. Bunlar arasında, 16.6.1949 günlü Vatan gazetesinde bir Amerikalının yayınladığı uzun bir yazının ilgi çekici bulunduğu bazı parçalarını alıyoruz.

Richard D. Robinson adındaki bu Amerikalı, «Anadoluda tarım alanında atılabilir en uygun gelişme adımı, tarlalarda öküz yerine ar çalıştırmaktır» cümleleriyle başlayan yazısında, Motor ile Karasabun'du, öküzle atın uzun uzun karşılaştırmasını yaptıktan sonra, Karasabun'dan Motora, öküzden atın geçerken, köylü ekonomik ve toplumsal yapısında meydana getireceği değişimleri deri silerek Türk köylüsüne bazı öğütlemelerde bulunuyordu.

Bu öğütlerin başında :

1 — Geniş bir şekilde orman yetiştirme hareketi,

2 — Gübre sanayinin kurulması,

3 — Tarla işlerinde kullanılmak üzere iyi çims ay yetiştirilmesi,

4 — Harman makinelerinin her tarafa dağılması,

5 — Tarıma ait ana bilgilerin köylüye öğretilmesi,

6 — Hükümete ait boş arazinin satışa çıkarılması,

7 — Köylüye açılan kredi miktarının büyük ölçüde yükseltilmesi gelmektedir.

Türkiye'deki tarımın geleceği hakkında düşünce ve görüşlerini böylece birkaç maddede halinde stralyan Amerikalı, yazısının bir yerinde şöyle der: «Türkiye'ye ağır makineler ügü söz bir şekilde girersek olursa pek sürül büyük toprak sahipleri alabilirine zengileyecek, ama buna karşılık milyonlarca köylü fakirleşecektir. Zaten Türkiye'de tarım işçilerinin menfaatlerini savunacak kurum hâkimleri d. eksik ve yetersizdir.»

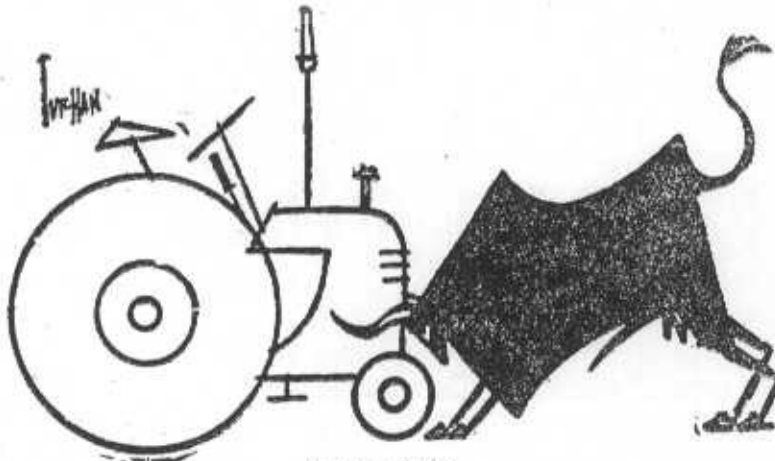
Bu satırlar bundan onbeş yıl önce, Türkiye'de tarımın makineleşmeye doğru gittiği yolda bir Amerikalı tarafından kaleme alınmıştır.

Sorumu bir başka uçudan ele alan Amerikalı yazar, kaygısını saklamıyarak, motorun köye girmesiyle Türk köylüsünün birçok ekonomik ve sosyal dâvalarla yüzyüze geleceğini — yazısının sonlarına doğru — açıkça anlatmaktadır. Bu satırlarda gizlenen politik etki ve kaygıları bir yana, yazının diğer bölümlerindeki sebep ve doğruluğu — aradan geçen buca yıl sonra bile — bğülu kabul etmek gerekir. O günden bu yana gerek çeşitli köylerde tarafımızdan yapılan incelemeler, gerek Siyasal Bilgiler Fakültesinin 1954 yılında yayınladığı «Türkiye'de Ziraat Makineleşme» adını taşıyan — bir anketin sonucunu gösteren kitapta bu gözlemlere uygun düşen değerlendirmeler rastlanmaktadır.

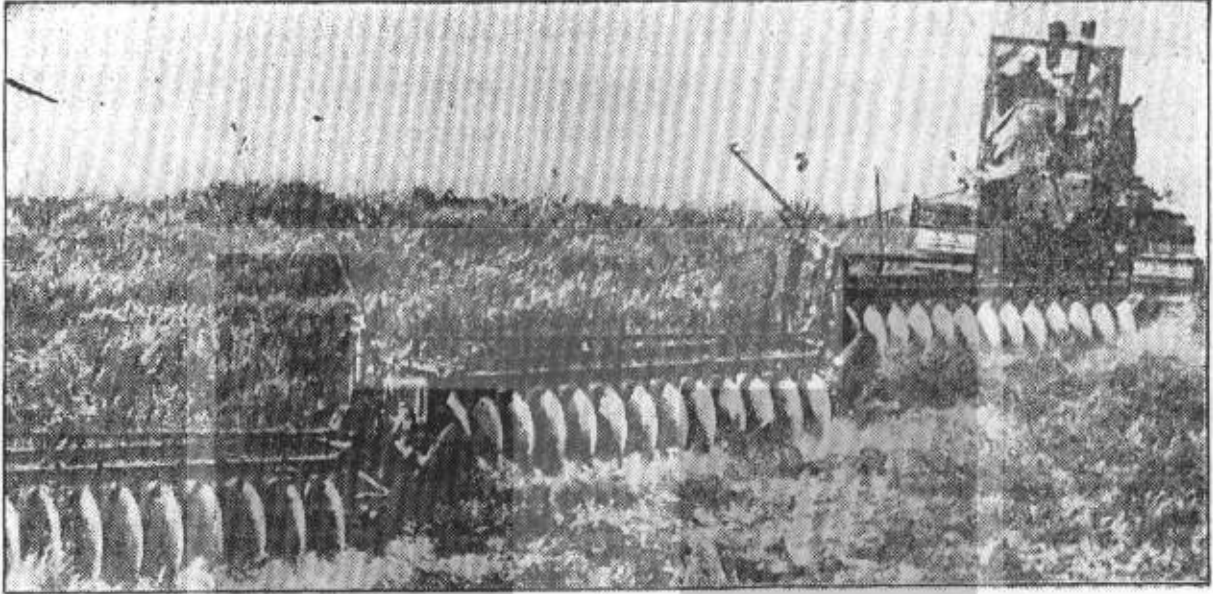
ANKET ve GERÇEKLER

Türkiye'nin Ağrı ayrı bölgelerinde 24 ilin 448 köyünde yapılan anketle, motorun köye getirdiği sorunlar üzerinde durulırken aşağı yukarı bizim yukarıda 8 madde ile belirtmek istediğimiz sonuçlara rastlanmaktadır. Kitabın verdiği sayılara göre, anket alanına giren 448 köyde 5636 traktör vardır. Ortalama olarak anketin içinde kalan köylerde, köy başına 12 kadar traktör düşmektedir. Aynı yıllarda memleketteki traktör sayını 18505 adet olarak saptanmıştır.

1948-1952 yılları arasında, yani köye makine girdikten 4 yıl sonra, bütün bölgelerde traktör başına 287 dönüm bir genişleme olmuştur. Anketin yapıldığı bölgelerde dönüm başına buğdaydaki artış miktarı 30-35 kilo arasındadır. Ayrıca 1948 yılında anket alanına giren bölgede buğday ekimi, 170105 dönüm iken, 1952 yılında bu miktar 344023 dönüme yükselmiştir. Gene kitabın verdiği sayılara bakılır-

YAZISIZ

an anketin yapıldığı köylerde arazi anlaşılmazlığı % 44 oranında artmıştır. Anlaşılmazlığın arttığı bölgeler içinde Orta Anadolu köyleri başta gelmektedir.

Türkiye arazisinde 1948 yılında % 55 mer'a, % 17,7 tarla iken, bu miktarın 1952 yılında % 44 ü mer'a olarak kalmış, % 22,4 ü de tarla haline gelmiştir. Bu dört yıl içinde anketin yapıldığı bölgelerde çift hayvanları % 60 oranında azalmıştır. Genel kitabın verdiği sayılara göre, % 88 ini pratikden yelisen şoförlerin kullandığı traktörlere ödenen onarım masrafı 796 - 1670 lira arasında değişmektedir. Ayrıca Ziraat Bankasının, traktörü olan çiftçilere açtığı «Akaryakıt Kredis» yılda ortalama 2712 lira tutmaktadır. Anket alanındaki bölgede köylülerin bankaya, yessir yerlere yaptıkları borç miktarı 27 milyon üstündedir. Bu borcun 25 milyon lirası Ziraat Bankasına, geri kalanı da şahıslardır.

GÜNÜMÜZDEKİ DURUM

Şimdi 1948 den zamanımıza kadar geçen onaltı yıllık devre içinde motorun köylerimizde getirdiği yeni sorunlara bir göz atalım:

Traktörün karasabanla karşılaştırılması yapıldığı zaman görürüz ki, karasabanın haftalara, aylara sığdığı işleri, motor fazla insan gücü harcamadan, zamandan da tasarruf etmek suretiyle, çok kısa bir sürede yapıp getiriyor. Yalnız burada önemli bir noktayı işaret etmeden geçemeyeceğiz. Köylülere çöze makineli tarımın ekim biçim, sürme-savurma nadas işlerinde köylüye sağladığı kolaylıklar yanında, ürünün maliyeti üzerinde gözle görülen bir farklılaşması görülmektedir. Buna sebep olarak da birinde sarfe-

dilen fazla zamana ve emeğe karşılık, diğerinde başgösteren yedek parça ve akaryakıt sıvımları (motorun parçalanmış küçük topraklar üzerinde fazla zaman kaybediği verimli bir çalışma yapamaz), tamir güçlükleri ve karaborsa durumu gösterilmektedir. Gene köylülerin anlattıklarına göre, normal çalışan bir motorun yıllık akaryakıt ve onarım masrafı çok kere 5-6 bin liranın üstündedir. Bu para da, insan emeği hariç, tahminimizce kapasında 10 çift öküz veya 5 çift beygir besleyen bir reoçberin yıllık hayvan bakım masrafına bedeldir.

ONARIM ve TAMİR İŞİ

Orta Anadolu'da traktörler genel olarak sehir ve kasabalardaki atölyelerde onardır. Şayet makineler Ziraat Donatım ve şirketlerden alınmışsa bu kurumların tamir atölyeleri müşteri tarafına oldukça kolaylıklar gösterir. Çok zaman traktör sahibi böyle acı olaylarla karşılaşır ki, bazan bakarsanız makinenin kırılan önemli bir parçası acentelerde bulunmayabilir. O zaman bu parça, sekiz on mistli —bazan daha fazla— bir fiyatla, ya karaborsadan sağlanır, ya da döviz çıkartılarak —şayet adamını bulabilmişse— dışardan getirtilir. Bunlar da tabii kolay olmaz. Bazan bir parça geldi-gitti deyinceye kadar, aradan altı ay, bir yıl geçer. Geçenlerde Yerköy tarafında bir köylünün traktörünün önemli bir parçası olarak krank'ı kırıldığı için, makinesinin bir yıldan bu yana, bir tarafta böylecene durduğunu işitmiştim. Gerçek fiyatı 300-400 liranın biraz üstünde olan bu aleti karaborsadan 3 bin liraya güç belâ buldukları zaman, sahibinin nasıl sevindiğini gene aynı ağızdan dinlemiştim.

MOTORUN İSGUCU

Yaptığımız incelemelere göre, bir motoru tam verimli çalıştırmak için motor sahibinin elinde 2000-2000 dönüm arasında bir toprağı bulunması gerekmektedir. Arızasız, sağlam bir motor bu kadar bir toprağın üzerinde, gaz ve benzin de zamanında bulunduğu takdirde, ancak tam verimle çalıştırılabilir. Motor sahibinin elinde 3000 dönüm toprağı varsa, bunun yarısı olan 1500 dönüm toprağı ekime hazırlamak için vadaş yapmak zorunluğundadır. Tabii geri kalan 1500 dönüm toprağı aynı yıl içinde ekip biçecektir. Bu işi yapan bir motor, tam verimle çalışıyor demektir. Şayet motor sahibinin elinde işletecek bu kadar toprağı yoksa, o zaman kira ile veya ortaklaşmaya bu miktar toprağı bulmak zorunladır. Elinde traktörel olan köylünün bütün toprağı 300-500 dönüm civarında ise, makine birkaç gün içinde bu toprağı işledikten sonra ya boş kalacaktır, ya da ücretle başkalarının toprağını sürrecektir. Şuraya buraya serpilmiş küçük parçalar halindeki bu toprakları işlerken gidip gelmelerde fazla akaryakıt, fazla zaman kaybedeceğinden bu şekil işletmecilikte, motor sahibi verimli bir çalışma yapamayacaktır. Tabii tahminimize göre bugün Türkiye'ye giren motorların ancak % 10 u birinci gruba uygun bir çalışma yapıyor.

MOTOR KÖYE GIRINCE..

Traktörün köye girmesiyle köyün iş hayatında ve yaşayışında bazı değişiklikler olmuştur. Bir kere insan çalışması yerine motor gücünün geçtiği köylerde işsiz güçsüzlerin sayısı görünür bir şekilde artmıştır. Hele motorun geldiği köy, tek ürüne bağlanmışsa, işsizliğin artışı daha açık olarak kendi-

ni göstermektedir.

Sorunu biraz daha somutlaştırmak için, sizinle hep birlikte bir köyü inceledik:

MOTOR VE KARASABAN

Ankara merkezine bağlı S. köyü bundan 20-22 yıl öncesine kadar her alle işletmesine yetecek miktarda toprağa sahipti. Aralarında köylüyü iliklerine kadar sömüren derebey artıkları, geniş topraklara sahip ağalar bulunmadığı için kıtlık, kuraklık yılları dışında çiftçi aileler ellerindeki topraklardan az çok yeygillerini çıkarabiliyorlardı.

Günün birinde düşkün, fakir bir köylüden aldığı 150 dönüm kadar toprakla aralarında gehirli bir zengin türedi. Öküzün adamın varlığı pek göze batmadı. Köylülerin içinde «zenginden kemlik gelmez, fayda gelir» diye sevenler bile oldu. Bu atacak gönüllü, güleç yüzlü yeni komşularının varlığı köylülerin serindirdiysen, adam yavaş yavaş köylülerin evlenme, ölüm, hastalık, vefat, askerlik, kıtlık, kuraklık gibi düşkün ve zayıf durumlarından faydalanarak ve arazisinin sınırlarını genişletti. Günün birinde gehirli ağanın toprağa karşı öyle bir ıstıbaşı kabardı ki, paralı parasız türlü yollarla elde ettiği tapu ve senetlerle S. köyünü dört bir yandan sınıksız kuşattı. Bir sabah köylüler, uykudan gözlerini açtıkları zaman motor sesleriyle karşılaştılar. Çarpıp çabalamaları nafiye idi. Bir çift dev gibi motor, köylünün mer'a ve yayılım için ayırdıkları ne kadar arazi, hozan, kıraç arazi varsa hepsini yalayıp yuruyordu. Bu uğurda diğünmek, uğramak para etmedi. Çünkü kısa bir zamanda ağa, köylünün kan değerindeki bu güzelim topraklara tapu çıkartarak olduğu gibi üzerine yiktirmişti.

Aradan on yıl bile geçmeden, sehirli ağanın onun dönümü aşan çiftliği ortasında, köy küçüldü, ufaldı, arıklaştı. Otuz hane, yirmibeş haneye indii. Yirmibeş haneden da kala kafa, canı içinde ancak on pençber kaldı.

Acaba bu neden böyle oldu? Şimdi burada, köylülerden aldığım sayılara dayanarak motor gücü ile karasabanın çıkardığı işlerin bir karşılaştırmasını yapalım; o zaman kahahatin motorda, makine gücünde değil, onu kullanan, organize eden ellerde olduğu kendiliğinden anlaşılacaktır.

KÖYLÜ EMEĞİ VE KAZANCI

S. köyünde tek çiftli bir reuçper, 60 dönümlük bir toprağı nadas etmek, ekmek, biçmek, dövmek, eye ve anbara taşımak için hayvanı, karısı kızını ile tam beş ay çalışmıştır. İnsan emeği olarak da 90 gün ekim ve nadasa, (her gün üçer ırgattan) 20 gün içinde 60 ırgat biçmesine, 10 gün tırmığa, 20 gün sap çekimine, (her

gün üç kişi çalıştırmak suretiyle) 30 yevmiye de harman işine olmak üzere beş aylık süre içinde 270 günlük bir iş gücü harcamaştır. Hayvanların emeği dışında yalnız 270 gün (yevmiyesi onar liradan olmak üzere) el adamı çalıştıran reuçberin çalıştığı kim-selere yılda en aşağı 2700 lira ücret ödemesi gerekiyor. Bu toplama bir çift öküzün en az on liradan beş aylık yevmiye tutarı olan 1500 lirayı da ekliyoruz. O zaman 60 dönüm bir toprağın nadası, ekimi, biçimi, harman kaldırımı için yalnız para olarak 4200 lira hayvan ve insan emeği istemekte oldu ğu görülür. (Burada reuçberin, karısının, çocuklarının, eşeğinin çalışma ve iş gücleriyle, hayvan-hakımı için harcadığı günleri, üretim araçlarının amortismanlarını hesaba bile katmıyoruz.)

Orta bir ürün yılında bu tip bir reuçberin satışa çıkardığı zahire miktarı 2000 kiloyu aşmaz. Bunun da en son zahire fiyatları üzerinden paraya dökersek 1400 lira tutar. Şu hale göre 4200 liralık bir emeğin karşılığı köylüye ancak 1400 lira tutar. Şu hale göre 4200 liralık bir emeğin karşılığı köylüye ancak 1400 liralık bir kazanç getirebiliyor demektir. Buna kendi yeygisi, hayvan yemi, tohumluk için ayırdığı bir okadar miktarın karşılığı 3600 lira daha katılmalı. Bu duruma göre 60 dönüm eken bir reuçber, bu bir yıllık çalışmasına karşılık 5000 liralık bir zahire alıyor ki, bu da, hayvan yemi, tohumu vesairesi çıktıktan sonra bugünkü işçi yevmiyesi üzerinden hesap edildiğinde, bir yıllık çalışmasını 80 lira zararla kapatıyor demektir. Buradan çıkardığımız sonuca göre, 1963 yılında gündeliği 10 ar liradan olmak üzere 270 gün çalışan bir ırgat, 60 dönüm eken orta halli bir reuçberden biraz daha fazla gelir sağlamak şansına sahiptir.

MOTORUN KAZANDIRDIĞI

Öyle yandan motorun yaptığı işe de buracıkta bir göz atalım. Ağa elindeki 3000 dönüm toprağın nadasına, ekilmesine, biçilmesine, 200 günlük motor çalışmasına ancak 500 insan gündeliği katmıştır. Burada çıkan tek sonuç: Bir karasabanla 100 dönüm bir toprağın ekimini, biçimini, harman ve sürülmesini yapmaya kadar, motor 3000 dönümlük bir iş yapıyor demektir. İşçi sayısına gelince: Aşağı yukarı arazisinin yarısını dinlenmeye bıraktıktan sonra geriye kalan 1500 dönümden 10.000 yarım (117.000 liralık) buğday kaldıran ağanın kullandığı işçi sayısı ile ektiği 180 dönümden ancak 1000 yarım (1 yarım 16 kg.) kaldıran köylünün kullandığı işçi sayısı birbirine eşit oluyor. Köylünün beş ayda 270 yevmiye ile yaptığı 60 dönüm bir toprağın ekimi, biçimini motor en çok 3-4 günde, sekiz-dokuz kişinin çar-

lığıyla elde ediyor.

Artık bu sayılardan buğdayın bir tonunun ağaya ve köylüye kaç mal olduğunu bulmak, okuyucularımıza düşüyor. Şu kabataslak rakamlarla belirtmeye çalıştığımız tablo ile motora sahip olan bir ağanın karşısında orta ve küçük toprak sahibi köylünün geleceği hakkında bir yargıya varmak, hiç de güç bir problem olmasa gerek.

Aşağıya aldığımız şu küçük tablo bile motor ve karasabanı karşılaştırmasında bazı gerçekleri açıklaması bakımından, gerçekten üzerinde durulmaya değer. Geçen yıllarda 21 evli S. köylülerinin iş günlerinde 21 çift öküz, 4 çift beygir, 3 çift manda, 28 adet eşek, beş ay müddetle bu hayvan gücüne hergün ayrıca 70 tane insan gücü katmak suretiyle kaldırdıkları 7000 yarım buğdaya karşılık, bir motor ve bir biçer-döver'e sahip olan bir ağanın kaldırdığı ürün, 20.000 yarım aşmıştır.

Köylülerin yaptığı hesaba göre, 30 dönümlük bir toprağı işlemek üzere motorun yaptığı masraf, ortalama olarak 70-75 lira arasındadır. Bu durumda göre bir dönüm toprağın sürülmesi motora 250 kuruşa mal olurken, aynı miktar toprağın pulluk ve atla sürüldüğü zaman (her dönümde iki lira birden farkederek) sahibine 450 kuruşa mal olduğu görülmektedir.

MOTOR FİYATLARI VE KÖYLÜNÜN ARAÇLARI

1950 den 1963'e kadar 15 yıl içinde köylünün kullandığı tarım araçlarının fiyatındaki artış % 400 ü bulduğu halde, tahıl fiyatlarındaki artış % 27,5 i geçmiyor. Çiftçilik yapabilmek için 1950 yılında Orta Anadolu köylüsü araz ve gereçler için 1979 lira öderken, bu sayı 1963 yılında 8293 liranın üstüne çıkmıştır.

Orta Anadolu köylerinde yaptığımız geçim araştırmalarında şöyle bir sonuç varıyoruz :

6-7 nüfuslu orta halli bir köylü ailesinin geçimini sağlaması için (kurak bölgelerde) elinde 100-150 dekar (dönüm) toprağına sahip olması gerekmektedir. Köylünün bu miktar bir toprağı ekip biçmesi, nadas etmesi için bir tek gerekli canlı-cansız tarım aletlerine, bu günün fiyatlarına göre, enaz 8500 lira kadar bir para sarfetmesi gerekmektedir. Buna, dönümlü 50-100 liradan 100 dönümlük bir toprağın tutarını ekleyecek olursak, 5-10 bin liralık bir büyük sermaye gerekecektir. Bu sayılar tarım sektöründeki sermaye-hasıla ilişkisinin köylüye ne kadar güç durumlara soktuğunu açıkça göstermektedir.

Çorum'un Sarımbey köyünde yaptığımız incelemelerden burada bazı somut örnekler vereceğiz.

Köye traktör 1955 yılında girmiş bulunuyor. 1957 de 7 traktör varken, 1963 yılında 14 traktör ve 2 biçer-döver var. Bir traktör çıplak olarak 35.000 lira ediyor. Takımları ise, pulluk 4.000 lira, diskaro 1.000 lira, remork 5.000 lira, tırmık 2.000 lira, mibzer 3500 lira ve toplam olarak 50.500 TL'dir. Traktörler eşit eşit taksitler halinde dört yıl içinde ödenebiliyor. T. C. Ziraat Bankası traktör için geniş kredi açmış. Orta Anadolu köylüsü traktörü, diğer bölgelerden farklı olarak, Ziraat Bankasından almayı tercih ediyor. Traktör sahibi olabilmek için parasını verebilecek güçte olmak, ya da kredi bulabilmek gereklidir. Bu da daha çok büyük çiftçinin olanakları içindedir. Orta tip bir çiftçi ile, küçük çiftçi, traktörün hayalin den bile uzaktır.

Çeşitli bölgelerden aldığımız bilgiler göre, köylünün kullandığı canlı araçlarda dayanma ve iş görme gücü, ortalama olarak 10-12, cansızlarda ise 7-8 yıldır. Motorda ise, iyi bakıldığı takdirde, bu iş görme süresi 12-13 yıl kadar uzatılabilmektedir.

MOTORUN KÖYE GETİRDİĞİ SORUNLAR

Sayer traktör sahibi, biçicilik, bahçecilik gibi tarımın öbür şubeleriyle uğraşıyorsa, boş kalan zamanlarını bir dereceye kadar değerlendirebilir demektir.

Geçen yıl uğradığım köyümde, vaktiyle harman-hayat işlerinden başını kaşımaya vakti olmayan köyün ağasının, daha Ağustos başlarında bütün işlerini bitirip elinde tesbih, kahveler de, şurada burada vakit öldürdüğünü görmüştüm. Kafa dengi arkadaşlarıyla gündüz kahvelerin, gece meyhanelerin tadını çıkarırken, aynı adam:

«Ne yapalım, yiğen» diyordu. «Motorla işi kusa kesiyoruz, Gâvurum motoru bize insan gibi çalışmayı ve yaşamayı öğretti. Ne idi o günler! Hay van peşi koğala. H uşarı derdi çek. Oniki ayın iki ayında şöyle sereserpe uzanamyorduk. Sen de bilirsin ya, o zamanki dirliğimiz it dirliği idi. Çoluk, çoban Sarıyıldız'la yollara düşer, akşama kadar o tarla senu, bu tarla benim, bir araba sapı zor-ser yıldır harmana dönerdik. Ya şimdi «makine ye kuvvet. Gözünü sevdiğim oniki ayın yalnız iki ayında çalış, on ayında yat aşıgt. Yalnız sana birşey daha söyleyeyim mi? Bu gâvurum icadını kapıya koyon mu, borcum olmayacak, bir. Bu kanarayı doyuracak toprağın olacak, iki. Ondan ötesine Allah kerim!..»

Ağanın ifadesinden de anlaşıldığı üzere, ayrıca yukarıdaki sayılarda da belirttiğimiz gibi, motor, az işçi kullanmak suretiyle çok işi az zamana sığdırdığı için köylerde işsizlikle

rin sayısını çoğaltıyor. Öbür yandan motor gücü karşısında tutunamayan küçük toprak sahipleri de yavaş yavaş bu işsizler kafflesine katılınca, Türk köylüsünün gelecekte çözümlenmesi gerekli bazı toplumsal sorunlarla karşı karşıya geldiğini göreceğiz.

Bugün, motorun köylerdeki çalışma şekli :

- 1 — Kendi toprağını işleme
- 2 — Yarıcılık
- 3 — İcar ve ücret.

Her üç şekildeki işletmede de insan ve hayvanı gücünün yerini motor aldığından insanlar boş kalmakta, ister istemez kendilerine yeni iş olanakları sağlamak için şehirlere koşmaktadır.

Öbür yandan motorla tarım yapılan bölgelerde tamamiyle bunun tersi olaylarla da karşılaşmışız oldu. Köylerin mizin işlenmemiş, geniş toprakları üzerinde ilk kez traktör dönmeğe başladığı zaman, şehirlerin istihası kabardı. Kolay kazanç peşinde koşan çeşitli meslek erhabı tarafından köyün boş topraklarına yeni bulunan kıtalar daki altına hücum gibi bir koşuşma, bir akımdır başladı. İlk hamlede şehirlerden köye gittiler, bol bol toprak kiralandılar. Teşebbüslerini, ürünün bereketli yuhna rastlatınlar kârla, ertelenenler zararla ayrıldılar. Bunların içinde terzisinden marangozuna, tıccarından memuruna dek kimler yoktu ki.

YENİ TIP AĞALAR

Konumuzla ilgili olduğu için, size burada, sırtını eski bir iktidara dayarak kısa bir zamanda zengin olma yolunu bulan «kaptıkagıt» bir ağadan küçük bir örnek vermeyi yararlı buluyorum :

Yozgat'ın Paşaköyü adında bir köyde oturan üç ağanın birleşerek zaman zaman Ziraat Bankasından nasıl para sızdırdıklarını şöyle anlatıyor: Bugün Bankaya 100 binle, 180 bin arasında borçları olan bu ağalar, 1950 yılına kadar şundan bundan faizle para dilenen ufak birer rengperken bugün üçünün de kapaşında birer motorları, birer cipleri varmış. Bunun dışında, Şeyh Bekir denen, köyde uzun zaman ocak bucağ başkanlığı yapmış bir ağanın 205 bin liraya malettiği 15 tonluk bir de Man arabası varmış. Köylüler, içmeye su bulamazken bu ağalar, «damızlık hayvan yetiştireceğiz» demişler; almışlar. «Merinos» demişler, almışlar. «Örnek bağ, bahçe yetiştireceğiz» demişler, almışlar. Bugün hadsiz besapsız çektikleri bu paraların bir kısmını har vurup harman savurduktan sonra, artakalanıyla da kaplarının önüne ayrı ayrı birer çeşme oturtmuşlar.

MOTORUN ÇOĞALMASI VE HAYVANCILIK

Motorun köye girmesi, tarımın bazı

kollarında görünür gelişmeler kaydederken, bu gelişmenin diğer bazı kollarında gerilemelere ve zararlarla yol açtığı, bugün memleketimizde herkesce bilinen bir gerçektir. Bunların arasında hayvancılığımızın uğradığı zararları sayabiliriz. Bundan birkaç yıl önce Çiçekdağ köylerinde davarcı bir aşiret başkanının ağzından dinlediğim şu sözler, bu gerçeği ne güzel ifade etmektedir :

«— Bir çiçekle yaz gelmez, beg. Hüküme, gâvurum motorunu memleketle soktu da kâr mı etti? Evvelce bu mevsimde Çiçekdağ ve çevresinde obalardan yalnız Akdağ yaylasına birkaç milyona yakın davarcı çıkardı.

Ya şimdi? Bu motor belası, küçük zürra ile otlaklarımızı da yalayıp yuttu. Aşiret davarsız, köylü toprak-sız kaldı.»

Köylünün konuğnasındaki bu gerçeğe kutacak fazla bir söz var mı, bilmem.

MOTORUN SEBEP OLDUĞU KAZALAR

Acemi ve ehliyetsiz sürücüler elinde motorun köylerde sık sık kazalara yol açtığı görülmektedir. Geçenlerde, Ankara'nın yakın bir köylüsü, «köyü müzde topu topu sekiz motor var ama, dört yıldan bu yana verdiğimiz kurban altıyı geçti.» diye dert yanıyordu.

Sorup soruşturduğum başka bölgelerin başka başka köylerinde de motor kazasında ölenlerin hiç de Ankara'nın bu köyünden aşığı olmadığını üzün tül ile öğrendim. Kazaların başında sürücülerin acemiliği ve ehliyetsizliği, köy çocuğumuzun makineye karşı olan aşırı merakı gelmektedir. Yolların düzensizliği, köylerde motor arızalarından anlıyan kimselerin bulunmaması ve dek parça temininde çekilen güçlükler de kazalarda başlıca rol oynamaktadır. Teknik bilgilerin yoksun köy çocuğumuzun makinenin başına geçince çok kerre bildiği, yanıldığına yetmiyor.

Bugün köylerimizde vaktiyle kağnya, arabaya gördürülen her çeşit iş motora gördürülüyor. Tarla işlerinden artan zamanlarında motorunun peşine bir remork takan köylü düşüyor yollara. Haydi şehire, pazara. Haydi tasyona, yolcu karışılamağa, Haydi gelin almağa. Haydi bağa, bahçeye. Köylü bugün motorunu okadar çeşitli işlerde kullanıyor ki, çarşıya pazara bu gidip gelmeler her çeşit yük taşımalar yanında, kafaları dumanlayıp zilzurna oba köyün düğün ve derneklerine gece baskın yapımlara, şehirde sinemalara, ya da temsile gitmelete kadar.. Bugün köylerimizde motor kullananların yüzde doksanını pratikten yetişenler teşkil ettiğine göre, bu çeşit çalgınlıkların motorun içindekiler için nasıl bir son ha zırladığını artık siz düşünün.

İranda Toprak reformu

İRAN'DA TOPRAKLAR MESELESİ

Komşu İran'da 1962 yılı başlarında bir toprak reformu kanunu yürürlüğe konmuştur. Az gelişmiş memleketlerin pek çoğu ikinci dünya savaşından sonra, ekonomilerinin teşkil eden tarım kesiminde eski istihsal bağlarından kurtulmak için toprak kanunları çıkarmışlardır. Ancak bu kanunların hepsini eşit tutmak doğru değildir. Bunların metinleri ve uygulandıkları ortam birbirinden çok farklı olduğu gibi, amaçları da değişmektedir. Bizde de «İranda bile toprak reformu yapılırken», memleketimizde bunun henüz gerçekleşmemiş olmasından yakınanlar vardır. Şüphesiz bizim de, köklü bir toprak reformunu uygulamamız gerektiğinde köylüler, işçiler ve ilerici aydınlar oybirliğine varmışlardır. Ancak bunu İran'da çıkarılan toprak kanununa veya benzeri örneklerle bağlamaktan titizlikle sakınmak gerekir. Burada İranda çıkan toprak kanununa ve toprak meselesine ana hatlarla kısaca değinilecektir. Kanunun incelenmesinden bir toprak reformuna esas teşkil edemeyeceği görüleceği gibi, İranın toprak meselesine herhangi bir çözüm yolu getirmediği de açıkça anlaşılacaktır.

Suat AKSOY

İran gayet geniş topraklar üzerinde (1.830.000 km²) az bir nüfusu (20 milyon) geçindirememektedir. Bu 163 milyon hektar toprağın ancak 16 milyon hektarı fiilen işlenmektedir. Bu durum, ekime kazandırılacak daha pek çok toprağın bulunduğunu göstermektedir. Ekime kazandırılacak toprakların 33 milyon hektar kadar olduğu tahmin edilmektedir. Ekilen toprakların üstünde ise 20 milyon nüfusun 13 milyonu yaşamaktadır. Yani İran nüfusunun % 75 ini köylüler teşkil etmektedir. Bu köylülerin ise aile başına (5-10 kişi) yıllık gelirlerinin en iyimser tahminlerle 70 dolar olduğu söylenmektedir.

TOPRAK DAĞILIŞI

İran'da ekilen topraklar üzerinde mülkiyet dağılımını gösteren kesin istatistikler yoktur. Ancak eldeki bazı rakamlar toprak mülkiyeti dağılımındaki açık adaletsizliği bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Köylülerin % 60 ının hiç toprağı yoktur. % 33 ünün ise 3 hektardan daha az toprağı vardır. Yalnız % 1 i 20 hektardan daha fazla toprağı sahiptir. Buna rağmen İran'da tarımsal işletmelerin genişlikleri hektar, dönüm veya başka bir birimle değil, köy sayısı ile ölçülür. Bir ağarın (İran'da bunlar yüksek Aristokrasi tabakasını teşkil ederler) zenginliği sahip olduğu köy sayısı ile ifade edilir. İrandaki köylerin sayısı ise 58.000 dir. Bu köylerin 33.000 i mahdut sayıda feodallerin elindedir, 20.000 adet köy ise sadece 37 büyük ailenin elindedir. Bazı büyük mülk sahiplerinin 600, 700 hattâ 800 köyleri vardır. Bunların genişlikleri levigre veya Hollanda kadar tutar. Şaha alt toprakların 1.500.000 hektarı bulan 2.000 köy kadar olduğu tahmin edilmiştir. Bunlar bir yılda ekilen toprakların % 25 ini teşkil etmektedirler.

Birleşmiş Milletlerin 1955 tarihli bir raporunda ekilebilen toprakların % 85 inin feodallere, hanedana, devlete ve vakıflara ait olduğu gösterilmekteydi. 1962 Kasımında İran Tarım Bakanlığı mülkiyetin dağılımına dair aşağıdaki rakamları veriyordu: 33.000 köy büyük toprak sahiplerinin, 6.000 köy vakıfların, 4.000 köy şahin ve devletin, 15.000 köy zengin köylülerin.

«BEŞ FAKTÖR SİSTEMİ»

Bu çok geniş topraklar üzerinde köylüler, en iptidai metotlarla ortakçı sıfatıyla istihsalde bulunurlar. Ortakçı-

lık mukavelesi ise Ortadoğu'da yaygın olan «beş faktör sistemine» dayanır. Yani elde edilen mahsul getirilen istihsal faktörlerine göre beşe ayrılır: Toprak, su, tohum, hayvan ve emek. Bu istihsal faktörlerinden her birini getiren 1/5 mahsule hak kazanır. Ortakçının ise emeğinden başka birşeyi yoktur. Böylece emeğinin mahsulüne yalnız 1/5 ini alır. Kalan 4/5 ü ise absentee mülk sahibinin hakkıdır. Yani toprak üzerine gelip, çalışmalarını idare etmek zahmetine bile katlanmayan aristokrat mülk sahibine gider. Gerçekten de İran'da feodal tabaka köylere hemen hemen hiç ayak basmaz. Bunlar gayet raffine ve komopolittir. Yıllık büyük kısmını Paris, Cenevre yahut New-York'da geçirirler. Topraklarının işletilmesini vekillerine bırakmışlardır. Bu vekiller efendilerine karşı ne kadar sadıklarsa, ortakçılara karşı da o kadar serttirler.

... VE REFORM GÜRÜLTÜSÜ

İran'da uzun zamandan beri bu durumu düzeltmeyi vâdeden toprak reformları pekçok gürültü ve propagandalarla ilân edilmiştir. Son defa 9 Ocak 1962 tarihinde gene «yukarıdan» bir toprak reformu kanunu kabul edildi. Bu kanunun belli başlı hükümleri ve uygulama sonuçları burada kısaca özetlenecektir.

İran toprak kanunu ikinci maddesinde bir kişinin sahip olabileceği azami toprak miktarını «bir köy» olarak sınırlandırmaktadır. Bir köyden fazla toprağı olanlar, beşendikleri köyü muhafaza etmek hakkına sahiptirler. Fazlası, bu kanun hükümlerine göre bölünecektir.

Böylece kanun geniş toprak mülkiyetinin tavan sınırını bir köy olarak tesbit etmektedir. Böyle bir sınırın kabulünün tartışılması bir yana, kanunda bu hükmün tam olarak uygulanmasını önleyecek kağıtmalara yol verilmiştir. İkinci maddenin 3 numaralı notu, kamulaştırma sınırı içine giren mallıkların, Tarım Bakanlığının o bölgeye dair bildirisini beklemeden, fazla topraklarını o köy sakinlerine devretmelerini öngörmektedir. Aksi takdirde bu kanun hükümlerine göre kamulaştırılacak fazla topraklar, Bakanlar Kurulundan geçecek tüzük gereğince devlet tarafından satın alınarak dağıtılacaktır.

Bu hükmün fazla toprakları kaçırmak için pek çok açık kapılar bıraktığı görülmüyor. Gerçekten fazla toprakların o köyde oturan ortakçılara devrinin takibi imkânsız-

dır. Böylece toprak sahipleri fazla topraklarını çocukları, akrabaları v.b. başka kişilere, kanun daha uygulanmadan devretmek imkânına kavuşmaktadırlar. Bu ve benzeri hükümler, esasen kanunun ciddi bir uygulama alanı bulmayacağına göstermektedir.

UYKULANMISTAKI NOKSANLIK

Nitekim uygulamada reform çok noksan kalmıştır. Kanunun kamulaştırmayı öngören bu ikinci maddesi ancak mahdut köylerde uygulanabilmiştir. Büyük toprak sahipleri yalnız en büyük ve en verimli köylerini kendilerine saklamakla kalmamışlar, fakat öbür köyleri de çocukları ve akrabaları arasında çabucak paylaştırmışlardır. Böylece toprak asilzadesine ait olan 33.000 köyden yalnız 8.000 kadarı fiilen fakir köylüye verilmiştir. Dağıtımdan faydalananların sayısı ise yalnız 1.400.000 kişiyi bulan 271.000 ailedir. Yani 15 milyon kadar tahmin edilen tarımsal nüfusun % 10 undan daha azı. Resmî makamlar şimdiye kadar 9049 köyün satın alınıp dağıtıldığını ifade etmişlerdir: Bunlardan 8042 si büyük toprak sahiplerine, 318 i devlete ve 889 u da Pehlivi hanedanına (kralliyet mülkleri) aittir. Böylece reformun uygulanması 58.000 köyden 9.000 kadarı üzerinde olmuştur. Bu köylerin ise en verimsiz, kırılgan ve fakir topraklar üzerinde olduğunu düşünmek için fazla bir hayal kudretine ihtiyaç yoktur.

Kamulaştırılan toprakların sahiplerine verilecek tazminat meselesinde ise, büyük toprak sahiplerinin kârli bir ticaret yolunu buldukları anlaşılıyor. Kamulaştırılacak toprakları devlet sahibinden satın alacaktır. Bu toprakların değerleri, tarım vergisi, mülmevîlik tarihine göre arazi muameleleri, tarım türü, mahsul ve malik haklarının taksim tarzına göre tayin edilecektir (Md. 10). Bu değerlerin de «gereği gibi» tayin edildiğini düşünmek gene zor değildir. Ayrıca 13. madde toprak sahiplerine itiraz haklarını tanıyarak, bunların nüfuzu altında çalışacak komisyonlar kurulmasını öngörmüştür.

Devlet bu şekilde satın aldığı toprakları, 15 inel maddeye göre, aldığı fiyatın azami % 10 fazlasıyla köylülere devreder. Yani köylü, kamulaştırma bedeli olarak ödenecek miktarın % 10 fazlasıyla toprağı satın alır. Bedelin tamamı 15 yılda eşit taksitlerle ödenir. Bu taksitlerin alınabilmesi için toprak Tarım Bakanlığınca rehin edilir (Md. 18). Bu şartlar, esasen çok fakir olan köylüyü, işlediği toprağın sahibi kılmakta hiç de kolaylıklar sağlamamaktadır.

KOOPERATİFLİK ŞARTI

Öbür yandan kanun dağıtımdan faydalanabilmek için köylülerin daha önce o köyde kurulacak kooperatiflere üye olmasını da şart koymaktadır (Md. 15/ not). Köy toprakları müsterek kullanılacak üzere çiftçilere devrolunacaktır (Md. 17). Kendilerine toprak verilen çiftçiler, kooperatif şirketinin programlarına katılmaz ve görevlerini yapmazlarsa, kooperatif üyeliğinden çıkarılırlar ve kendilerine verilen topraklar geri alınır (Md. 19/ not 1). Bu kooperatifler çiftçilere, tohum ve hayvan sağlayacaklar, kanalların bakımını yapacaklar, kişisel borç verecekler, mahsulün satışını yapacaklardır.

Ancak yeterli kadar kooperatif kurulmadığı gibi bunların iyi bir şekilde işleyenleri de pek nadirdir. Bu kooperatiflerden 2.000 kadar kurulmuştur. Yalnız bunları işleterek kadro yoktur. Asıl önemli olanı ise, toprak bedellerini fazlasıyla ödemek ve işletme masraflarını karşılamak zorunda bırakılan yeni mülk sahipleri, çoğu zaman kooperatife giriş haklarını ödemek imkânından mahrumdurlar. Bunu ödeyebilenler de, köyde eski feodallerin yerini almakta olan yeni köy ağalarına borçlanmaktadır. Böylece bu hareketten, kooperatiflerde hâkimiyet kurabilecek yeni zengin köylüler yararlanacaktır.

Kanun 24 üncü maddesinde, mahsulün paylaşılması

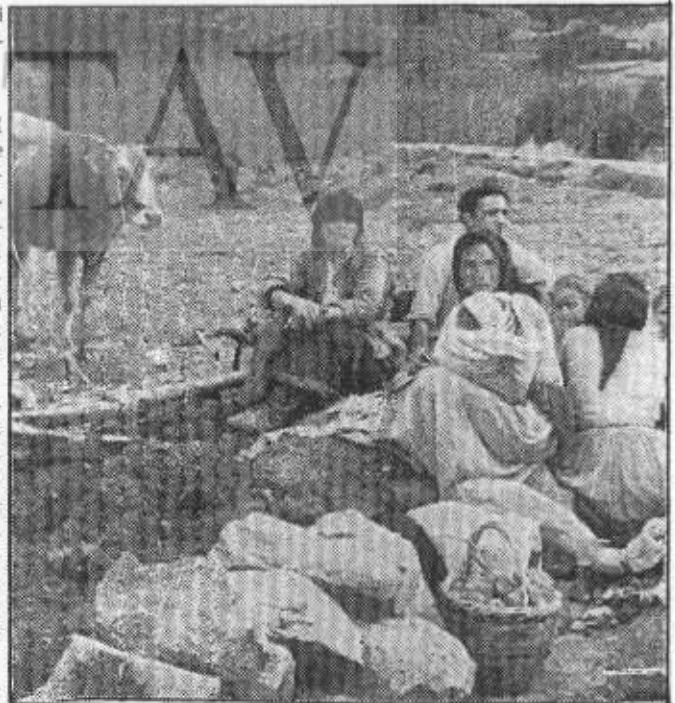
nın malik ve ortakçı arasındaki eski mahalli geleneklere göre yapılacağını belirtmektedir. Yani eskiden beri uygulanmakta olan beş hisseli feodal sistemini teyid etmektedir. Bununla beraber kanunun yayım tarihinden itibaren, ortakçının payını çoğaltmak maksadıyla, malikin kendi hissesi üzerinden sulu tarlalarda % 5 ve susuz tarlalarda % 10 unu ortakçıya vermesi öngörülmektedir. Ortakçının payının bu kadar düşük bir oranda artırılmasının onun durumunda bir düzeltme yapılmayacağı açıktır. Ayrıca bu düşük oranı bile malikin vermemesi halinde ona karşı herhangi bir müeyyide düşünülmemiştir. Yani bu payı verip vermemek toprak sahibinin iyi niyetine bırakılmıştır. Bu durumda eski ortaklık sisteminin olduğu gibi devam ettiğini kabul etmek gerekiyor.

CİDDİYETTEN UZAK

Bu hükümler karşısında kanunun ciddi bir toprak reformuna esas teşkil edemeyeceği ve esasen böyle bir hareketi kendisine amaç edinmediği de görülüyor. Şüphesiz bu durum, gerçek bir toprak reformunun hasretini çeken milyonlarca köylü nezdinde kuvvetli tepkiler yarattı. Toprak isteyen köylüler ve büyük toprak sahiplerine mahsuldeki hisselerini vermeyi reddeden ortakçılar tepkiler gösterdiler. Bunlar memleketin her tarafında şiddetle bastırıldı.

Bu baskı karşısında hükümet, 1963 Şubatında kamulaştırma sınırını indiren ek bir kanun çıkardı. Buna göre, yeni kamulaştırma sınırını aşan topraklar, ya uzun bir kira mukavelesiyle, yahut bir satış akdiyle ortakçılar arasında taksim edilecekti. Yeni hükümler bir defa daha kaçırma imkân verdikleri gibi henüz yürürlüğe de konmamıştır. Yürürlüğe konması da şüpheli gözükmektedir. Böylece reformun bu ikinci safhası da yürürlüğe konmadan uyutulmuştur.

Görülüyor ki, İran'da girişilen toprak reformu hareketini, ciddi olarak düşünmek sadfîlilik olur. «Yukarıda» hareketlerle köklü toprak reformlarının gerçekleşmesinin imkânsızlığını İran örneği de, başka birçok benzerleri gibi göstermektedir. Toprak reformunu bizzat köylüler ve onlarla sıkı bir işbirliği yapacak işçiler ve ilerici aydınlar gerçekleştirecektir.

Kalkınma Örneklerinden : JAPONYA

Japonya'nın iktisadi kalkınma yönünde göstermiş olduğu başarıya karşı memleketimizde yaygın bir hayranlık vardır. Kalkınmamızın özel sektör eliyle başarılacağını sananlar, fikirlerine destek olarak, zaman zaman Japonya'yı da bir örnek olarak göstermektedirler.

Halbuki Japonya'nın kalkınması, bugün bizim içinde bulunduğumuzdan çok başka koşullar altında cereyan etmiştir. Bu koşullar, Japonya'da büyük kapitalistlerin devleti hemen hemen fiilen ele almalarına ve böylece memleketi tamamıyla kendi çıkarlarına göre idare etmelerine imkân vermiştir. Bu idarenin özünü, tabii olarak, kârı arttırıp sermaye birikimini sağlamak için büyük emekçi kütlelerinin sefalet ve baskı altında tutulmaları teşkil etmiştir. Bu aynı sevin bugünkü Türkiye'de gerçekleştirilmesine imkân olmadı, hergünkü örneklerle aparıp meydana gelir.

Bu konuyla ilgili olarak aşağıda Japonya'nın iktisadi gelişmesi hakkında bir otorite sayılan Amerikalı profesör William W. Dockwood'un «Japonya'nın İktisadi Gelişmesi» adlı eserinden bazı kısımların tercümesini veriyoruz (1).

İŞÇİLERİN HİMAYESİ

Savaş öncesi Japon hükümetleri sınıf işçilerin himayesini sürdüremedi bırakıyorlardı. 1890'larda Japonya, Batı'nın bilinen sınıf ihtilalini tekrarlamağa başlamıştı. Ücretler, çalışma saatleri veya çocuk işçiler hakkında düzenleyici hiçbir kural yoktu. Fabrikalarda, genellikle 11-14 saat, çoğu gündüz başaz tokluğuna çalışıyorlardı. Çoğunlukla 14-20 yaşlarında kızlar tasradan getiriliyor ve bunlar 3 yıllık sözleşmelerle fabrikalarda barındırılıyorlardı. Eski peşergahi aile sistemi modern endüstriye girmişti. Fakat bu kurumun himaye ve yardım mükellefiyeti gibi insanî vasıfları, sınıf kapitalizmin kuru hesapları içinde kısa zamanda kayboldu gitti.

GREV SUCTU

Hatırlanacağı gibi, işçiler bu tarihlere Diet'de temsil edilmiyordu. İş-

çi teşekküllerinin herhangi bir kanunî statülerini de yoktu. 1900 tarihli Polis Taltimatnamesi greve teşviki suç sayıyordu. Böylece sendikacılığın gelişimi en önemli engellerden birisiyle karşı karşıyaydı. 1883 yılında Tokyo'da rickshaw işçilerinin tramvaylara karşı koymak için düzenledikleri bir grev oldu. Grevin lideri derhal suçlandı ve hapsedildi. Bundan sonra da 1. Dünya Savaşı kadar pek az grev yapıldı.

Sınıf işçiler ile ilgili mevzuat 1905 Madencilik Kanunu ile 1911 Fabrika Kanunudur. Ancak işverenler grubu, kanunların fiilen uygulanmasını 1916'ya kadar geri bırakmaktaki başarı gösterdiler. Sonunda, bütün maden ocaklarında ve 15'den fazla işçi çalıştıran fabrikalarda, kadın ve 15 yaşından küçük işçilerin çalışma süresi olarak 12 saatlik kanunî bir sınır uygulanmaya başladı. İşe giriş yaşı, ağır işler için, 12 olarak tesbit edildi. Hafif işlerde bu, 10 yaşa indirilebilecekti.

Japonya, işçileri mevzuatında daha sonra kaydedilen hükümlerini 1919'da kurulan Milletlerarası Çalışma Teşkilatına (ILO) borçludur. Japonya hemen teşkilata katıldı ve daimi delegasyon gönderen ilk ülke oldu. Japon sanayinin işçi meselelerinde özel bir serbestiye ihtiyacı gösterdiği hususunda ısrar ediliyordu, hükümet de yabancı ülkelerden gelen tenkidlere karşı çok hoşgörü davranıyordu. Bu sebeple, değişik bir şekilde Japonya'nın şartları ile ILO'nun öngördüğü minimum standartlar arasında uygunluk sağlama yoluna gidildi.

KUVVETLERİN BASKISI

Ülke içinde diğer kuvvetler de reformları zorladı. 1925'de oy hakkı verildiği zaman fabrikalarda, maden ocaklarında ve büyük ulaştırma kurumlarında 3 milyon işçi bulunuyordu. Bunlar siyasi partiler ve işçi teşekkülleri aracılığıyla seslerini duyurmağa başladılar. Ancak sendika üyeliği fakirlik, kadın işçilerle çokluğu ve sendika liderleri arasındaki ihtilâflar yüzünden gelişine ağır oldu. 1926'da sendikaların sadece 285.000 üyesi vardı. Gerçekten, şehirlerde gittikçe gelişen bir kuvvet olan sendikalar hem mevzuat alanının genişlemesine, hem de kanunlarla uygulama arasındaki farkın daraltılmasına yardımcı oldu. Milletlerarası baskı ve işçilerden gelen talep yanında, bizzat büyük sanayiciler de kendilerini eğitime başladılar. Sanayicilerin daha aydın olanları, işçilerine sağlanacak iyi şartların sade-

ce maliyetlerin yükselmesi anlamına gelmeyeceğini, yüksek kaza ve ölüm oranlarının bir gün kendileri için de zararlı olabileceğini anladılar.

ATILAN BİR ADIM

Anlaşılabileceği gibi, savaş öncesi işçileri mevzuatı, özellikle kadın ve çocuk işçilerin himayesine yöneltilmişti. Japonya bu konuda, diğer sanayileşen ülkeleri örnek almıştı. Sadece yeraltı madenlerinde çalışan işçilerin günlük çalışmaları, kadın-erkek farkı gözettilmeksizin, 1930'da kanunla 10 saat olarak sınırlandı. (Bu tarihte diğer endüstrilerde ortalama çalışma saati günde sadece 9 ayda 26,5 gündü.) Ücretler, çalışma saatleri, toplu sözleşme ve sosyal sigorta gibi diğer meseleler hâls devlet faaliyetlerinin konusu olmamıştı. Hemen hemen hiç dokunulmuş bir husus da küçük sanayi alanı idi. Bu alanda meseleler, en az diğerleri kadar acil olmakla beraber çok daha değişik mahiyette idi. Ayrıca mevcut kanunların uygulanması da gerektiği gibi olmuyordu.

Sanayileşme ve kalabalık şehir hayatının, 19. asrın başlarında Batı'da doğurduğu sosyal kusurlara uzun zaman değinilmemiş olmasına bir mazeret bulunabilir. Fakat aynı mazeret, 20. asrda bir başka ülke için asla ileri sürülemez.

TEŞEBBÜSLERİN KONTROLU

Şimdi devletin, teşebbüslerin kontrolü ve organizasyonu ile ilgili politikasına gelelim. Savaş öncesi Japonya'da, sınıf organizasyonunun bilnye ve davranışlarına şekil vermek üzere, hükümetin zorlayıcı kuvveti ne dereceye kadar kullanıldı?

Bu mesele zengin veya dar olarak ele alınabilir. Geniş anlamda, iktisadi hayatta devletin sorumluluğu felsefesinin fiilen ilmi leme alır.

Önceleri, Meiji devlet adamlarının sorumluluğun kamu ve özel teşebbüs arasında dağılımı, özel teşebbüs alanında tekel ve rekabet unsurlarının yeri hakkında üzerinde düşünülmüş belirli bir felsefeleri yoktu. Mamafih kamu siyaseti, sınıf ve millî kontrolün yoğunlaştırılması eğilimindedeydi. Zaten teşebbüsler ya bizzat hükümet adamlarının ya da bunlarla sıkı ilişkileri olan özel kişilerin elindedeydi. Daha sonraları, özellikle askeri kudreti arttıracak modern sanayi geliştirme çabaları belirdi.

Böylece Japonlar, askeri düzende olduğu gibi, Alman sanayi politikasının kalıplarını benimzediler. Amerika ve İngiltere'den gelen liberal düşünce

akımlarının etkisi altında kalmakla beraber, özel tekelere veya devlet kontrolüne karşı hiçbir düşmanlık yoktur.

SİYASET VE İKTİSAT

Çok önemli bir husus, siyasi kudretin, büyük endüstriye hâkim teşebbüslerinin gelişmesini kolaylaştırmak yolunda kullanılmasıydı. Özellikle ilk yıllarda, büyük yatırımlara ve her bir teknolojiye ihtiyaç gösteren sanayi kollarında kontrolün yoğunlaştırılması kaçınılmaz bir husustur. İlk fabrikalar ve maden ocakları, hükümetten çok çeşitli şeklide yardım aldılar ve tekelci bir durumdan faydalandılar.

1880'den sonra hükümet, seçtiği bir politika ile, sanayinin gelişmesini özel teşebbüslere terketti ve böylece özel sermaye daha kuvvetli ve daha rekabetçi bir hale geldi.

Fakat yatırım fonlarını, çok emnin ve büyük kârlar vaatmedikçe, zor ve riskli alanlara çekmek hâlâ güçtü. Kalkınmanın çabuk olması istendiği takdirde, bu riskin devletin himaye ve yardımlarıyla azaltılması gerekiyordu. Kara ve deniz ulaştırması ve madencilik gibi endüstrilerde, yeni müteşebbüslerin servet ve kazançları, ordunun, diğer hükümet adamlarının ve resmi bankaların himayesinin azalıp çoğalması ile geniş ölçüde değişiyordu. Her başarılı ve hırslı müteşebbüsün politika ile yakından ilgilenmesi gerekli.

19. asrın sonlarına doğru, millî endüstrilerin kurulmasında devlete en yakın yardımcı olarak, büyük teşebbüsler ortaya çıktı. Madencilik, metal işleri ve büyük ulaştırma sektörleri, çok büyük mal kaynaklarına ve heri tekniğe ihtiyaç gösteriyordu. Bu

çeşit teşebbüsler kurulsun bile, çoğunlukla, yardım almadan, Batı'nın rekabet şartları altında gelişiyorlardı. Gerekli sermayeyi işletebilecek yetekte olanlara olağanüstü imtiyazlar veriliyordu. Bu alanlarda zenginleşenlerin, gerek mal kudretleri, gerekse siyasi nüfuzları onları diğer alanlarda da başarılı kılıyordu.

Böylece sanayileşme olayının, tipik Japon özelliklerini ortaya çıkardığı görüldü. Yani belirli mahsullerde abşimsız monopoller kurmaktan çok, çeşitli alanlarda çeşitli teşebbüslerin yoğunlaşmasına gidildi. Bu husus, Devlet himayesinde gelişen ağır sanayilerde çok daha belirgindi. Bunlar güçlerinin büyük bir kısmını, sanai teşebbüsleri ve yarı resmî büyük bankalarla sıkı ilişkileri olan devlet bankalarından alıyordu.

G. C. Allen'in deyişiyle zaibatsu, emilî politikanın yapıcısı oldular, askerî ve sivil idarelerle, siyasetçiler imtiyaz ve yetkileri paylaştılar. Devlet ve özel teşebbüs arasındaki yakınlık o derece fazlaydı ki, zaman zaman bunların yetki alanlarını ayırmak imkansız bir iş oluyordu. Büyük teşebbüslerin yetkilileri, zamanla artan bir şekilde devletbankalarına, bakanlıklara girip çıkmağa ve iktisadî işleri idare etmeğe başladılar. Sonunda, siyasi partiler kanalıyla, Diet'i geniş ölçüde etkilediler. Silâh ve teçhizat tedariği hususunda, Deniz ve Kara Kuvvetleri ile çok yakın işbirliği yaptılar. Asilzadeler, iltizaten idareci, politikacı, amiral ve diplomatlarla evlendiler.

Bütün bu şartların ne kadarının, Asya'da diğer her ülkede veya bizzat savaş sonrası Japonya'da, mevcut olduğu pek belli değildir. Söz gelimi, ser-

maye terakimî meselesini özel teşebbüsün çözebileceğinden veya buna müsaade edileceğinden şüphelenilebilir. Asya'da bugün bir çok milletler belli sosyal ümitler bestemekte ve acil iştekte bulunmaktadır. Bu bakımdan, Japonya'daki gibi büyük servet ve gelir eşitsizliklerine tahammül göstermeğe, isteksiz olabilirler. Aynı derecede önemli bir mesele de şudur: Gelirin çok eşitsiz dağıtıldığı yerlerde, meselâ Filipinler'de bile, savaş öncesi Japonya'dakiler kadar müreffeh olan sınıfın tasarruflarını yatırıma, verimli teşebbüsler için yeni sermaye yaratmağa dair çok az delil vardır.

SARSILAN İNANÇ

Halk eşitlik fikrine sahipse ve kaynakları elinde tutan sınıfta da teşebbüsel ruhu eksikliği varsa; bu durumda kalkınmanın sorumluluğunu, riskini alanın ve sermayeyi harekete geçirenin devlet olması gerektiği konusundaki inanç, daha da büyük olacaktır. Zaten özel teşebbüslere ilgili geleneksel inanç, tamamen olmamakla beraber, Batı'da bile geniş ölçüde sarsılmıştır.

Buraya kadar söylenenler gerçek olduğu takdirde, Japonya'da bu derece hızlı bir kalkınma sağlayan organizasyon ve müteşebbüslüğün Asya'da bir başka yerde tekrarlanması imkansızdı. Demokrasi ve refah görüşü açısından, Japon denemesinde görülen sosyal adaletsizlikten bundan böyle kaçınılması temenni edilir.

(1) The Economic Development of Ja-

pan, Growth and Structural Change: 1868-1938. By William W. Lockwood Princeton University Press. 1954

Uluslararası Politikada yeni gelişmeler

Değişen soğuk savaş

13 Mart 1964 günlü Amerikanın en büyük Time dergisi dış dünyada ulusların karşılıklı durumlarını şöyle özetliyordu :

«Amerika'nın eski dostlarının çoğu, politikalarını plânları, politik araçlarını seçerken Amerika'nın görüşüne gitmekte daha az önem veriyorlar, bazan da Amerika'nın arzularını sağma olarak niteliyorlar. Geçen sene soğuk savaşta denemelerini yasaklayan anlaşmalar imzalanınca, kurullarını herkesin bildiği soğuk savaşın eski soğuk savaş olmadığı belirlenmiş oluyordu. Bu savaşın temel konuları varılmakta devam etmesine ve Birleşik Amerika'nın ortada bir kesinti olduğunu kabul etmesine rağmen, bir ulusları ortak bir korunma nedeniyle bağlayan bağlar eski önemini kaybediyordu. Amerika'nın sayısız baş ağrılarından biri olan Brezilya'nın dışişleri bakanı, bu oluşu şöyle deyimliyordu: «Dünya işlerinde göze görümlü zeysemeye beraber, uluslararası oyunun kuralları da değişiyor. Bunda rüphe yok.»

«Bu yeni kurallara göre hemen her ülke kendi öz. ulusal çıkarlarını izlemekte, ittifaklarının gereklerine zaman zaman sadece bir baş. isaretle cevap vermektedir.»

Dergi bu yargısını örneklerle desteklemeye çalışıyor. Önce yüreğinin yanık olduğu anlaşılınca DE GAULLE'den başlıyor :

«Fransa, en büyük ve dramatik örnek.. De Gaulle, Fransa'nın bir zamanlar sahip olduğu ün ve prestiji tekrar ele geçirmek maksadıyla, atom denemeleri yasası anlaşmasını imzalamaya yanaşmadı. Amerika'nın Avru pa'da çok tarafı bir atomik kuvvet bulundurma plânına karşı çıktı. İngiltere'yi Ortak Pazar'ın dışında bıraktı. Amerika'nın Viet-Nam'daki çabası, bu ilkeyi tarafsız bir bölge içine alma plânını örteli silerek sahote etti. Kızıl Çin'i tanıdı. Geçen hafta da Amerika'nın ağına üç kez soğuk su kattı: Bir gün içinde Fransa, Rusya ile önemli bir ekonomik anlaşma imzalayan Amerika'nın desteklediği Cenevre Gümrük Tarifelerini torpiller duruma geçti. Kızıl Çin'in Birleşik Milletlere girmesini destekleyeceğini açıkladı. Bunların ötesinde

de De Gaulle, Latin Amerika'da Fransız nüfuzunu artırmak istemektedir. Bu ay Meksika'ya, baharda da diğer bir çok Latin Amerika ülkesini ziyaret edecek. Bir Fransız diplomatı, «Bu Latin dostlarımıza Amerikan ve Komünist etkiler dışında seçim yapma imkânını sağlayacak» diyor.

Time'in yazısı şöyle devam ediyor : «İngiltere, Castro'nun Cuba'sıyla alışveriş yapma talebinde ısrarlı. Amerikan ambargosuyla alay ediyor. Portekiz, Azor adalarındaki Amerikan üsleri anlaşmasının gözden geçirilmesini istiyor. Komünist Çin'i tanıyabileceğini ileri sürüyor. Yunan sokak gösterileri, Amerika'nın kâbus politikasına ateş püskürüyor. Rum göstericiler Başkan Johnson'un kuklasını yaktilar, ona fes giydirdi. «Yasasın Rusya» diye bağırıyorlar.

«Orta-doğu'da İran Şahi ve Ürdün Kralı Hüseyin gibi büyük dostlar bile, bazan bize hasım tavırlar çıkıyor. İran, Rusya ile bir ekonomik ve teknik yardım anlaşması imzaladı. Hüseyin, Rusya ile diplomatik ilişkiler kurdu, o da yardım umuyor. Amerika bir dostunu hoşnut edeyim ederken diğerlerini kırıyor. Örneğin, geçen hafta Başkan New-York'a uçarak burada İsrail'in Welzmann Enstitüsüne para toplamak için verilen yemekte İsrail'in deniz suyunun tuzunu azaltmak için yapacağı çalışmalara yardım edeceğini söyledi; Araplar çileden çıktı.

«Amerikanın yıllardır Asya'daki en sağlam dostu Pakistan, sessiz bir tarafsızlığa dönmekte. geçende Çinli Chow En Lai için kırmızı bali serdi. Amerikanın Hindistan'a yardımını protesto ediyor. Bağımsızlıkta şeref duyuyor, fakat bunun getireceği sorunları karşılamakla uğraşan yeni Afrika ülkeleri. Doğu ile Batı arasında birine bağlanmaya karar vermiş durumdadır. Hatta Amerika'nın kilit hava üssü durumundaki Libya bile, Amerika ile olan sıkı bağları gevşetme yolunda. Latin Amerika'da Panama ile Amerika'nın diplomatik bağlantıları kesilmiş; Brezilya Komünist Çin'i tutmaktan söz ediyor. Arjantin Komünist Çin'e bir milyon ton buğday satış anlaşmasını yeni imzaladı, Meksikada Çin'le ticaret yapıyor. Castro ile bağlantılarını da açık tutuyor.»

TEMELDE DEĞİŞME

Time dünyada dış politikadaki bağımsızlığı, atom denemelerini yasaklayan anlaşmaları bağlıyor. Oysa dünyada politikaların, blokların ortak görüşünün olanaktan çıkışı, bu anlaşmalardan da önce başlayan bir eğilim. Bu

eğilimler, tesadüflerin getirdiği bir olgu, bir davranış da değil, aksine dünya halklarının kendilerinin mutluluğuna engel olan bağlar ortadan kaldırma yolundaki düşünce ve çabalarına paralel olarak gelişti.

PEMBE MI KARA MI?..

İnsanlar, uluslar artık günden güne daha bağımsız hale geliyorlar. Her yıl birçok bağımsızlığa kavuşuyor. Bugün için harpten önce sadece üç bağımsız devlet bulunduğu Afrika'da tam otuzüç bağımsız ülke var. Bu, bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin dış politika bakımından en büyük özellikleri, bloklar arasında tarafsızlığı seçmeleri, Afrika ülkeleri ekonomik bakımdan İngiltere, Amerika ve Fransa gibi ülkelere bağlı oldukları halde, dış politikalarında Doğu ve Batı çekişmelerine hakem olabilecek bir tarafsız ortak davranış içindeler. Afrika devletlerinin dış politikalarını 25 Ocak 1962 günlü L'Express gazetesinde Gine Cumhurbaşkanı Se'kou Toure şöyle özetliyor :

«Bütün ülkeler ve uluslarla içten işbirliği için hazırız. Bizim dış politikamız böyledir. İşbirliğini eşitlik, egemenliğimize mutlak saygı ve karşılıklı faydalanma esasları üzerine kurulmuş şartıyla teklif ediyoruz.»

Afrika ülkelerinin bağımsız politikaları, en çok Çin politikasında göze çarpmakta. Bilindiği gibi, bir kıta'nın temsil eden Mao rejimi, bir de Formosa Chiang-Lai-Chek rejimi var. Başında Amerikanın bulunduğu, önemli bir grup devlet sadece Formosa Çin'i tanıyor. Komünist Çin'i tanıyan ülke daha az. Ama Komünist Çin'i tanıyan en çok ülke Afrika Kıtası üzerinde.

Amerika'da yayımlanan Foreign Affairs dergisinin «1963 Ocak» sayısında yer alan bir tabloya göre 23 Afrika ülkesinden 16 sı her iki Çin'i de ayrı ayrı tanıyor. Kalan devletlerden 7 si her iki Çin ile diplomatik ilgi kurmama yolunu seçmişler. 10 u da sadece Komünist Çin'i tanıyorlar. Bunlar: Cezayir, Gana, Gine, Mali, Fas, Somali, Sudan, Tanzanya, Uganda ve Mısır.

Doğrusu aranırsa bağımsız dış politikanın önderliği bağımsızlığını eskiden kazanmış bir devletten, Mısır'dan geldi. Nasır İttifakından sonra başlayan tarafsız dış politika, 1956 ta toplanan Bandung konferansından sonra böyle bir politika etrafında toplanan bir Asya-Afrika grubunun teşkilatı sonucuna vardı. Afrika, şimdi gerek Amerikan ve gerekse «Sovyet Rusya-Çin» dış politikasının ve propaganda çalışmaları

nın ağırlık noktasını teşkil ediyor. Batılılar Sovyet Rusya ve özellikle Çin'i Afrika'da yerleşmiş meşru iktidarlara karşı ihtilalleri körüklemekle suçluyorlar. Bu suçlamalara karşı Rusya ve Çin de batılılara, bürokrat idareciler ve dış ticaret araçlarından kurulu bir «Burjuva» ile emperyalizm ve sömürlemlüklerini devam ettirmek çabası içinde olduğunu iddia ediyorlar. Buna yeni sömürgecilik «Neo Colonializm» diyorlar.

İki blokun kıtayı kendi lehlerine çevirme çabasına karşı Afrikalı liderlerin tutumunu Sekou Töre şöyle izetiyor :

«Amaçlarımız devrimet ve temelli değişiklikler, köklü dönüşümler elde etmektir. Bunun için dış politikamız politik amaçlarımıza ve bağlarımıza uygun militan bir niteliğe sahiptir. Uluslararası satranç tahtasında sadece iki grup devlet mevcut değil. Bazı yeni kuvvetler de görünmeye başladılar. Bu kuvvetler henüz gerçek bir kişiliğe kavuşmadılar ama, gine de uluslararası rolleri gittikçe artıyor. Bu kuvvetler, çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerin teşkil ettiği kuvvetlerdir. Bu halde bizim çabalarımız, iki blokun bu amaca zıt etkilerini ortadan kaldırarak bu yeni ülkelerin kişiliğini kuvvetlendirmektir. Bu yolda geçtikmiş ama, herkeese eşit bir siyasal balmcimiz var.»

Afrika'da, dış politikada bağımsızlık karşılık, seçilen ortak nokta iç politikada sosyalist rejimler. Bu kıtada sosyalist partilerden başka partilerin siyasal hayatta yeri yok. Afrika'lılar, yüzyıllardır kendilerini sömüren emperyalizme karşı savaşlarında, emekçiler de gündaki kitleleri, birleşen çıkarları dolayısıyla yabancı kapitalle elele görmüşler; bu nedenle kapitalizm onlar bir daha basıyacakları yol değil. Bu kıtada «milliyetçilik» «bağımsızlık» ve «sosyalizm» hemen hemen eşdeğerde kavramlar.

Gelişen bir ekonomide hâkim sektörün devlet sektörü olacağı, özel sektörün ona yardımcı olduğu ölçüde teşvik olunacağı açık iken, batılılar ve hele İngilizler Afrika'nın kendi koğullarına uygun olarak seçtikleri yolu yadırgıyor. Amerikan basını Afrikayı bir anaerşi ve darbeler kıtası olarak gösteriyor.

İngiliz gazetelerinde ise bu ülkelere çabuk bağımsızlık verilmesinden dolayı yanlış hareket edildiğini ima eden yazılar çıktı. Bazıları Afrikayı Çin-Sovyet siyasetinin bir oyuncuğu olarak görür. Oysa Afrika ne doğu blokunun güdüğü gibidir, ne de batılıların. Son sulkaştın kurbanı John F. Kennedy'nin 13 Ekim 1959 da bir üniversitede söylediği şu sözler Afrika ve Afrikalıları gayet iyi anlatmakta :

«... adına «milliyetçilik» deyin, «an-

tikolonyalizm» deyin, ne isterseniz deyin, Afrika bir ihtilâl içinde yürüyor. Afrikalılar daha iyi bir hayat istiyorlar. Nüfusun yüzde yetmiş beşinin geçimi tarımdan, Afrikalıları, topraklarının üstünde ve altındaki kaynaklarını kendileri işletip, kazançtan kendileri yararlanmak istiyorlar; çünkü ekonomik ve toplumsal gelişmenin ön şartının siyasal bağımsızlık olduğuna inanıyorlar.»

Kıt'a «Uhuri na kazib» (hürriyet ve emek) güçleriyle cınırken, bu ülkelerin gerçeklerine aykırı bir gelişme politikası uygulanamazlı.

ASYA'DA NELER OLUYOR?

Asya, yüzü bu kadar hızla değişmeyen bir kıta. Ortaya 680 milyon nüfusıyla Çin oturmuş. Güneyinde Hindistan, sosyalist modelde bir kalkınma metodunu uygulama çabası içinde. Ama bunun gereklerini yerine getirmediklerinden yavaş gidiyor. Hızlı nüfus artışı bu ülkeyi büyük ölçüde devrimlere zorluyor. Bu ülkenin en önemli problemlerinden biri de komşularıyla arasının açık oluğu. Çin ve Pakistan'la toprak anlaşmazlıkları var. Burada bloklardan uzaklaşmanın tipik örneği var. CENTO üyesi olan ve Amerika'nın büyük müttefiklerinden sayılan Pakistan, girdiği barı blokundan uzaklaşıyor. Sebebi de bir Çin taarruzu ihtimaline karşı Amerika'nın Hindistan'a silah vermesi. Pakistanlılar bu silahların bir Hindistan - Pakistan anlaşmazlığında kendilerine karşı kullanılmasından korkuyor. Hindistan'a silah verilmesini protesto etti. Kendinden kuvvetli bir devlet olan Hindistan'a karşı Batılı müttefiklerinden destek görmeyince Çin'den destek aradı. Pakistan-Çin ilişkileri bugünlerde çok dostane, ortak düşman dolayısıyla, dostluğun artacağı da beklenbilir.

REVİZYONİZM Mİ?

Ama, Çin'le muhtemel bir savaşın korkan Hindistan'a Sovyetler de silah sattı. Bu durum ötedenberi Çin'le Sovyetler Birliği arasındaki mevcut anlaşmazlığı daha da şiddetlendirdi. Çin, eski dost ve müttefikini proleterya ihtilâli ile geeltirmekle suçluyor. Krusçev'in Yugoslav'ya yaklaşmasını onun «revizyonist ve antimarksist» gidişine karşı bir delil olarak ileri sürüyor. Küba'dan Sovyet «Missile»lerinin geri alınması da lüzumsuz bir «Pasifizm» olarak yorumluyor. Buna Krusçev ve arkadaşları cevap vermekten geri kalmıyorlar. Ruslara göre bugün için Marksist ve Leninist gidişin en büyük hasmı, «doğmatikler» dedikleri, doktrinleri, içinde bulunulan koşullardan bağımsız olarak yorumlayanlardır. Sovyet idarecilerine göre, bugün için bir dünya savaşı riskine girilecek bir mücadele taktiği lüzumsuz ve maceracı

bir nitelikte olacaktır. »

İKİ KARİŞİK BÖLGE

Dünyanın en büyük kıtası Asya'nın en hareketli bölgeleri Güneydoğu Asya ile Orta Doğu.

Güney Doğu Asya'da Çin Hindistan'ı denilen bölgede Burma, Tayland, Laos, Kamboçya, Kuzey Vietnam, Malezya Federasyonu adıyla yedi devlet vardır. 2300 mil uzunluk, 3000 mil genişlikteki yarımada 240 milyon insan yaşar. İnsan başına gelir çok düşüktür. Üstelik ekonomik bir gelişme de göze çarpmıyor. Amerika yarımada çok önem veriyor. 3 Nisan günlü Time dergisi bu önemi şöyle ifade ediyor :

«Hong Kong'da bir eski Amerikan diplomatı şöyle diyor «Güney Doğu Asya 1960'ların İspanya'sı.. Burada kazanamazsak dünyanın herhangi bir yerindeki dostlarımızı kazanacağımıza nasıl inanabiliriz?»

Yarımada Büyük Okyanus kıyıları boyunca uzanır. Adı Vietnam, Kuzeyinde komünist liderlerin en akıllı, inatçı, dirayetlilerinden Ho-Chi-Minh'in yönetimi altında Kuzey Vietnam ilkesi var, Güneyinde ise bir zamanların «Korkunç Yengeç»iyle ün almış Güney Vietnam Devleti.. Burada, hükümet gayet müşkül durumda. Çinkü Kuzey Vietnam tarafarı çeteleler, burada hayatı çekilmez hale getiriyorlar. Bu çeteleler tabiatıyla, komünist Kuzey Vietnam'dan yardım görüyorlar. Amerikan Hükümetinin etkilil memurları bu çetelelere yapılan yardımların kesilmesinde fayda olur diye Amerikan hava kuvvetlerinin Kuzey Vietnam'ı bombalamayı düşünecek kadar ileri gittiler. Ama Ho-Chi-Minh gibi etkin bir rakibi kızdırma ihtimali, bu fikri çabucak zayıfıttı. Şimdi Amerikan dışisleri modern savaş araçlarıyla donattığı çete kuvvetlerini bir mukabele olarak Kuzey Vietnam'a yollamak ister.

Amerikan dışisleri son yıllarda iki noktada herşeyi göze aldı. Bunlardan biri Küba, diğeri ise Vietnam. Bunun sebebi şu : Vietnam doğu kampına geçerse, yarımada Amerika'nın tutumunun da yenilmez bir engel olmadığını gören komünistlerin, duruma hâkim olacağından Amerikan Dışisleri emin. Bu da Hindistan'la beraber bütün Asya'nın kaybına yolaçabilir. Gerçekten de yarımada da yer alan diğer beş devlet de Vietnam'daki çekişmeyi dikkatle izliyor. Vietnam'ın güneyi komünistlerin eline geçerse, onun arkasından Laos'un geleceği kesin gibi. Laos'u bankacılığın ve ticaretin yüzde yetmişinin devletleştirildiği Burma takip edecek. Bu durumda zaten komünistlerin er geç zaferinden emin olan komünist Kamboçya'nın fırsatçı ve fay-

daçı Şihanouk'unun komünizmin karşısına çıkacağını kimse bekleyemez.

PETROL VE KANAL

Asya'nın bir diğer karışık bölgesi Orta Doğu. Bu bölgede Yemen Batı'ya karşı bir grupun eline geçti. Irak ve Suriye'ye Baas denilen Arap Birliğine, daha doğrusu Nasır'ın liderliğine razı olmayan rejimler hakim? Suudi Arabistan da İngiliz ve Amerikan petrol şirketlerinin büyük çıkarları var. Ama buranın ve Ürdün'ün durumları karışık.

Araplar arasında Nasır'ın etrafında bir birlik kurma çabası henüz sonuç vermedi. Ama varlıklı petrollerini kendileri işletip kırtarı kendi almak şeklinde bir politikanın şampiyonu olan Nasır hâlâ Orta Doğu'nun en kuvvetli adamı. Bâzi yorumcular ona, Arapların Peygamber ve Halife Ömer'den beri gelmiş en sevilen siyasal kişisi gözüyle bakıyor. Nasır Bahran şirketlerine Arap petrollerini peşkeş çekmekle suçladığı idareler hakkında, hakları tahrik ediyor. Bu tahrikler zaman zaman etkili oluyor.

Orta Doğu'da da diliden düşmeyen sloganlar tıpkı Afrika'daki gibi, «Birlik ve Sosyalizm». Buna yalnız Arap Birliği nalamına gelen «Birlik» kelimesini de katmışlar. Asya'nın durumu özetlenirse genç Afrika'dan daha seessiz. Ama orada alttan alta oynanan oyunlar daha büyük.

KAYNAYAN BİR BASKA KİT'A

İç düzenlerine karşı baş kaldıran diğer bir kit'a da Güney Amerikadır. Küba'sı, Arjantin'i ve İngiliz Güne'siyle her zaman ön planda yer alan bu kit'ada son ve en büyük olay Brezilya'daki askerî darbedir. Bu darbeciler olumlu bir meşru idare işbaşından uzaklaştırılmış ve yerine fasist bir idare kurulma çabasına geçilmiştir. Bu hareket bütün dünyada gözlemini yaptığımız olumlu gelişme karşı sürtan çirkin bir olaydır. Fakat böyle sanıyoruz ki Brezilya olaylarının gerçek bir safhasıdır. İse başlıyan bu hareket mutlaka olumlu bir şekilde sonuçlanacaktır.

ESKİ KURTULAR NE YAPIYOR?

Sözün en son Avrupa'ya geldik. Bir zamanlar aralarında kolonileri paylaşma konusunda görüş farkı olan, dünyayı hemen hemen istedikleri gibi yöneten bu devletler acaba şimdi ne yapıyorlar? Bunlar gruplaşarak dünya üzerindeki ekonomik egemenliklerini sürdürme yolunu arıyorlar. Altı Batı Avrupa Devleti aralarında birleşerek Ortak Pazar'ı kurdular. Bu birleşmede amaç mümkün olduğu kadar geniş bir iç pazar kurarak, gümrüklerden geniş bir bölgede kurtularak en dışkırların büyüklüğe kurların artışı olusundan yararlanmak. Önce ekonomik anlaşmalardan politika anlaş-

ma ve siyasal birleşme geleceği umuluyordu. Ama bu hayal şimdi zayıfladı. Altı devletin siyasal konularda birleşmesi çok zor. İki ortak (Almanya ve Fransa) sıkı-fıkı görüşmelere girişince üçüncü büyük ortak (İtalya) aleyhinde neier dönüyor? diye kuşkulandı. Almanya Başbakanı Erhard İtalyan devlet adamlarını zor teskin etti.

Eski gödişe göre fonksiyonlaşmış İngiltere Dışkırları da yeni dünya, yani kurallara bütün ustalığına rağmen pek abışamamış durumda. Az gelişmiş ilkelere dünya dengesi üzerinde ağırlıkların artırılması, gelişmiş ilkelere düşündürüyor. Bu ilkelere milli ve topluacı bir politikayla dışardan sömürülmeğe karşı çıkmaları gelişmiş ekonomiler için bir problem. Savaşın ekonomist kolonilere göre ayarlanmış Belçika kolonileri elden çıkınca eski oğuz tadını bir türlü bulamadı. İngiltere'de ise ciddi basın (örneğin Economist) memleket ekonomisinin yarım erkin çalışmasından şikâyetçi. Fransa apıyırı ve ancak de Gaulle'le başarılacak politik oyunlarla eski pazarları tutabileceği ve daha ileri ekonomilerin (Amerika ve Rusya) etkisinden kurtulma yolunu tutmak istiyor. Bütünleriyle mutluluk içinde görünen Ortak Pazar ilkelere ufuklarında da böyle bulutlar doluyor.

Bütünleriyle dünya değişince, bütün dünya çapında düşünen Amerikan Dış politikası da buna ayak uydurmak yoluna girer. Onları değişmeğe en çok zorlayan Güney Amerika'da azalan nüfusları oldu. Önce sadece demokratik idareleri destekleyeceklerini bildirdiler. Bu suretle dış politikalarına bir idealizm havası vererek hürriyet ve adaletserereleri kazanma hesabı içündeydiler. Ama baktılar ki Güney Amerika'da böyle idareler pek az. Geçen ay bu kararlarından vazgeçtiler. Amerikan çıkarlarına uygun olmak şartıyla, destekleyecekleri rejimin tabasına geliş ve davranışlarına bakılmıyacaktı.

AMERİKAN SENATOSUNDA YENİ SES

Ama bu kadarla da kalmıyacığı benzer Amerika Senatosunun Dışkırları Komisyonu Başkanı, Amerikanın dış politika uzmanlarından sayılan Arkansas Senatorü Fullbright, geçen ay Senato kürsüsüne çıktı. 9000 kelimelik bir demeç verdi. Ders şeklinde verilen demecin konusu «Eski efsaneler ve yeni gerçekler» (E? Bir yıl önce bile Senato çatısı altında söylenmesüne imkân olmayan demecin bazı parçaları buraya almakta fayda vardır:

«Karışık ve her an değişen bir dünya durumuyla karşı karşıya gelince ne yapacağımızı şaşırık. Yeni gerçekler karşısında eski efsanelere sarılıyoruz. Tezatlardan kurtulmak için genel tartışma alanlarını, gittikçe büyüyen bir kategorideki görüş ve düş-

ünüşleri «düşünülemez düşünceler» ilan edip damaltıyoruz. Doğu-Batı ticaretindeki çok az bir artış, çekışmesinin durmasına bir ölçüde hizmet edebilir. Şu şartta ki, komünist ülkelerle ticareti geçtaneler iş görmek diye anlamıyalım. Tersine ticaret barış ve insan refahının artışında etkin ve gerefil bir araçtır. Biz Amerikalılar Panama ile olan işlerimizi hızret ve kararlılığımızın deneyi saymak aptallığından kendimizi kurtarsak iyi olur. Gerçekte Panama konusunda asıl değerimizi değil, fakat akıl, yargı ve saydığımız deneyden geçmektedir. Fikrim şuki, Küba komünizminin geçit bir tehdit olduğu yolunda, çökeceği ya da kaybolacağı efsanesini terketmeli ve Küba hakkındaki iki gerçeği kabullenmeliyiz: Birincisi Castro rejimi yıklanmanın eşğinde olmadığı gibi, bizim şimdi izlediğimiz bu politikayla, ya da uygulanacak akıllı da olsa herhangi bir politikayla yıkılacak değildir. İkincisi Castro rejiminin devamı, çıkar ve politikamıza uygun olmasa bile amaçları mız varmak için aşılabilir bir engel değildir. Yeter ki, buna politikamızın yolundan çıkarıp yarım kürede (Amerika kıtasında) daha önemli işleri gözümüzden kaçırmak imkân vermeyelim. Amerikanın bugünkü koşulları için de, Çin Halk Cumhuriyetini tanıyacağını ya da onun Birleşmiş Milletlere girişine razı olacağını sanmıyorum. Ama bu durum, sürekli bir durum değildir. Çin ile gelişmiş ilkelere bir açık kapı bırakarak iyi ederiz. Bir başlangıç olacak Çin hakkındaki bazı gerçeklere kapımızı açık tutmalıyız. Bunlardan en önemlisi gerçekte iki Çin değil, sadece tek Ana vatan Çin'in varolduğu ve burada şimdi de belli olmayan bir gelecekte de komünist bir rejimin egemen bulunduğudur.»

Yıllardır alışılan düşünme alışkanlıklarını kısa bir süre içinde silinmesi kolay değil. Fullbright'ın yukarıdaki demeci ağır hücumlara uğradı. Ama hıyilesine fikirlerin Amerika Senatusunda açıklanabilmesi ve bazı Amerikan gazete ve dergilerinde yer verilmesi, diplomasi yöntemlerinde ve rekabesinde hayallerden gerçeğe, efsanelerden dünyada olup bitenlere doğru olguzelen gelişmeyi hızlandıracak bir aşamadır. Bu gelişme içinde Senator Fullbright iyi bir dış politikayı şöyle tanımlıyor :

«Etkin bir dış politika, dışarda sun'ı yenilikler yaratmaya değil, içerde yeniliklere uymayı saklamaya çalışır. Liderler için bazen hoş gitmiyebilir, popüller olmayan gerilerle karşılaşmak mukaddirdir. «Düşünülemez seveleri» düşünmekten kaçınmamalıyız. Çünkü geriler «düşünülemez» olunca düşünce durur ve aksiyon aksızca olur.»

KIBRİS

Kıbrıs Ocak, Şubat ve Mart aylarında nüks, dergi ve gazetelerde sık sık konu oldu. Radyolar omu konuşt. Televizyonlar orada geçmeleri yansıttı. Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyinde en barometrik konuşmalar bu konuda oldu.

Geçen ayın başında gazeteler Güvenlik Konseyi'nin anlaşmazlığı gözlemek üzere,

a. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin emrinde bir kuvvetin Adaya gönderilmesi,

b. Bir arabulucunun, gene Genel Sekreter'ce, atanarak, üç ay içinde kesin bir çözüm sekinin Konseye getirilmesinin sağlanmasına karar verdiği yazılıyordu.

Yukarıdaki haberler üzerine İngilizler ve dünya kamu oyu gerginliğin hafiflediğini sanırken, hemen ertesi gün, Kıbrıs'ta çarpışmalar yeniden başladı.

10 Martta, artık bir iç savaş bütün Ada'yı kaplamıştı. Bafta ve Ktima'da Buldozer, Bazuka ve Havaan kullanıyordu. Özellikle Ktima'daki çarpışmalar çok şiddetli olmuşt. Çatışmalar, bu derece vahimete varınca Türk Hükümeti, 12 Martta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiilen başkanı olan Makarios'a bir nota vererek «Kıbrıs'ta Türk Cemaatine karşı girişilen müferrerit veya toplu bertaraf tecavüzlerin kit'ül yağma, saygımsızlık, kundakçılık, ırza tecavüz, işkence gibi bütün fiillerin derhal durdurulmasını, Ada'nın her tarafında derhal ateş kesilmesini» talep etmiştir. Notanın özel önemli kısmı şöyle:

«Aksi takdirde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 16 Ağustos 1960 tarihli Garantî anlaşmasında taahhüt ettiği müferreriden harekâta geçmek hakkını kullanacağını beyan eder.»

Aynı günlerde Ankara ve İstanbul'da toplanan gençler Kıbrıs Türk Topuluğuna yapılan zulümleri protesto edip, Makarios'un ve Krusev'in kuklalarını yakarak, Atina, Selânik ve diğer Yunan şehirlerinde İbnü'l, Johnson ve Kılıçk'ın kuklalarına yakıldıkları Rum mitinglerine cevap verildi.

İş Nota ve protesto mitinglerinde de kalma. İskenderun'da toplanan Kara ve Deniz Kuvvetleri tam bir ekarmaya göre hazırlık yaptılar. Kâh başlayıp kâh kesilen çarpışmalar Kıbrıs'ta devam ederken İsmet İnönü Hükümeti, Bilyük Millet Meclisinin gizli bir toplantısında, 16 Martta, Kıbrıs'a «Gerektiği zaman» kuvvet göndermek için tam yetki aldı. Yetki isteyen Önerge oy birliğine yakın bir çoğunluk top-

lanmış, 491 üyeden sadece 4 il çekimsiz kalmıştır. Gerginlik berberlikçe, Türk kamuoyu'nun heyecan ve his taassiyonun artıyordu. Türkiye bir çatışmanın eşiğine inmişti. Birkaç gün sonra Kıbrıs'ta çarpışmalar kesildi. Birleşmiş Milletler Barış Kuvveti, Kıbrıs'ta görev aldı, arabulucu göreve başladı. Ama Kıbrıs gerek iç ve gerekse dış politikamızın önemli bir konusu olarak devam ediyor.

Acaba Kıbrıs meselesi nedir? Meseleye çözüm aranırken ilgili devletlerin çıkarları ve düşünceleri nedir? Acaba büyük devletler neley düşünüyor? Gerginliğin bir fiili harp havasına varmasının nedenleri neler? Bu sorulara cevap aranırken Kıbrıs adası, bir cevaplar aranırken Kıbrıs adasının yakın tarihi ve anlaşmazlığın geldiği dönemleri kısaca gözden geçirilmeli:

NASIL BAŞLADI?

Fransızca Preuves dergisi Şubat sayısında iki topluluğun geçmişteki karşılık durumlarını şöyle belirtiyor: «Burada özellikle belirtmek lazım ki Kıbrıs'taki Türk-Rum düşmanlığına tarihte rastlanmaz. Türklerin Adadaki hakimiyeti 1571 den 1878 e kadar sürdü. Adaya yerleştiklerinde Türklerin yaptığı bir sayıma göre 160 bin Rum ile orduyla beraber gelmiş 20.000 müslüman bulunuyordu. Türkler Vedik ve Fransız asilzadelerinin bırakmaları toprakları dağıtarak, Ada'ya önemli sayıda Anadolu göçmenleri yerleştirmeye çalıştılar, ama Kılıçkasa'dan gelen az oldu. Surası dışkate deşer, gelen Türkler, İstanbul'dan gelenlerle vaktlice karşı gelmekte olan Rumlarla birleştiler. İki İstvan oldu. Türklerin hakimiyetinde İstvanın de elebağları arasında hem Türk ve hem de Rumlar vardı.

İk bakışta tuhaflık şurada: İki topluluğun düşmanlığı İngiliz yönetimi altında çoğaldı. 1881 de Kıbrıs'ın nüfusu 186.000 idi, Rumun da 137.631 i Rum, 45.458 i Türk'ü. Yürütme kuvveti 4 yüksek İngiliz memuru ile 2 Rum ve 1 Türk üyeden kurulu bir komiteyle olıyordu. Mahalli idarelerde de belediyeveler iki topluluk arasında ayrıldı. «Papaçla ve Hükümet etlikelerinden İham alan İngiliz idaresi, karıştıracı ve iddiaacı Rum çoğunluğuna karşı daha uysal eğerlikleri Türk azınlığını tuttular. İngiliz idaresini Türk idaresinden Yunanistan'a bırakmaya doğru bir aşama olarak kabul eden Rumlar, bu yanlış tutum yüzünden Adada kan dökmeye başladılar,

Bununla beraber Türk ve Rum topluluklarının araları iyiydi. Birbirlerinin dinse bayram ya da yortularını kutularlar, hatta çocuklarını birbirlerinin okullarına göndermekte sakınca görmezlerdi.

Yalnız, 1. Dünya savaşından sonra Ada İngiltere'nin bir kolonisi olunca durum ciddileşti. Bundan sonra İngilizler, Yunanların isteklerine karşı denge durumunda kullanmak üzere, Türkleri Yunanistan'la birleşme hareketine karşı kızkırtmaya başladılar.»

İLLÂ ENOSIS

Ciddi bir yabancı dergi olan Preuves, gerçekten Kıbrıs olayının en can alıcı bir noktasına parmak basmaktadır. Geçmişte birbirine karşı tahrik edilerek, hichlerler, birbirlerinin istek ve emelleri alevhinde çalışan iki topluluk, 2. ci Dünya Savaşı sonuna bu karşılıklı duygular içinde geldiler. Kıbrıs uluslararası bir tartışma konusu olduğun, Rumlar Yunanistan'la birleşme dışında bir çözüm sekinine yanaşmayacaklarını belirttiler. İsteklerine dayanık olarak nüfus çoğunluğunun bunu istediğini bert sürüyorlardı. «Enosis» denilen birleşme konusu ilk olarak 1878 de ortaya atıldı. Bakıskapos Sofronyis, Rumca konusan Kıbrıslıların arzusunun alye o zaman bildirildi. Aslı aranırsa İngiltere o tarihlerde bu istekleri pek sert karşılamadı. Hatta, Yunanistan'ı Türkiye'ye karşı Birinci Dünya Savaşına sokmak için ona Adayı vermeyi de vadetti. Yunanistan tereddüt gösterince İngiltere de teklifini geri aldı.

Yunanistan Hükümeti, İkinci Dünya Savaşından sonra içine girdiği iç savaşın yıkıntılarının etkisinden kurtulunca, Kıbrıs konusunu kuralamağa ve EOKA denilen bir organizasyon eylele deşer yaratıma faaliyetine hız verdi. Geniş bir propaganda ile de içerde ve dışarda dünyaya sempati toplamağa girişti. Buna karşılık, Türk Hükümeti birzaman ortaya bu konuda hiç bir fikir sürmedi. Aksine o zamanki hükümet, Türk - Yunan dostluğuna önem veriyor, Yunan dostları hoşnut etmek için Rum halkçılara karşılarımızda balık avlama izni vermeyi bile düşünüyordu. Yunanistan Hükümetinin türlü beyanlarına, Atina Rad yosunun ateşli yayınlarına karşın, Türk hükümeti bu konuda hemen hiç konuşmadı. Ancak konu 16 Ağustos 1954 te Birleşmiş Milletler'e gelip Türk delegesinin susuz tehlike arzedeince ilk konuşma yapıldı.

TÜRKİYE SAHNEDE

Türkiye'nin Kıbrıs konusuna «Tarafl» olarak girişinin tarihi 1955 Ağustosudur. İngiltere, Yunanistan'ın şiddetli itirazlarına rağmen Türkiye'yi Londra da, bu tarihte toplanacak bir

Konferansa çağırılmıştı. Kıbrıs İngiltere için Yunanistan'a kolay terkolunabilir bir toprak parçası değildi artık. Silvey's'in kaybı ve burada bir karargâhın Kıbrıs'a taşınması Kıbrıs işinin önemini, Petrol sahalarının kont rolü bakımından arttırmıştır. İngiltere bu nedenle Türkiye'nin Yunan tezine karşı bir ağırlık olacağı hesabıyla konferansta yer almasında bilhassa fayda görüyordu.

TARAFILARIN TEZLERİ

Türk Hükümeti, konferansta stratejik, tarihsel ve hukuki bakımdan, Kıbrıs'ın gelecekteki statüsü hakkındaki ilgisini savundu. Türk Hükümetince Kıbrıs'ın dost ellerde bulunmasının toprak bütünlüğü ve güvenliği bakımından hayati önem vardı. Çünkü Ada'nın Türkiye'den sadece 40 mil uzakta olmasına karşılık en yakın Yunan toprağı Rodos'tan uzaklığı 250. Asıl Yunanistan'dan uzaklığı ise 600 mil idi. Kıbrıs dost olmayan ellere geçerse Türkiye'nin Batı savunma sistemi ile ilgisini kesilir, tam bir «Muhasara» içinde kalırdı.

İkinci olarak Türk delegasyonu Kıbrıs'ın geleceği hakkındaki ilgisini önemli bir sayıdaki Türk'ün Adada oturması ile açıklıyordu. Eşer topluluklarına kendi kaderlerini kendileri belli etme ilkesi tanınıyorsa, bu hak Rum çoğunluğu idaresi veya Enosis ismiyen Türk azınlığı için de kabul edilmeliydi. Diğer taraftan Yunan idaresi altındaki diğer bölgelerde yerleşmiş Türk azınlıklarının durumu Türkiye'yle endişelerinin haklılık derecesini gösteriyordu. Yunan basınının, aksine iddialarına rağmen, birneğin Batı Trakya'daki Türklerin sayısı azalmakla kalmayıp Türkler elindeki toprak ve binaların oranı da yıldan yıla azalmaktaydı.

Son bir delil olarak, Türk delegasyonu Adanın geçmişteki statüsünü geliştirmesini ıleri sürüyordu. Kıbrıs konusunda bir otorite olan Sir George Hill'e dört ciltlik «Kıbrıs Tarihi» adlı eseri, Adanın hiçbir zaman Yunan Devleti'nin parçası olmadığını gösteriyordu.

Türk delegasyonu bundan sonra, 1821 denberi Yunan devlet adamlarının ardından geçen «Megala İden» ya şeref etti. 1832 den beri Yunanistan toprakları genişlemek emelleri gülmüş ve bunda başarı sağlamış; İoniyen Adalarını 1863 te, Teselya'yı 1881 de, Makedonya, Girit, Epir ve Batı Trakya'yı 1913 te, On İki Adayı 1947 de topraklarına katmıştı. 1921-1922 de Batı Anadolu'yu da işgal etmeğe kalkmıştı. Görüldüğü gibi Yunanlıların genişleme hayalleri bitmek tükenmek bilmiyordu. Bugün Kıbrıs verilse, yarın İmroz ve Bozca Adayı istemiyebileceklerini kim garanti edebilirdi?

İNGİLİZ GÖRÜŞÜ

Bu dört noktada özetlediğimiz Türk tezi hemen ayben İngilizler'ce «Enosis» e karşı ıleri sürüldü. Sonradan İngiltere Başbakanı Sir Millan, Avam Kamarasındaki bir konuşmasında, «Majestelerinin Hükümeti» nin Kıbrıs politikasının amaçlarını şu dört noktada özetliyordu:

- Adada oturanların çıkarlarını en iyi sağlamak,
- Adaya iki topluluğun, Yunanistan ve Türkiye'nin hoşnut olacağı sükretili bir çözüm getirmek,
- Adadaki İngiliz üslerini, uluslararası yükümleri yerine getirecek tarzda elde tutmak,
- Bu hayati bölgelerdeki barışı, güvenliği ve İngiltere ile müttefikleri arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek.

İngiltere'nin deşillerinin en önemli kısmı savunma ve ekonomik İngiltere'ye bağıyordu. İngiliz sözcüklerine göre, İngiltere'nin Adaya bağılılığı sadece savunma ve nakillere karşı yazılı yükümlenmeleri değildi. İngiltere'nin Orta, Doğu petrolleri ve Silvey's'ten serbest gelip geçmede hayati bir ilgisini ve çıkarı vardı. Hele Silvey's kanalı bülgesinin elde etmesinden sonra.

Ayrıca, İngiltere Türk ve Yunan toplulukları arasında kaygalar olmasın diye Adada kalmalıydı.

Kıbrıs konusunda İtali devletlerin ilk görüşmelerinin genis bir izahını vermemizin nedeni, devletlerin karşılıklı durumlarını yansıtmaktır. Komünün buğün geldiği durumu daha iyi anlayabilmek için bir de Birleşmiş Milletler'deki sayrına göz atmamızda fayda vardır.

Birleşmiş Milletlerdeki tartışmalarda genel olarak Yunan tezleri sempati toplanmıştı. Bunda yeni bağımsızlık kazanan ülkelerin bağımsızlık konusunda sempattirler olırgememesi önemli rolü oynadı. İngiliz tezlerinin yeni bağımsız kalmışına Natonun geleceğinden korkarak Amerika'nın desteğini İngiltere lehine kullanması başlıca etken olmuştur.

LONDRA VE ZÜRİCH

İngiltere artık Ada'da hükümran kalınamayacağını anlamıştı. Zaten Kıbrıs'ın İngiltere için önemli sadece İngiliz işininin varlığı idi. Ama hükümetimiz kime devretmeliydi?

Kuzey Atlantik Paketi Konsevi 1958 Eylül ve Ekim'ünde meseleleri tartışarak İngiltere ile Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs'ın Türk ve Rum topluluklarının bir masa etrafında toplanmasını arzu etti. Yünl sonlarında İtali ile devlet bir karar ışığında görsel farklarını azaltmak zorlaşımını duyduklar.

Bunun üzerine, 11 Şubat 1959 da Zürich'te Türk ve Yunan başbakanları buluştular, bunu takiben ilgili üç dışiş-

leri bakanı Türk ve Yunan topluluk liderleriyle 11-16 Şubat arasında Londra'da toplanarak bir Kıbrıs Cumhuriyeti için teşkilatna karar verdiler. İmzalanı anlaşma gereğince cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı ise Türk oluyordu. Resmî dil hem Rumca, hem de Türkçe idi. Bakanlar kurulunda 7 Rum 3 Türk bakan bulunacaktı. Yasama organında % 70 i Rum % 30 u da Türk üye bulunacaktı. Bir Türk, bir Yunan bir de bitaraf üyeden kurulu Anayasa Mahkemesi, kazal denetlemeyi yapacaktı. 2.000 kişilik garnizonun % 60 ı Rum, % 40 ı ise Türk ordusuna mensup olacaktı.

Üç devlet (İngiltere, Yunanistan ve Türkiye) yeni devletin toprak bütünlüğü ve anayasasını garanti ediyordu.

Şu haliyle Zürich ve Londra anlaşmaları, üç devletin ve iki topluluğun isteklerinin ortalamasıydı. Herkes birşeyler alıyor görülüyor ama kimse bir şeyi tam alamıyordu. Yalnız İngiltere hayati önem taşıyan işsünlü elde tutmakta, anlaşmadan kurtarmayı tasarladığı şeyi en fazla kurtarabilecek devlet oldu.

KARLI ÇIKAN KİMDİ?

Yunan topluluğunun aslında bu anlaşmadan hoşnut olmasına imkân yoktu. Çünkü, savaş amaçlarının pek az bir kısmını elde etmişlerdi. Buna karşılık, Türklerin nüfuslarına oranla pek fazla hak aldıkları kanısı vardı. Aslında Yunan topluluğu, Anlaşmaları amaçlarına (Enosis) varmak için yeni stratejik mevkiiler elde ettikleri bir araç olarak, geçici bir statü şeklinde görüyorlardı.

Anlaşmalardan en kârlı çıkan tarafın Türk topluluğu olduğunda bazı yorumcular oybirliği halindeydi. Elde edilen hakların elde tutulması, Türkler için tek endişe konusu idi. Bu haklara dokunulur, yani anayasa ihlâl olunursa Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin gerek müşterek ve gerekse tek tek «Mâdahale» hakkı vardı. Bu suretle Türk Hükümeti için önemli olan nokta bu hakla ilgili anlaşma maddeleri idi. Bütün dikkatler bu maddele re çevrildi ve görüldü ki yeterli değildi. Zamanın, şimdi başbakan olan, muhalefet lideri, anlaşmaları özellikle bu noktadan beğenmiyordu. Ama aslında, Türkler de bu anlaşmalar hususunda bile Ada'nın taksimi somecunun elde olacağını umuyorlardı.

Yunanistan'ın şimdi başbakan olan, o zamanki muhalefet lideri de anlaşmaları beğenmemişti. Yalnız onun anlaşmalara muhalefet' sebebi, Enosis dışında bir çözümü kabul etme mesiydi. Yani İnanlı'nınkine göre, Paşandren'nun anlaşmalara karşı aldığı tavır, kıyaslanılamıyacak derecede aleyhte idi.

Andlaşmalar gereğince yapılan seçimlerde o zamana kadar Rum topluluğu lideri olarak, İngilizlere karşı E-nosis mücadelesini yürüten Makarios cumhurbaşkanı oldu. Türk topluluğu lideri Fazıl Küçük de cumhurbaşkanı yardımcısı seçildi. Ama daha ilk günlerde Rumlar anayasanın tadilini, Türkler ise kendilerini koruyan hükümlerin kelime kelime uygulanmasını istemeğe başladı. O tarihe kadar, Rumların çalışmaları daha çok İngiliz hakimiyetine karşı idi; çünkü bu hakimiyetle Adada yaşamlamayacağını ifade ediyorlardı. Oysa, şimdi amaçlarına varmak için ispatlamaları gereken «iki milletli bir cumhuriyet» in mümkün olmadığı idi. Bu nedenle Türk ve Rum toplulukları arasında giderilmesi imkânsız bir düşmanlık olduğunun delilleri katnu (dünya) oyuna verilme idi. Gelecek Rum terörünün Türk topluluğu için sert olacağı Türk Hükümeti ve Kıbrıs'taki Türk topluluğu için bilinmek gerekirdi.

Türk topluluğunca anayasanın işlemediğini ispatı çalışan Makarios'a en küçük bir fırsat verilmemesi gerekirdi. Çünkü, anayasanın işlemediği ortaya çıkınca, onda kimin hakkı, kimin haksız olduğunun araştırılması önemsiz olacaktı. İhtilâflar kimin hatasıyla olursa olsun anayasanın işlemediğini gösterecek olaylarda bir suçlu aramaktan çok, anayasanın işlemediğinin ispatında bir delil olarak ortaya konacaktı.

Nihayet Türk topluluğunda siyasal kanı olarak farklılığı da olsa bazı yeni partilerin ortaya çıkmasını önleyen liderler, farklı kanatlarının temsilcilerini, kopması kesin olan ihtilâflar da arkalarında bulamayacaklarını da hesaba katmalıydılar. Nitekim, Türklerle savaşta bütün Rum topluluğunun en sağdan en sola bir vücut gibi hareket etmekte karşılık, Ankara radyosu çarpışmaları başlayınca Türk topluluğu içinde dâvaya tam bağlı olmayan bazı kimselere şiddetle hücum ediyordu.

İki topluluk da Cumhuriyetin çalışmalarını aksattı. Bağımsızlıktan sonra ekonomik durum kötüleşti. Fert başına gelir 1957 yılındaki 170 Sterlinden 1960 da 116 Sterline düştü. Ödeme dengesi açığı, işsizlik arttı. Bunların sonucunda o zamana kadar zarif olan Komünist akım kuvvetlendi. Komünist AKEL partisi Rum oylarının % 40 ına yakın bir kısmını temsil edecek kadar güçlendi.

HUKUKİ DİŞİ GİDİŞ

Makarios ve Rum topluluğu için bu gidış, başarsız bir cumhuriyet idaresi, anayasaya kabahat vâkidelemek için bulunmaz fırsattı. Türk vetolarının hakkı ve siyasal durumuna uygun kullanıldığı her zaman söylenemez ama,

SOSYAL ADALET — KIRKDÖRT

Adadaki gerginliği asıl yaratan Rumlar ve onların lideri Makarios idi. Çünkü bu anayasanın ne kadar vahim bir durum yarattığını ispat etmek, Türk vetolarının etkililiğini yavaş yavaş zaltarak sünen Rum hakimiyetine varmak gayesine giden yol bu idi. Bu gibi hıltalayıcı ve hukuk dışı hareketlere tahammül edemeyen ilk anayasa mahkemesi başkanı görevinden çekildi.

RUMLAR SİLÂHA BAŞ VURUYOR

Bununla da kalmayan Rumlar, iki topluluğun bu anayasa içinde eşit haklarla yaşayamayacağını ispat için, ateşli silâhlarla Türklere hücumu başladılar. İlk günlerde, dünya kamuoyu Yunan topluluğundan yana idi. Türk topluluğunun kazandığı avantajlı duruma kötiye kullandığı, her vesile ile Türkiye'nin ise müdahale edeceğini heri sürdüğü herkese haklıydı. (Economic Dergisi 14 Mart 1964 sayıs 9.68). Ancak zamanla, müfritlerin Yunan topluluğuna hakim olduğu ve topluluğun Türklere ezmek için tepeden tırnağa silâhlanıldığı anlaşılınca ilk olarak İngiltere sonra Amerika Türklere için bir koruma tedbiri alınması sorunu kabul ettiler.

Türk Hükümeti, Kıbrıs'taki Türklerin hayatlarını korumak için önce, anayasayı garanti eden İngiltere ve Yunanistan'a ortak hareket için başvurdu. Türk Jenerali Kıbrıs üzerinde uçtu. Aynı gün (25 Aralık) Türkiye Cumhurbaşkanı Amerika, İngiltere, Almanya, Fransa ve Yunanistan Devlet Başkanlarına birer mesaj göndererek bir ateşkes anlaşmasına varılması için yardımlarını istedi.

İngiltere ve Yunanistan ortak hareket için Türkiye'nin yaptığını istemi kabul etmekle beraber, ne İngiliz komutanının emrindeki kuvvetlerin te sebhisleri ve ne de başvurulan Londra konferansı «güçlümleri» bir sonuç verdi. Bu arada, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğum nedeni olan Londra ve Zürich anlaşmalarının tamamına karşı olan Papandreu'nun Yunan başbakanlığına gelmesi, Makarios'un işini daha da kolaylaştırdı.

6 Nisanda Makarios, tedhiş yolunda son adımını attı. Askeri andlaşmayı bozarak, Türk alayının geri çekilmesini Hükümetimizden talep etti.

Türk Hükümeti, bir yandan Türk topluluğunun haklarının eldeki bütün imkânlarla savunulacağını beyan ederek, geç te olsa Makarios'u Yunan Hükümeti üzerinde baskı yaparak önleme yolunu tutmdu. Bu yol da oldukça etkin yoldur. Bozulacak bir Türk-Yunan dostluğunun acısını daha çok Yunanistan çekecektir.

Hükümetin bu yolda enerjik hareket ederek Türk ve Yunan halkına federal haklar tanıyan bir gözüm yoluna varması temenni olunur.

Kennedy'ni GÜNEY

A B.D.'nin elli federe devletinin toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatı bazı ortak sorunlar ve gelişmelerle sınırlıdır. Güney'deki federe devletlerin ise, bunlara ek olarak birtakım özellikleri vardır. Güney'in bünyesinde geçmişten miras kalan ırkçılık, tutuculuk, perçillik, yarı-feodal nitelikte bir tarım ekonomisinin yanbaşında ilks içinde zenginlikten doğan yer, yer sefalet yuvaları, halkın bir kısmının siyasal hayatı denetleyememesi ve seçimlerde gerçek şıkların yokluğu gözde çarpıcı. Bütün bu özellikler içinde en belirli olanları şu ikisidir.

- (a) Tek parti sistemi ve
- (b) Zencilerin durumu.

NİÇİN TEK PARTİ

Güney'in bütün federe devletlerinde bir tek partinin, Demokrat Partinin, değişmez iktidarı görülmektedir. Cumhuriyetçi Parti sadece Tennessee ve Kuzey Karolina'nın doğusunda bir varlık gösterebilmiş, fakat orada bile iktidarı Demokratların elinden alamamıştır. Kaldı ki bu iki parti de toplumun aynı hâkim sınıfının siyasal partileridir. Bütgeden bölgeye bazı farklar göstermekle birlikte, Demokrat Parti «teşkilât» (machine) denilen kuvvetli hiziplerin ve «hanedanlar» in elinde kalmıştır. Hâkim kâğıt karşı muhalefet gene Demokrat Parti içinde doğmakta, fakat çabucak bastırılmaktadır. Adaylar genellikle varlıklı çevrelerin desteklediği kimselerdir. Seçim masrafları o kadar yüksektir ki politika ister, istemez bir zengin işidir. Örneğin, bir vali adayının seçim masrafı en azından 100.000 dolardır. Bu parayı aday kendi cebinden vermez. Seçildikten sonra yetkililerini kendini destekleyen çevreler yararına kullanarak bu «borcu» na öder. Tek partinin hâkim olduğu güney federe devletlerinin bazı bölgelerinde gizli oya bile riayet edilmemektedir. Bilindiği gibi, gizli oy demokrasinin gerekli unsurlarından biridir. Fakat, Güney Karolina, Texas, Alabama, Georgia ve Arkansas'nun bazı bölgelerinde seçmen oyunu gizli olarak kullanamaz.

IRKCI TUTUM

Güney'in ikinci büyük özelliği de halkının ırkçı tutumudur. Zenci Güney'de de, Kuzey'de de iki numaralı yurttaş olan zencinin durumu Güney-

vurulduğu

de bilsenlerin berbatır.

Zencinin bu statüde alınmamasını haklı çıkarmak için biyolojik bakımdan geri olduğu iddiası gibi bilim dışı teoriler öne sürülür. Ashında, tuhafık zencide değil, beyazın zenciye karşı davranışındadır. T.P. Bailey'nin **Güney'de Irkçılık** adlı kitabında belirttiği gibi, ırkçılığın kaynağı «zenci değil, beyazın zenciye karşı tutumudur.» Kimselerin zenci olduğunu beyazları tanıyın eder. Beyazın gözünde bir damla zenci kanı olan zencidir. Beyaz Amerikalı zenciyi türlü yollarla toplum dışında bırakmağa çalışmaktadır. Bir defa, iki farklı ırktan olanların müna-sebetleri sınırlıdır. Güney'de okullar, lokantalar, kiliseler, otobüsler ve bazı binalarda kullanılan kapılar ayırır. Kanunlar bir beyazla siyahın evlilikte birleşmelerinin karşısındadır.

OY VERMEK İÇİN PARA

Amerikan Anayasası yurttaşların ırk farkı gözetmeden oy kullanma hakkına sahip olduklarını yazarsa da Güney'de dokuz federe devlette zenciler parti toplantılarına katılmazlar ve adaylıklarını koyamazlar. Oy kullanmak için konan vergi şartını bir çok zenci ailesi ödeyebilecek durumda değildir. Aynı gelir seviyesinde olan beyazlar da oylarını kullanmamaktadırlar. Seçime katılabilmek için bütün şartları yerine getiren zenci bir de eğitim testinden geçer. Beyazlardan kurulan jürilerin bu testte adil davranmadıklarına dair sayısız örnekler verilebilir. Örneğin, Gunnar Myrdal **Amerikan Çıkamazı** adlı kitabında Tuskegee ve diğer zenci üniversitelerindeki profesörlerin bu testlerde başarısız sayılarak oy kullanmalarının engellendiğini söylüyor. Mahkûm olmuş zencilerin oy hakları ellerinden alınır. Beyazlarda mahkûmiyet görmemezlikten gelirken zencilerin geçmiş suç bulabilmek için taranır. Zenciyi tabii haklarından mahrum etmek için kitabına yedirilen tebliğatlerin yanı sıra, Ku Klux Klan ve John Birch Derneği gibi teşekküllerin önderliği altında şiddet ve teröre de bas vurulmuştur.

HAK ARAMAK İÇİN: PARA

Güney'de zencinin evi yakıldığı ya da yüzüne tokat, karnına bıçak yediği zaman polis ve mahkemenin tarafsızlığından gilvenli değildir. Zenci mahkeme masraflarını ödeyemeyecek, beyazın sözüne inanılacak ve zencinin cezası ağır olacaktır. Zencinin geliri az ve devamsızdır. Çoğu düşük ücretli tarım işçisidir. Zencilerden yönetici ve iş ada-

ma yok gibidir. İşsiz kalma tehlikesi büyüktür. Amerikan Kongresi zabıtlarından anlaşıldığına göre, Güneyli senatör ve temsilciler ırk sorunlarında blok halinde oy kullanmış ve Federal Hükümet müfettişlerinin ilçe olaylarını incelemek için bile Güney'e girmelerini engellemeye çalışmışlardır.

Şimdi, on - bir Güney federe devletin iç politikasına kısaca bir göz atalım :

VIRGINIA

Virginia'da ekonomik ve siyasi kuvvet Demokratik mifesseselet hiçe sayan ve Virginia'lıları siyasi yönetimin dışında tutan ufak bir oligarşinin elindedir. **Güney'de Palitika** adlı kitabın yazarı Prof. V. O. Key, Jr. siyasi bünye bakımından on - sektizinci yüzyılın eskiliği ve geriliği içinde yaşamakta olan Virginia'nın yirminci yüzyıldan çok bir «siyasi müze»ye yakıştığını söylemektedir. Yöneten oligarşinin başında yakın zamanlara kadar Senatör Harry B. Byrd adında bir tiran vardı. Senatör Byrd Virginia'ya «Teşkilâtı» yoluyla hâkim olmuştu. Bu teşkilât kilitlerde kalışını hem disiplinli yönetilmesine, hem de seçimlere çok az kişinin katılmasına borçludur. Prof. Key'nin belirttiğine göre, 1925 - 1945 yıllarında seçmenin ancak % 11,5'i oylarını kullanmıştır. Zaten, Güney'de Senato seçimlerinde kullanılan oyların toplamı seçmenin % 30'unu geçmez. Halkın büyük çoğunluğu seçimlerde bile siyasete katılmaz. İsteksiz, ümitsiz ve bilgisizdir. Yurttaşın bir kısmı mirasın anti - demokratik kanunlarla oğdan mahrum edilmiştir. Hâkim teşkilât muhalefetin yezermesine meydan vermez. 1941'de M. Plunkert ve 1945 - 46'da M. Hutchinson'un muhalefeti çok zayıf kalmıştı. Muhalefet bir karşı teşkilâtın ve mali irakânlardan mahrumdur. Virginia'da herhangi bir bölgede bir muhalefet kalesi yoktur. Muhalefet zaman, zaman bir kaç çes'uy hükümet ve sendikacıya düşmektedir. Byrd'in teşkilâtı Virginia'yı bütün bölge ve şehirlerdeki disiplinli gübeleriyle yönetiyordu. Ödeme Dairesi Başkanı ve Virginia Senatosu Kâtibi olan E.R. Combs ile Vall W. Tuck Senatör Byrd'in sağ ve sol kollarıydı. Virginia'lılar isimlerini bilmedikleri ebazı yüksek kişilerin de teşkilâtı yönettiklerini kullaktan kulağa fısıldamaktaydılar. Virginia'nın mali işlerine bakan Combs'un teşkilâtın emirlerine uymayan memurları baskıyla eyola gerildiğine dair zenci bir kanı vardır. Her bölgenin savcısı, veznedarı, gelirler müdürü, mahkeme başkâtibi ve polis müdürü teşkilâtın erkli kollarındandır. Teşkilât ise . veren çevreleriyle uyusan bin kadar profesyonel politikacının elindedir. Bu bin kişi Virginia Meclisinde ve A-

merikan Senatosunda varlıklarını çıkarlarını korur. Toplumun ileri gelenleri - bankacıları, tüccarları, gazete sahipleri, hukukçuları ve doktorları - teşkilâta çıkar - birliği içindedir.

ALABAMA

Bir yanda ismini toprağın renginden alan «siyah kuşak» bölgesinin büyük çiftlik ağaları ve halkın «koca katırlar» (big mules) adını verdiği Birmingham ve Mobile endüstri ağaları ile bankerler, diğer yanda da geliri düşük beyaz halk tabakası Alabama'nın bünyesindeki iki karşı kutuptur. Alabama'daki teşkilât, Virginia'daki gibi derinli ve köklü değildir. Biri batar, biri çıkar. Bunların içinde en güçlüsü B. Graves'in teşkilâtıydı. Alabama'da kuvvetli bir bölgecilik vardır. Her aday kendi ilindeki oyların çoğunu alır, diğer illerdeki destek çok defa düşüktür. Örneğin, Alabama Valiliği yapmış olan Jim Folsom'un bütün kuvveti yalnız doğduğu Coffee ve oturduğu Cullman illerindedir. Folsom zaman, zaman fakir beyazlardan yana çıkmıştır. Fakat «koca katırlar» genellikle Handy Ellis gibi tutucu adayları destekler. 1946'daki Folsom - Ellis çatışması Alabama'da 1840'lardan beri gelen bir hiziplenmenin ifadesiydi. A.S. Moore'un **Alabama ve Halkın Tarihi** adlı kitabında belirttiği gibi, bu tarihlerde Whig Partisi zenci köleler sahibi olan varlıklı kimselerin partisiydi. Demokrat Partinin belkemiği ise köle sahibi olmayan beyazların oturduğu kuzey ve güney - doğu bölgeleriydi.

TENNESSEE

Tennessee federe devletine 1948'e kadar Crump'in teşkilâtı hâkimdi. Crump Tennessee'yi büyük çiftlik sahipleri ve endüstri lordlarının yardımıyla Memphis'ten yönetiyordu. Tennessee seçimlerinde seçmenin yalnız dörtte biri oya katılır. Mesele 300.000 kadar oy toplayabilmektedir. J. Perry'nin **Demokrasi Erde Başlar** adlı kitabında belirttiğine göre, 1938'da B.E. Dosssett diye biri Senatör McKellar'ın yardımıyla Crumpa'a başkaldırmış, fakat Memphis'de McKellar'ın ilçesinde bile yalnız üç oy alabilmişti. Teşkilât seçimlerin sonucuna olduğu kadar Tennessee Meclisine de hâkimdi. İsteddiği kanunları çıkarır, istediğini engellerdi. Prof. Key'ye göre, teşkilâtın bin dolarlık bir çekle yapamayacağı şey yoktu. Crump'in teşkilâtı 1948'de (daha sonra Stevenson'un Başkan Yardımcısı adayı olan) Senatör Kefauver ile G. Browning'in başkaldırmaları sonunda yıkıldı. Yalnız, Kefauver - Browning muhalefeti Demokrat Parti için Crump hâkimiyetini deviren bir hi-

zipten ibarettir. Doğuda zayıf kalan Cumhuriyetçi Parti en fazla 100,000 oy toplayabilmektedir.

FLORİDA

Florida'da Virginia'daki gibi istikrarlı bir hiyerarşi olmadığı gibi Alabama'da Tennessee'dekine benzer derin kutuplaşmalar yüzeye vurmamıştır. Kuvvetli teşkilatları 1904'te Broward ve 1910'da Catts kurabilmislerdi. Burada daha çok birbirleriyle mücadele eden yirmi kadar politikacı vardır. Bunların hangisinin vali ya da senatör olacağını Florida'nın güneyindeki milyonlar tavin eder. Fakat bunlardan herhangi biri siyaset sahnesinin mutlak hakimi değildir. Adaylığını ileri sürerler endüstri erbabu, hayvan tüccarları ve güneyin meşhur kumarhane ve gece klübü sahiplerinin desteğini ararlar. Florida'nın bürünlünü ele geçirmiş olan tek bir teşkilat yoksa da varlıklı güney Florida bir bütün olarak küçük çiftçilikle uğraşan kuzey Florida'nın karşısında sayılabilir.

GEORGİA

Amerikan iç politikasında güneyli politikacılar «demagog» bilinirler. Prof. Key'ye göre, Georgia'nın en büyük demagogu Eugene Talmadge'dir. Üç defa Georgia'nın tarım komisyonerliğine, iki defa senatörlüğe, üç defa da valiliğe adaylığını koymuş ve 1910'da öldüğü zaman yerini oğlu Herman Talmadge'e bırakmıştı. Her ikisi de Atlanta bankacılarının mutemed adamıdır. Georgia'da bir «hanedan» kuran Talmadge ailesi fakir beyazlara ve zencilere karşı zengin beyazların çıkarlarını korumakla ilin salmıştır. Talmadge'lerin kuvveti Georgia'nın orta-güney bölgesinden gelir. Talmadge'ler 1929 krizinden sonra F.D. Roosevelt'in New Deal politikasına karşı koyacak kadar refah devleti ülkelerine cephe almışlardır. Buna rağmen, Talmadge bir yandan bankerlerin parasını, diğer yandan da demagogyle tasradaki fakir halkın oyunu almanın yolunu bulmuştur. A. M. Arnett'in Georgia'da Halkçı Hareket adlı kitabında belirttiği gibi, Georgia halkı zenginlerin elinde olan büyük şehirler ve fakirlerin dolmuştuğu taşra olarak ikiye ayrılmıştır. Yoksul halk Talmadge tipi bir politikacının iki kutuptan birini aldatmadan diğerine hizmet edemeyeceğini hâlâ tam anlamadığından oyunu verir durur. E.C. Daniel Atlanta Journal'da Georgia'nın fakir beyazları için şöyle diyor: «Namuslu, samimi insanlardır. Oyuna getirildiklerini ve diklarını oyun oynayıp hıttikten sonra ancak farkederler.» Bir sonraki seçkenderinin hiç bir zaman kazanma kadar aldıkları ders unuturlar ki gene Atlanta bankerlerinin adaylarına oy vermekte devam ederler. Georgia 199 seçim bölgesine ayrılmıştır. Prof.

Key'ye göre, seçim bölgelelerinde iş bındakileri «satin almak» için değildir.

Talmadge'lere karşı bazı sendikalar, zenciler ve bir takım aydınlar zaman-zaman birleşmeyi denediler. Eugene Talmadge bir kaç defa işçileri iş-verenlere ait evlerden polis kuvvetiyle çıkartmış ve işçiler yürüyüşe kalkınca aileleriyle birlikte tel örgülerle sarılı yerlere kapatmıştı. Sendikalar bu davranışı faşist usullere benzeterek valiyi «toplama kampları» lar maktâ itham etmişse de sendika ileri gelenleri, iş-verenler gibi, İktidardaki-ne hoş görünmeye gayret etmektedir. Talmadge de işçiler arasında muhalefet sezdilince zenci düşmanlığını öne sürerek onların daha liberal bir adaya kaymasını ölemmiştir. Talmadge'e karşı asıl ciddi muhalefet oy haklarını ancak 1946'da almış olan 100,000 zenciden gelmektedir. Georgia basınında yalnız Atlanta oJurnal Talmadge'lere cephe almıştır. Bazen Georgia Üniversitesi Rektörü Phillip Welner gibilerinin tek başlarına Talmadge diktatörlüğüne has kaldırdıkları da görülmüştür. Welner rektörlükten istifa etmiş ve bütün Georgia'yı dolayarak muhalefetçi birleş-tirmeye çalışmıştır.

GÜNEY KAROLİNA

Güney Karolina ırk sorunundan ayrı olarak incelenemez. Güney Karoline içinde kuzey ve güney bölgelerinin çıkarları zaman, zaman farklı ise de, zenci düşmanlığı ağır basmaktadır. Bu federe devletin vali ve senatörleri aşağı, yukarı istisnasız koyu bir gericiğin sembolü olmuşturlar. Senatör Ed Smith New Deal'in tenkitçisi ve her yaz ırkın üstünlüğünü savunan bir irkeçi olarak ün yapmıştı. Senatör Tillman da —F.B. Simkins'in senatörün biyografisinde belirttiği gibi, beyaz ırkın üstünlüğü görüşünü tutmayı kazançlı bulmuş ve zencilerin oy haklarını bile ellerinden almağa çalışmıştı. Daha sonra senatör olan Blease zenci düşmanlığına kend'nden öncekileri geçmiş, hayati boyunda işçiler, çiftçiler ve fakir beyazlara karşı savanmış ve hükümetin bunlara sosyal yardımda hulummalarını bile engellemeye çalışmıştı. W.J. Gash Güney'in Düşünce Tarzı adlı kitabında şöyle diyor: «Bleace pamuk işçilerini istese bile tu tamazdı. Zaten, istediğine dair ortada bir kamit yoktu ya! Ortada (daha önceki tarihlerde) balkeçi hareketin derisi vardı. Onlar yararına olan bir programı tutmak ortaya sınıf çatışmasını koyacaktı» (s. 245) Vali ve sonra senatör olan O. Johnston, R.C.W. Manning ve J.C. McLeod da öncekilerden farklı olmadılar.

LOUISIANA

Louisiana'nın hakimleri New Orleans tüccarları ve armatörleri ile

pamuk, kereste ve petrol krallarıdır. Bunların karşısına, ilk defa, Huey Long «serveti bölgeselims sloganıyla çıktı. Amerika'da servetin % 70'inin nüfusun % 2'sinin elinde olduğunu söylüyor ve işçi çevrelerindeki huzursuzluğu eğitimde eşitsizliğe bağlıyordu. Oradyografisinde, bir seçim konuşmasında, Longfellow'un bir şiirine atıfta, şöyle dediğini yazıyor: «Evangeline bir türlü gelmeyen sevgili Gabrieli bir çuvar azaemin altında bekleyip durmuştu. Fakat burada hayal sukutu içinde bekleyen yalnız Evangeline değildi. Çocuklarımız için yapılımasını beklediğiniz okullar, hastalar ve dışkınlara bakacak müesseseler ne oldu? Evangeline hayal sukutu içinde ne gözyaşları dökmüştü. Fakat bu se-dere bir hayat boyu sürdü. Sizin gözyaşlarınız nesillerdir devam ediyor.» (s. 99) Huey Long'un karşısına ilk olarak Standard Petrol Kumpanyası dikildi. Fakat Louisiana aristokrasi- nin muhalefeti Long'un 1928'de vali seçilmesini engelleyememişti. Long eğiliminde bazı reformlar yaparak ve zencilere yeni vergiler koyarak halka hizmet etmeğe çalıştıysa da 1935'te öl-dürüldü. Bu arada, bazı yardımcıları kirlî işlere girmeekten çekinmediler. Katilden sonra, Long'un ruhunu kardeş Earl Long ve onun oğlu Russell devam ettirmeğe çalıştılar. Bugüne kadar, Louisiana'da Long gibi az gel-bel yurttaşı düşüncecek fakat etrafında bile ve hirsızlığa müsaade ermeyecek politikacı arayıp durdular. Louisiana, hâlâ, bu arayış içindedir.

ARKANSAS

Arkansas su katılmamış tek parti sistemiyle yönetilmektedir. Alabama'da bölgeçilik, Virginia'da Byrd'ün teşkilâtı, Georgia'da Talmadge taraftarları ve aleyhdarları kutuplaşması ve Tennessee'de Shelby-Doğu Tennessee çatışmasına karşılık Arkansas'da partiler bir yana, hizipler bile yoktur. Politika muhtevassız, çatışmasız ve sathidir. Örneğin, 1948'de valiliğe adaylıkla-rını koyan dört kişi —McMath, Holt, MacKrell ve Thompson— kampanya sırasında karayollarını arttıracaklarını söylemişler, başka bir şeyin üstünde durmamışlardı. Dördü de demagog ve bilgisiz olarak biliniyorlardı. Ahlak-ken düsük ve bilgisiz yönetime karşı bir defa başkaldırma oldu. 1946'da emekli yarbay Sid McMath'm önderliğindeki yedek subaylar L.P. McLaughlin adlı bir kumarbaz politikacının avucunun içine aldığı Hot Springs bölgesinde bir çeşit Comp d'etat yaptılar. Seçim kampanyası sırasında üstlerinde silâh taşımadılarsa da arabalarının bulundurdular. Emekli askerler İktidara geldikten sonra McLaughlin tür lü ithamlarla muhakeme edilmişse de, çok lefa olduğu gibi, yardımcıları cezalandırıldı, kendi kurtuldu.

KUZEY KAROLİNA

Kuzey Karolina Güney'deki federe devletler içinde nispeten en ileri olanıdır. Irk çatışması hafif olmamış, skandallar birbirini izlememiş, İktidara memleketin en iyi insanları gelmemiş ve Kuzey Karolina Üniversitesi akademik bürriyeti çözülemeyeceği çözülmüştür. Kuzey Karolina'nın bu özel likleri tarihten gelmektedir. Zenciler küle sayıya az olan Kuzey Karolina 1861'de Birlik'ten ayrılmayı reddetmiştir. Fakat bugün, burada da siyasal ve ekonomik hayata iş-verenler hakimdir. Politikacıların hepsi tutucu olmasına rağmen hiç biri gangster tipinde değildir. Bu yüzden, gökdelenlerden Meclis giden yol apaçık görünmemektedir. İktidar genellikle varlıkların çıkarlarını korumaktadır. Demokrat Partinin ileri gelenlerine ve mali olanağına karşı zence ayna parti içinde tek oylu muhalefet kuzey-doğudaki az gelişmiş yurttaşların gelmektedir. Doğuda biraz göze batan Cumhuriyetçi Parti Kuzey Karolina'da iki parti sistemini yürütmeye kadar kuvvetli değildir.

MISSISSİPPİ

Mississippi, zenciler en kalabalık olan yerdir. Nüfusunun %49,2'sini bulan zenciler ne seçimlerde bir varlık gösterebilir, ne de Meclise bir tek temsilci sokabilirler. Buna rağmen, zenciler Mississippi politikasının en önemli unsurudur. Baraya adını veren nehrin iki yanı büyük çiftlik sahiplerinin elindedir. Zenciler bu çiftliklerde işçi olarak çalışırlar. Toprak verimli değildir; sabahtan akşama kadar ça-

balayanlar ancak karın tokluğuna çalışırlar. Mississippi Amerika'da adam başına gelirin en düşük olduğu yerdir. W. D. McCain'ın Mississippi'de Halkçı Hareketler adlı araştırmasında belirttiği gibi, burada da halkçı akımlar başlamış, fakat şirketlerin emlakını iki milyon dolarla sınırlamaktan ileri gidememiştir. Mississippi valilerinden birinin şu sözler iktidardakilerin tutumunu açığa vuruyor: «Tayın içişleri olan zencilerin eğitimine para yatırıp çarçur ederek onu şımartmanın anlamı var mı?»

TEXAS

Texas da geriletilerle çatışmaya zaman, zaman sahne olmuştur. Hiç bir zaman şiddetlenmeyen bu çatışma-

ya liberal-tutucu çekişmesi demek daha doğru olur. Çabucak zengin olan petrol, pamuk ve hayvan kralları servetlerini ellerinde tutmak ve daha büyümek için Roosevelt'in New Deal programı gibi nispeten toplumcu davranışlara karşı durmuşlardır. Zaman, zaman ilerici akımları destekleyen aydınlar geriletilerin hüsnüne uğrarlar. 1930'larda New Deal taraftarları ve sleyhdarları bölünmesi bugün de toplumun başka sorunlarıyla ilgili olarak devam ediyor. Bu çatışmada varlıklı olan tarafın avantajları liberallerin güçlenmesini engellemektedir. O'Daniel gibi biraz da az gelirli bir düğün politikacılar pek tutunamamışlardır.

T. İ. P. Samsun'da

Türkiye İşçi Partisinin 26 nci İl Teşkilatı 8 Nisan 1964 günü Samsun'da kuruldu. İl Yürütme Kurulu üyeleriyle Merkez İlçe Yürütme Kurulu üyelerini veriyoruz.

İl Yürütme Kurulu :

Başkan : Mehmet Sulhi Kutucu (doktor)

Sekreter : Özgür Koyutürk (eczacı)

Sayman : Mehmet Bingöl (Lütfik - İş Sendikası Bölge Müfettişi)

Üye : Rahri Celayir (doktor)

Üye : Fahri Koçak (oto tamircisi)

Üye : Mustafa Şahinkaya (İnşaat kalfası)

Üye : Nuri Durdağ (fotoğrafçı)

Üye : Osman Akyılmaz (tütün işçisi)

Üye : Yalçın Uzunali (şekerleme ustası)

Merkez İlçe Yürütme Kurulu :

Başkan : Erdoğan Yeşilyurt (kaportacı)

Sekreter : Selâhattin Mürteza (terzi)

Sayman : Nazif Dursun (manav)

Üye : Mehmet Aytac (marangoz)

Üye : Ahmet Çelik (marangoz)

Üye : Tuncer Bağlar (sihhi test-sat ustası)

Üye : Mehmet Hidroğlu (marangoz)

Son ay içinde, ayrıca Akhisar ve Süke ilçelerinde de Türkiye İşçi Partisi çok canlı ve güçlü bir şekilde kurulmuştur.

BREH: BREH. BREH

22 Mart akşamı Tepebaşında bir baskın oldu. Mahallenin kabadayıları nereden duymuşlarsa duymuşlar. «Mahallenin namusu elden gidiyor» diye gazaba gelip bir binanın kapısına dayandılar; bir gürlük bir kıyamet, ortalığı darmadağın ettiler. Başlarında imam yoktu, bekçi de yoktu, ama inamdan destur almışçasına pervasızdılar, din-i mübin uğruna, içerdekilere sövdüler, saydılar, kadımları hırpaladılar. Hikâye burda bitebilirdi. Basılanlar, «Biz birbirimizi seviyoruz, evleneneğiz» diye deri anlatmağa çalışır; basılanlar gözlerinin yaşına bakmaz; günahkârlar sille tokat, don paça dışarı atılır, kapı mühürlenir, ertesi sabah ta kabadayılar kahvede demli çaylarını yudunlayarak gecelik gazâlarını kuşullarlar.

Bu sefer öyle olmadı ama. O akşam Tepebaşında'ki Şehir Drama Tiyatrosunu basıp, ünlü Alman yazarı Brecht'i Türk tiyatrosu seyircileri zina üstü yakaladık diye kovalamaya kalkınların karşısına başbaşa bir «Namus» anlayışıyla donanmış kimseler çıktı. İnsan haklarına dayanan bu namus anlayışının yolcuları üniversiteler gençler, aydınlar, bazı politikacılar, devlet adamları, yasalar çerçevesi içinde hareket eden yurtdaşların özgürlüğü, ne adına olursa olsun, kösteklemeyi günâh-

ların en büyüğü saydıklarını bir ağızdan ilân ettiler. Afiften kaldırılan Brecht, dört gün sonra bu anlayışın omuzları üstünde yeniden tiyatrosun alınışına geçtiler. Bu iki ayrı namus anlayışı arasında daha çok süreceğini sandığımız savaşta kazanılan bu başarı, gençliği ayaküstü kışkırtmalarla oraya buraya saldırtılacak bir kabadayılar sürüsü bellekleri, hayal kırıklığına uğratmış olsa yeridir. Bütün önüründe insan haklarına dayanan bir toplum ahlakının kurulması için didinmiş olan Brecht gibi bir yazarın, Türk gençliği ve aydınları arasında filizlenen bu uyanıklığın ve bilincin böyle sağlam bir belirtisine elverişli oluşu da ayrıca üzerinde durulmağa değer. İkinci Dünya Harbinde insanlığı kurumun kenarına kadar sürükleyen o sakat külhanbey ahlakına, daha doğrusu ahlaksızlığa karşı giriştiğimiz savaşta Brecht'ten öğreneceğimiz çok şey var. Belki de onun için Brecht böyle bir saldırıya hedef oldu. Brecht gibi bir yazar için bundan daha güzel bir övgü olamazdı. Gençliğin, aydınların ortasında geriletilere karşı açılmış bir Brecht afişi, sade Sevan'da değil, yurdumuzda da iyi insanlar olduğuna, bu iyi insanların çoğaldığına, daha da çoğalacağına mutlu bir işarettir.

CAN YÜCEL

SOSYAL ADALET — KIRKYEDİ

Geride Akımlara Karşı Tepki

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN BİLDİRİSİ

Emekçilerin kurduğu, yurt sorunlarının, emekçi halkımızın özgünlüğünü ve iktidara gelmesile gözönüne alarak, bu sorunu bilim ve yurt gerçeklerinin ışığında yol arayan, Türkiye İşçi Partisinin Genel Yürütme Kurulu, yurt ve Parti örgütleri içindeki son gelişmeleri incelemek üzere olağanüstü olarak toplanmıştır. Toplantıda konular ve sorunlar, Büyük Kongrenin önümü ve yapıcı havası, Parti program ve tüzüğü ışığında incelenerek bu bildirisinin Türk kamu oyna sunulmasında fayda görülmüştür.

Son menfur suikast teşebbüsünden sonra yurdumuzda gerileme konumu uzun zamandır su yüzüne çıkmış olan tehlikeli yanı ile tekrar gücüne ulaşmış bir meselesi oldu. Buna karşı Hükümetin inam hatip okullarına yeni bir düzen vermek, aydın din adamları yetiştirmek, nurcuları sıkı takip etmek gibi tedbirlerle sadece dine yüklenmesi gerileliğin nedenlerini hâlâ anlamamış olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü gerileliğin kökü dine değil toplum yapısındadır. Bu yapı geri olarak kalınca, halkın daha iyi yaşama çabası daima hosa gidecek ve bu limitsizlik içinde akıl dışı çözüm yollarına, irkeçliğe, kafatasçılığa ve faşizme kolayca sürüklenecek ve alet olacaktır. Nitekim bugün görülmüş manzara da budur. Yıllardanberi din maskesi altında memleketi hüsrup irkeç ve faşist akımları besleyen gene memleketin bugünkü geri sosyal ve ekonomik yapısıdır. Bu sebepten gerilelikle mücadeleyle dine mücadele şeklinde anılmaya karşıyız. Anayasa ilkelerinin eksiksiz, rastanama uygulanmasını isteyen Türkiye İşçi Partisi vatandaşın din inançlarına feretlikle saygılıdır ve herkeste de mutlaka saygı göstermesini ister.

Köküli dönüşümlerle ekonomik, sosyal yapı değiştirilmediğe, yurdun ekonomik sorunlarına gerçekçi ve sosyal adalete uygun bir çözümü yolu seçilmediğe, din ve fikir alanlarında rasyonel, bilimsel ve hür düşünceyi inkâr eden tutumlar ortadan kaldırılmaz. Köküllü dönüşümlerle toplum yapısının değiştirilmesi ise hergiden önce siyasal bir problemdir. Çünkü gerekli ekonomik, sosyal reformların yapılması için iktidarda bu reformlar

dan zarar değil, yarar görecektir olan emekçi halk kitlelerinin olması şarttır. Reformlardan yarar görecektir, çıkarları bugünkü geri kalmış düzene bağlı sosyal sınıf ve tabakaların Partilerinden meydana gelen iktidar, reformların sözünü dilinden düşürmese bile sözden öze geçip bu reformları uygulayamaz; çok yüzeyde kalan, etkisiz tedbirlerle yetinmek durumuna düşer.

Bu sebeptendir ki, Milletimizin büyük çoğunluğunu, fikir ve kol emekçileri ile halkımıza temsil eden Türkiye İşçi Partisi yurdumuzun tek umudu, meselelerimize gerçek çözüm yolu gösteren birtek siyasal örgütüdür.

ATATÜRK İLKELERİNE BAĞLI DERNEKLERİN ORTAK BİLDİRİSİ

İki yüzyıldır süren batılasmaya çabalarımıza, rağmen, Türkiye'mizi ortaçağ karanlıkları içinde yaşatmak isteyen geri zihniyetin hâlâ yokedilemediğini ve bir kısım sorumsuz politikacılarla din ve maneviyat sömürücülerini, kendi menfaat düzenlerini bir parça daha sürdürmek amacıyla Atatürk ilkelerine ihanet ettiklerini görün biz Atatürkçü teşekküller, bütün gerileme kaynaklarını kurutmak ve Türkiye'mize demokrasi ve Çağdaş uygarlık kapılarını kesin şekilde açmak için dernelemesine bir mücadeleye karar vermiş bulunuyoruz.

Gerilelikle mücadeleyi geleneksel bir tarafa dayanan kaderci ortaçağ düzendinden, teknik ve sanayiye dayanan akil çağdaş uygarlığa geçiş hamleminin karşısına çıkan bütün engellerin yok edilmesi ve sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki her türlü ortaçağ kalıntıların tasfiye ederek toplum yapısının modernleştirilmesi şeklinde anlamaktayız.

Mücadele, gerileliğin yüzeydeki belirtileri ile yetinmeyip, hasratlı köklerine inen çok cepheleli bir savaş olacaktır. Irkeç, serlatıcı, hilâfetçi, saltanatçı ve nurcu gibi çeşitli adlarla ortaya çıkan ve sömürücü düzenle devrimde çıkarları olanlar tarafından beslenen gerileme kuvvetleri, Atatürkçü zidiği durdurmak için, her türlü terip ve iftiraya başvuracaklardır. Gerileme, çağdaş uygarlık savaşı yapan aydınları, Tanzimat devrinde zindanlık, Meşrutiyet devrinde masonluk, İftiraları ile suçlayarak, susturmaya ve öldürmeye kalkışmıştır. Cumhuriyet dev-

rinde ise gerileme kuvvetleri, komünistlik iftiraları ile Atatürkçü aydınların mücadelesini kırma çabası içinde dirler Komünizmin tamamen karşısında bulunan Atatürkçü teşekküller ve aydınlar olarak, bu teripleri kesinlikle hosa çıkartacağımızı bildiririz.

Bu memleketi çağdaş uygarlığa ulaştırarak her Hür hareketi çelmelemek, Türkiye'mizi orta çağ karanlıklarına gömmek ve çilekeş halkımızı öhuren sömürülebilir için komünistlik iftiraları ile ortaya çıkacak, bu vatana Moskof uçakları kadar ihanet içinde bulunan gerileliğin başını hergizdünülük yerde ezmeye ve devrimci Anayasamızı sonuna kadar savunmaya azimliyiz. Gerileme ve gerileme karşı açığımız bu topyekün savaşta bizi aydınlatan ışık, Büyük Atanın Cumhuriyet, İnk. Lâiklik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devrimcilik ve devletçilik ilkelerinde bulacağımızdan eminiz, Atatürk ilkelerinin geri kalmış bir ülkeyi sosyal tezatları giderek en kısa zamanda çağdaş uygarlığa ulaştırarak bir dünya görüşü ve metod getirdiği inancındayız. Atatürk'ün çizdiği ve tavizsiz uyguladığı bir laiklik anlayışı, din ve ahlaki değerlere karşı en ufak saygı duymayan maneviyat sömürücülerinin ve çıkarıcı politikacıların toplum hayatımızda ve eğitim sistemimizde açtığı yaraları iyileştirecek güçtedir. Milliyetçilik ilkesi, dışarıya karşı politik ve ekonomik bağımsızlığımızı milletlerarası işbirliği anlayışı içinde, itizlikle korunmamızı öğretecek, teride de hakçılık ilkesiyle kaynaşarak sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma savaşında Atatürkçülere güç verecek bir iman kaynağıdır. Devrimcilik ve Devletçilik ilkeleri ise halk yararına işleyen halkçı, hamiyetli hürriyetçi bir ekonomi politikasının ve heralanda köküllü reformların yollarını açan metodlardır.

Hedefimiz, Atatürk ilkelerini bir şekilde ihbar kalmaktan kurtararak, onları toplumun bütün kesimlerine mal etmek demokrasimizi sağlam temellere oturtmak ve anayasamızın tam eksiksiz uygulanmasını sağlamaktır. Bu maksatla Atatürkçü zidiğin önüne çıkan her türlü engel yoketmeye azimli olan biz Atatürkçü teşekküller, mücadeleyi koordine edecek ve yürütecek bir Atatürkçü dernekler daimi komitesi kurduğumuzu bildirir ve bütün Atatürkçüleri, şahıs ve teşekkül olarak, bu uygarlık savaşına, olanca güçleri ile katılmaya çağırırız.

TÜSTAV

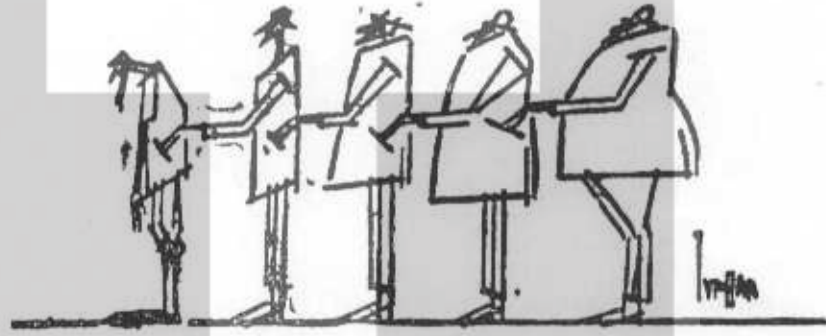
Abonelere,

Geçen yıl, haftalık sosyal adalet gazetesine Abone olan okurlarımıza, alacaklarını aylık dergi göndererek ödeyeceğiz. Ancak, abonelerimize gönderdiğimiz mektupların bazıları geri geldiğinden, adreslerin değiştiği anlaşılmıştır.

Mektubumuzu almamış olan abonelerin şimdiki adreslerini bildirmelerini rica ederiz.

« YEDİNCİ KÖPEK »

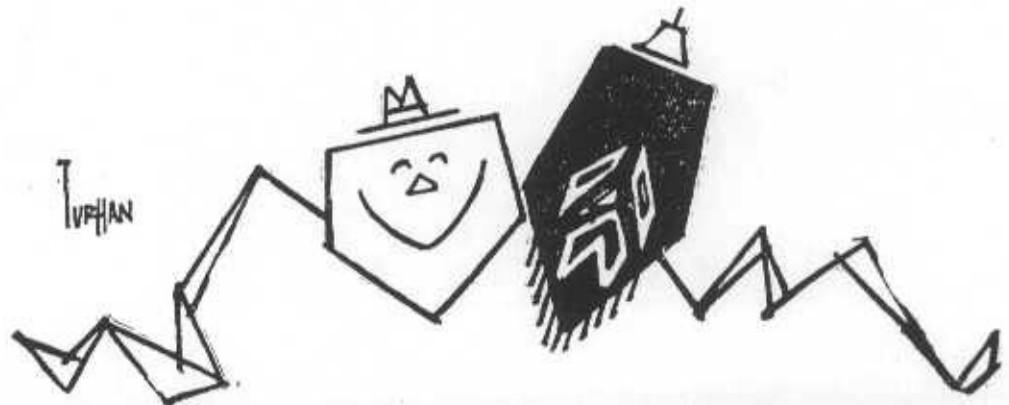
« BOZUK DÜZEN »

SUNDAN BUNDAN
SUNDAN BUNDAN

BU ZENGİNLİK NEDENDİR ?
BU ZENGİNLİK NEDENDİR ?

BENİM AĞAM ZENGİNDİR
BENİM AĞAM ZENGİNDİR

« SEZUÂN'IN İKİ İNSANI »